ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ
ΑΠΟ ΤΑ ΚΑΤΩ

Ιούλης-Αυγουστος 2016 Νο117 Τιμή: 4€

BREXIT η μεγαλύτερη κρίση της ΕΕ

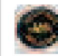
- Βρετανία 52%, Ελλάδα 62% - Ένα χρόνο μετά, είμαστε πιο δυνατοί
- Η πολλαπλή αποτυχία του νεοφιλελευθερισμού
- Γαλλία - Η οργή βγήκε στους δρόμους
- Οι πρόσφυγες της Αραβικής Άνοιξης

117 Τεύχος
Ιούλης-Αυγουστος 2016

Ο **Σοσιαλισμός από τα Κάτω** είναι το δίμηνο περιοδικό του **Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος**
Ιδιοκτήτης: Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Υπεύθυνη σύνταξης: Μαρία Στύλλου
Σύνταξη: Κώστας Βλασόπουλος, Αργυρή Ερωτοκρίτου, Θανάσης Καμπαγιάννης, Σωτήρης Κοντογιάννης, Νίκος Λούντος, Λέανδρος Μπόλαρης, Κώστας Σαρρής, Εξώφυλλο, σελιδοποίηση: Παντελής Γαβριηλίδης,
Υπεύθυνη διακίνησης: Ελεάννα Τσώλη, 210 5247140, Κεντρική διάθεση: Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Φειδίου 14, Τηλ. 210 5247584, Περιοδικό «Σοσιαλισμός από τα Κάτω», Τ.Θ. 8161-102 10, Αθήνα, ISSN: 2241-7176
Για επικοινωνία: **sosialismosapotakato@gmail.com** **www.socialismfrombelow.gr**

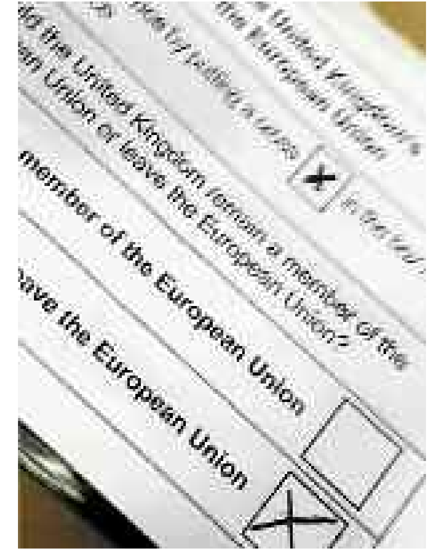

Ο Κάμερον μετά το δημοψήφισμα

Richard Donnelly
23 Ιουνίου στις 12:33 μ.μ. ·
Λονδίνο, Αγγλία, Ηνωμένο Βασίλειο ·

Dear Jean-Claude Juncker,
This one is for Greece.
Δείτε τη μετάφραση

Μύνημα από ψηφοφόρο του Lexit "Αγαπητέ Ζαν Κλοντ Γιουνκέρ αυτό εδώ είναι για την Ελλάδα"

Η πιο μεγάλη κρίση της ΕΕ

Το Βρετανικό κράτος, η άρχουσα τάξη του, η οικονομία του και το πολιτικό του σύστημα, όλα βρίσκονται σε χαοτική κατάσταση μετά την ψήφο για έξοδο από την ΕΕ. Ο Ντέιβιντ Κάμερον, που ανακοίνωσε ότι θα παραιτηθεί το φθινόπωρο, αφήνει πίσω του ένα αποδυναμωμένο και διασπασμένο κόμμα. Η στερλίνα έπεσε στο χαμηλότερο σημείο εδώ και τρεις δεκαετίες.

Η ΕΕ χάνει το δεύτερο μεγαλύτερο μέλος της. ΄Ενας νεοφιλελεύθερος οργανισμός που έχει διαρκώς υπηρετήσει τα συμφέροντα του Ευρωπαϊκού κεφάλαιου με τις μνημονιακές επιθέσεις λιτότητας στην Ελλάδα, με τη στήριξη για τις επιθέσεις του Ολάντ κατά των εργατών στη Γαλλία και με την πλήρη περιφρόνηση για κάθε αντιπολίτευση, δέχεται αυτή τη στιγμή το μεγαλύτερο πλήγμα

Η ψήφος υπέρ της εξόδου ήταν πάνω απ' όλα μια ανταρσία των εργαζόμενων που αισθάνονται ότι οι κυρίαρχες ελίτ έχουν καταστρέψει τη ζωή τους. Το ένα τρίτο των ψηφοφόρων Ασιατικής καταγωγής και το ένα τέταρτο των Μαύρων ψήφισαν υπέρ της εξόδου.

Δεν πρέπει να χάνουμε από τα μάτια μας τον ταξικό χαρακτήρα του αποτελέσματος του δημοψηφίσματος επειδή στην καμπάνια πολιτικοί από το UKIP και από το Συντηρητικό κόμμα χρησιμοποίησαν ρητορικές κατά των μεταναστών. Αυτό δεν μπορεί να κρύψει το ρατσισμό της ίδιας της κυβέρνησης που υποστήριζε την παραμονή στην ΕΕ και υποκρινόταν ότι ρατσισμό καλλιεργούν μόνο ο Φάρατζ και ο Τζόνσον.

Ο ίδιος ο Κάμερον εξαπέλυσε πολύ πρόσφατα (στις δημοτικές εκλογές του Λονδίνου τον Μάη) μια ισλαμοφοβική εκστρατεία κατά του Σαντίκ Χαν, του πακιστανικής καταγωγής υποψήφιου του Εργατικού κόμματος που κέρδισε τελικά τις εκλογές. Η κυβέρνηση του Κάμερον πέρασε από τη Βουλή τον πιο δρακόντιο νόμο περί μετανάστευσης.

Αν πρόκειται να χτίσουμε μια ριζοσπαστική αριστερά αντάξια του ονόματός της πρέπει να συνδυάσουμε την πάλη ενάντια στον ρατσισμό με την πάλη ενάντια στις επιθέσεις που χτυπούν τις συνθήκες ζωής της εργατικής τάξης. Πρέπει να δείξουμε ότι ένοχοι είναι τα αφεντικά και όχι οι μετανάστες.

Αλλά δεν θα το πετύχουμε αυτό, αν από φόβο για τη ρατσιστική ακροδεξιά βρεθούμε στο πλευρό πολιτικάντηδων και θεσμών σαν την ΕΕ που υπερασπίζονται το νεοφιλελεύθερο καπιταλισμό. Δεν θα αφήσουμε την κριτική της ΕΕ στα χέρια της Λεπέν στη Γαλλία ή του AfD στη Γερμανία.

Τώρα είναι η στιγμή για την Αριστερά να ενωθεί και να μπει μπροστά στην πάλη ενάντια στη λιτότητα και το ρατσισμό.

Από την σύνταξη

Βρετανία 52%, Ελλάδα 62%

Ένα χρόνο μετά, είμαστε πιο δυνατοί

Η **Μαρία Στύλλου** εξηγεί τις δυνατότητες που ανοίγονται για την Αριστερά μετά την ήττα της ΕΕ στο βρετανικό δημοψήφισμα.

Οι Βρετανοί ψήφισαν με 51,9% να φύγουν από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι χρηματαγορές παγκόσμια έχουν μπει σε περιδίνηση, οι ηγεσίες της ΕΕ βρίσκονται σε σοκ και ψάχνουν νέα σχέδια για την επόμενη μέρα, οι εξελίξεις μέσα στην ίδια τη Βρετανία σημαίνουν μεγαλύτερη πολιτική κρίση και αστάθεια.

Την ημέρα του δημοψηφίσματος, οι προβλέψεις ότι θα επικρατήσει το Bremain ανέβαζαν τα χρηματιστήρια και τις προσδοκίες των καπιταλιστών στην Ευρώπη και σε όλο τον κόσμο. Η εικόνα άρχισε να γίνεται εφιαλτική για όλους αυτούς όταν εμφανίστηκαν αποτελέσματα από εργατογειτονιές και εργατουπόλεις της Βρετανίας που ψήφιζαν σαρωτικά κατά της ΕΕ.

Το Εργατικό Κόμμα είχε πάρει θέση υπέρ της παραμονής στην ΕΕ, αλλά τα δυο τρίτα των ψηφοφόρων του δεν το ακολούθησαν και ψήφισαν για την έξοδο. Ο Κόρμπιν κινδυνεύει να χάσει την ηγεσία των Εργατικών, γιατί οι οπαδοί του Τόνι Μπλερ που έχουν την πλειοψηφία της κοινοβουλευτικής ομάδας τον κατηγορούν ότι στήριξε το Ναι στην ΕΕ με «κρύα καρδιά».

Πράγματι ο Κόρμπιν έκανε λάθος, αλλά στην αντίθετη κατεύθυνση. Αν είχε βγει να στηρίξει την έξοδο από την ΕΕ θα μπορούσε να είχε καθορίσει το περιεχόμενο της καμπάνιας και να είχε περιθωριοποιήσει τον Τζόνσον και τον Φάρατζ, τους δεξιούς ηγέτες του Brexit.

Μετά τα αποτελέσματα του βρετανικού δημοψηφίσματος, υπάρχει μια ολόκληρη προσπάθεια από τους σχολιαστές στα ΜΜΕ και τα φιλοΕΕ κόμματα να τα ερμηνεύσουν ως στροφή δεξιά. Προβάλουν όλα τα κλισέ ότι η λευκή εργατική τάξη είναι ρατσιστική και έτσι η «προσφυγική κρίση» την οδήγησε στην αγκαλιά του UKIP. Προσπαθούν να εξαφανίσουν την οργή των εργατών για όλα όσα έχουν κάνει οι κυβερνήσεις της ΕΕ σε βάρος τους, για την ανεργία, για τη λιτότητα, για τους πολέμους, για τους πνιγμούς των προσφύγων.

Στην πραγματικότητα, η οργή που φάνηκε με το βρετανικό δημοψήφισμα είναι συνέχεια από το σαρωτικό ΟΧΙ στην Ελλάδα πριν από ένα χρόνο.

Τότε, το ερώτημα που τυπικά έβαλε η κυβέρνηση του ΣΥΡΙΖΑ ήταν ΝΑΙ ή ΌΧΙ στη Συμφωνία με την ΕΕ για ένα τρίτο μνημόνιο «διάσωσης». Η απάντηση ήταν 62% ΟΧΙ και όταν πήγαινες στις εργατογειτονιές το ποσοστό ανέβαινε στο 80%. Ο χαρακτήρας που πήρε εκείνη η αναμέτρηση καθόρισε και το

Η Απεργία των Νοσοκομείων, των Σχολείων και των Μέσων Μαζικής Μεταφοράς στις 8 Ιούνη 2016

18 Ιούνη. Αντιρατσιστική διαδήλωση στο Ντόβερ που ο Κάμερον και ο Ολάντ εμπόδισαν να περάσει στο Καλαί.

πραγματικό περιεχόμενο. Η πόλωση μετατράπηκε σε ΝΑΙ ή ΟΧΙ στην ΕΕ και τα στρατόπεδα διαχωρίστηκαν ταξικά.

Ενώ η κυβέρνηση του ΣΥΡΙΖΑ που κάλεσε το δημοψήφισμα ταλαντευόταν για το τι αποτέλεσμα επιδίωκε, η κυρίαρχη τάξη και τα κόμματά της έκαναν την πιο σκληρή καμπάνια για το ΝΑΙ, η ΕΕ έκλεισε τις τράπεζες και ο κόσμος της εργασίας συσπειρώθηκε μαζικά πίσω από το ΟΧΙ.

Σήμερα, ένα από τα ανέκδοτα που κυκλοφορούν πλατιά λέει ότι ο Τσίπρας θα συναντήσει τον επόμενο βρετανό πρωθυπουργό για να του δείξει πώς το ΟΧΙ γίνεται ΝΑΙ. Όμως, το ζήτημα που αγνοεί αυτό το «αστείο» είναι ότι ο Τσίπρας και η κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ δεν έχουν καταφέρει ακόμα, ένα χρόνο μετά, να φυτέψουν αυτή τη μεταστροφή στα μυαλά, στις συνειδήσεις και στη δράση των εργατών και της νεολαίας.

Στην Ελλάδα, ολόκληρη η χρονιά που πέρασε είναι γεμάτη εργατικές αντιστάσεις και στο τρίτο μνημόνιο που έφερε ο εναγκαλισμός του Τσίπρα με την ΕΕ και στις αθλιότητες της ΕΕ σε βάρος των προσφύγων. Το δικό μας ΟΧΙ, όχι μόνο δεν έσβησε αλλά τώρα αντήχησε και στη Βρετανία.

Οι μανούβρες δεν σταθεροποιούν την κρίση

Αυτό που αποδείχθηκε είναι ότι δεν αρκεί η στροφή του Τσίπρα, η υπογραφή μιας συμφωνίας, ακόμη και η ψήφιση των σχετικών νόμων από τη Βουλή για να ξεπεράσουν οι άρχουσες τάξεις τα προβλήματα της κρίσης που συγκλονίζει την ΕΕ.

Όταν το περασμένο καλοκαίρι η ηγεσία του ΣΥΡΙΖΑ έβαζε την υπογραφή της, τα επιτελεία της ΕΕ άφηναν έναν στεναγμό ανακούφισης. Θεωρούσαν ότι έχουν βρει τον άνθρωπό τους που ήταν αποφασισμένος να αγνοήσει το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος, να περάσει τη συμφωνία από τη Βουλή παρέα με τη ΝΔ, να αψηφίσει την αποχώρηση χιλιάδων στελεχών από τον ΣΥΡΙΖΑ και να κερδίσει ξανά τις εκλογές τον Σεπτέμβρη βάζοντας τέλος στα σενάρια για Grexit.

Το δικό μας ΟΧΙ, όχι μόνο δεν έσβησε αλλά τώρα αντήχησε και στη Βρετανία

Μέσα από όλα αυτά, οι υπουργοί της κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ έφτασαν να παίρνουν τα συγχαρητήρια του Ντάισελμπλουμ, του Ρέκλινγκ, ακόμη και του Σόιμπλε και να πιστεύουν όλοι μαζί ότι έκλεισαν μια εστία και μια περίοδο αστάθειας και προχωρούν να αποκαταστήσουν την «κανονικότητα» και στην Ελλάδα και σε όλη την Ευρώπη της ΕΕ.

Στην πραγματικότητα, όμως, η δυναμική της αντίστασης στα σχέδιά τους δεν έπαψε να λειτουργεί ούτε μέσα ούτε έξω από την Ελλάδα. Έξω, οι νέες εστίες αστάθειας φάνηκαν και στη Γαλλία με τη θυελλώδη αντίσταση στην εργασιακή αντιμεταρρύθμιση του Ολάντ και στην Ιρλανδία με τις εκλογές που αποσταθεροποίησαν το πολιτικό σύστημα και έφεραν ακόμη και την αντικαπιταλιστική αριστερά για πρώτη φορά στη Βουλή. Στην Ισπανία, οι απόπειρες σχηματισμού συγκυβέρνησης της δεξιάς με τη σοσιαλδημοκρατία απέτυχαν και η προοπτική μαζικής στροφής προς τα αριστερά καταγράφεται ακόμη και στις δημοσκοπήσεις στις παραμονές των εκλογών της 26 Ιούνη.

Στο εσωτερικό, κανένας υπουργός δεν κατάφερε να πείσει τον κόσμο ότι τελικά το ΝΑΙ της κυβέρνησης ήταν καλύτερο από το ΟΧΙ των εργατών. Μάταια ο Κατρούγκαλος προσπαθούσε να πει ότι το δικό του Ασφαλιστικό είναι «αναδιανεμητικό». Μάταια ο Δρίτσας προσπαθεί να ισχυριστεί ότι το ξεπούλημα των λιμανιών διασφαλίζει τις θέσεις των λιμενεργατών. Ακόμα και ο Μουζάλας με τις περγαμηνές των Γιατρών που κάποτε βοηθούσαν τα θύματα του πολέμου, έφτασε να αποδοκιμάζεται όλο και πιο έντονα καθώς κουρελιάζει τα δικαιώματα των προσφύγων στο βωμό της συμφωνίας ΕΕ-Τουρκίας.

Η κυβέρνηση συνολικά δεν μπόρεσε να ακυρώσει την εργατική αντίσταση στο Μνημόνιο. Δεν μπόρεσε να ελέγξει το κίνημα αλληλεγγύης στους πρόσφυγες, αντίθετα βρέθηκε να συγκρούεται και με αυτόν τον κόσμο. Δεν πείθει ότι «δεν υπάρχει εναλλακτική» και ότι είναι η «μόνη αριστερά». Διαμορφώνεται στα

αριστερά της ένας πολύ μαζικός χώρος που εξακολουθεί στην πράξη να λέει όχι σε όλα τα μέτρα που απέρριψε πέρσι με το δημοψήφισμα και να σιχαίνεται όλο και περισσότερο την ΕΕ που τα προωθεί.

Ένα bras-de-fer ανοίγεται μπροστά μας. Θα αφήσουμε την οργή ενάντια στην ΕΕ και την κυβέρνηση του Αλέξη Τσίπρα να τη διεκδικήσει η δεξιά ή μπορούμε, όπως δείξαμε μέχρι τώρα, να καθορίσουμε μια αριστερόστροφη πορεία; Το πώς θα πορευτούμε, θα καθορίσει τις εξελίξεις σε όλη την Ευρώπη, όπως επηρέασε τις εξελίξεις και στη Βρετανία. Υπήρξαν ψηφοφόροι στο βρετανικό δημοψήφισμα που ψήφισαν ΟΧΙ στην ΕΕ και δήλωσαν δημόσια ότι το έκαναν σαν συμπαράσταση για τους αγώνες του κόσμου στην Ελλάδα.

Ας θυμηθούμε την τοποθέτηση που έκανε η Μπριντ Σμιθ (βουλευτίνα της Ιρλανδίας) στον Μαρξισμό 2016 στην Αθήνα: *«Η νίκη του ΣΥΡΙΖΑ στις 25 Γενάρη του 2015 και η στάση που κράτησε η αντικαπιταλιστική αριστερά απέναντι σε αυτό το μεγάλο γεγονός, μας έδωσε το παράδειγμα και μας έμαθε τη σημασία και το ρόλο της αντικαπιταλιστικής αριστεράς μέσα σε αυτές τις συνθήκες. Έτσι αποφασίσαμε να δυναμώσουμε την κίνηση People before Profit και να κατέβουμε στις βουλευτικές εκλογές και στη νότια Ιρλανδία, όπου η συμμαχία PBP-AAA κέρδισε 6 έδρες και στη Βόρεια Ιρλανδία, όπου για πρώτη φορά έχει παρουσία στο Στόρμοντ* (έτσι ονομάζεται η βορειοϊρλανδική βουλή) *η αντικαπιταλιστική αριστερά με δυο βουλευτές».*

Η «νέα σταθερότητα»

Όταν δεν έχεις πια άλλους τρόπους να ελέγξεις την κατάσταση, καταφεύγεις σε νομικές και θεσμικές ρυθμίσεις που ελπίζεις ότι θα εξασφαλίσουν μια νέα σταθερότητα. Η συνταγματική μεταρρύθμιση και η αλλαγή του εκλογικού νόμου είναι μια κίνηση με την οποία η κυρίαρχη τάξη προσπαθούν να το πετύχουν.

Το 1975 στην Ελλάδα μετά την κατάρρευση της δικτατορίας, με το κίνημα στους δρόμους και τον κόσμο να έχει ψηφίσει στο δημοψήφισμα κατά της Μοναρχίας, ο Κωνσταντίνος Καραμανλής είχε μεν κερδίσει τις εκλογές του Νοέμβρη 1974 με 55%, αλλά ήξερε ότι μέσα σε συνθήκες εργατικών εκρήξεων και μιας ανερχόμενης αριστεράς, αυτό θα ήταν προσωρινό.

Με το Σύνταγμα του 1975 έδωσε στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας αυξημένες εξουσίες, προσπαθώντας να εξασφαλίσει έτσι δυο πράγματα: μια σταθερή κυβέρνηση και μια στενή συνεργασία ανάμεσα στην κυβέρνηση και τον Πρόεδρο. Δέκα χρόνια αργότερα, ο Ανδρέας Παπανδρέου προχώρησε σε αναθεώρηση του Συντάγματος περιορίζοντας τις αρμοδιότητες του Προέδρου της Δημοκρατίας και υποχρεώνοντάς τον να αποδέχεται τα εκλογικά αποτελέσματα.

Σήμερα βρίσκεται σε εξέλιξη μια προσπάθεια να προχωρήσουν σε αλλαγή του Συντάγματος που θα μετατρέπει τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας σε καθοριστικό πολιτειακό παράγοντα και θα του δίνει βαθμούς ανεξαρτησίας από την πλειοψηφία μέσα στη Βουλή. Την πρωτοβουλία για μια τέτοια ατζέντα την έχει πάρει μια δεξιά κίνηση με επικεφαλής τον Στέφανο Μάνο (υπουργό της νεοφιλελεύθερης επίθεσης επί Μητσοτάκη το 1990-93) και τον Νίκο Αλεβιζάτο (συνταγματολόγο που είχε προταθεί για Πρόεδρος της Δημοκρατίας από Το Ποτάμι).

Όπως γράφουν στο σχετικό φυλλάδιο που κυκλοφόρησε από την Καθημερινή *«Η πρότασή μας τάσσεται υπέρ της σχετικής ενίσχυσης των αρμοδιοτήτων του Προέδρου της Δημοκρατίας. Η εκλογή του Προέδρου γίνεται από ειδικό σώμα εκλεκτόρων με διευρυμένη σύνθεση που υπερβαίνει την εκάστοτε κοινοβουλευτική πλειοψηφία. Αδυναμία εκλογής Προέδρου δεν προβλέπεται, άρα ούτε διάλυση της Βουλής λόγω της αδυναμίας της».*

Με μια τέτοια αλλαγή, δεν θα γινόταν ποτέ η διάλυση της Βουλής το Δεκέμβρη του 2014 και οι εκλογές που έφεραν τον ΣΥΡΙΖΑ στην κυβέρνηση. Η κυβέρνηση των Σαμαροβενιζέλων θα μπορούσε να εξαντλήσει την τετραετία. Μόλις τώρα, τον Ιούνη του 2016 θα ήταν υποχρεωμένος να κάνει εκλογές ο Σαμαράς. Μια κυβέρνηση μειοψηφική και μισητή μέσα στην κοινωνία θα μπορούσε να επιβιώνει –αυτό λέγεται κοινοβουλευτική δημοκρατία με πραξικοπήματα.

Αλλά οι προτάσεις για «ασφαλιστικές δικλείδες» για σταθερή κυβέρνηση δεν περιορίζονται μόνο στις ιδέες για ενισχυμένο Πρόεδρο, αλλά απλώνονται και στη δημιουργία και τη σύνθεση της ίδιας της κυβέρνησης. *«Προς αποτροπή της ακυβερνησίας εισηγούμεθα να μετατεθεί το κέντρο βάρους της νομοθέτη-*

Δευτέρα 27 Ιούνη. Αντιφασιστική συγκέντρωση έξω από το Εφετείο της Αθήνας στη δίκη των δολοφόνων της Χρυσής Αυγής

σης από τη Βουλή στην κυβέρνηση» - συνταγματική κατοχύρωση για διακυβέρνηση με προεδρικά διατάγματα, κάτι που ήδη προσπαθούσαν στην πράξη και που βλέπουμε αυτή τη στιγμή στη Γαλλία όπου ο Ολάντ προχωράει το νόμο για τις αλλαγές στα εργασιακά έστω και αν δεν μπορεί να τον περάσει από τη Βουλή.

Κομμάτι των προτεινόμενων αλλαγών είναι ότι η Βουλή δεν μπορεί να ανατρέψει την κυβέρνηση αν ταυτόχρονα δεν αναδείξει την επόμενη. Έχει τη δυνατότητα να κάνει *«εποικοδομητική ψήφο δυσπιστίας»* (δηλαδή χωρίς συνέπειες), και έτσι *«συμβάλλει στην άμβλυνση του συγκρουσιακού χαρακτήρα της πολιτικής μας ζωής και εξαναγκάζει σε συναινέσεις μεταξύ των πολιτικών δυνάμεων»*.

Οι προθέσεις της δεξιάς ατζέντας για συνταγματική αναθεώρηση είναι διάφανες. Ο Τσίπρας ετοιμάζεται να κάνει τη δική του πρόταση στις 24 Ιουλίου, στην επέτειο της κατάρρευσης της Χούντας. Από τις δηλώσεις που έχει κάνει μέχρι τώρα ο Κατρούγκαλος αποδέχεται ότι και η πρόταση Αλεβιζάτου είναι βάση για συζήτηση.

Παράλληλα, η κυβέρνηση διαπραγματεύεται με όλα τα κόμματα την αλλαγή στον εκλογικό νόμο, την οποία εμφανίζει ως καθιέρωση της απλής αναλογικής. Στην πραγματικότητα είναι άλλος ένας τρόπος για την προώθηση κυβερνήσεων συνεργασίας ως εγγύηση για πολιτική σταθερότητα. Από όσα έχουν γίνει μέχρι τώρα γνωστά, κρατάει τον περιορισμό του 3% (ή έστω 2,5%) για να μπει ένα κόμμα στη Βουλή και διατηρεί ένα μπόνους εδρών (λιγότερες από τις σημερινές 50 αλλά ίσως 30) για το πρώτο κόμμα ή τους συνασπισμούς κομμάτων που έχουν προαναγγείλει ότι θα συνεργαστούν για να σχηματίσουν κυβέρνηση.

Η ΑΝΤΑΡΣΥΑ στήριξε την καμπάνια του Lexit

Δυο παρατηρήσεις προκύπτουν άμεσα: η πρώτη είναι ότι όλα αυτά δεν έχουν να κάνουν με περισσότερη δημοκρατία, αλλά με μεγαλύτερο έλεγχο πάνω στις πολιτικές δυνάμεις από τα πάνω. Είναι μια τάση που έχει ήδη εκδηλωθεί στην ΕΕ (δεν ξεχνάμε τις κυβερνήσεις Παπαδήμου εδώ και Μόντι στην Ιταλία) και συνεχίζεται π.χ. στην Ιταλία όπου ο Ρέντσι προχωράει σε δημοψήφισμα το φθινόπωρο για συνταγματική αναθεώρηση.

Η δεύτερη παρατήρηση είναι ότι αυτή η εξέλιξη δεν ευνοεί την αριστερά ακόμη και αν η ίδια κινεί τις διαδικασίες. Φαινομενικά ο ΣΥΡΙΖΑ είναι στο επίκεντρο και ρυθμίζει το διάλογο όλων των κομμάτων και μπορεί να παίζει παιχνίδια για να απομονώσει τον Μητσοτάκη, να είναι ο ρυθμιστής των συνεργασιών κλπ. Στην ουσία, τέτοια μέτρα που δυναμώνουν τους θεσμούς και προσπαθούν να εξασφαλίσουν την πολιτική σταθερότητα το μόνο που καταφέρνουν είναι να υψώνουν τους μηχανισμούς του κράτους ακόμη πιο έξω από τον έλεγχο της αριστεράς ακόμη κι αν έχει εκλογική δύναμη.

Πέρα από τις αυταπάτες

Η ηγεσία της κυβέρνησης και του ΣΥΡΙΖΑ προσπαθεί να πείσει τον κόσμο αλλά και τα ίδια τα μέλη του ότι «γυρίζει σελίδα». Με αυτό το μοτίβο διαφημίζει τον αναπτυξιακό νόμο αλλά και τις συνταγματικές και εκλογικές αλλαγές. Και μέσα σε αυτά εντάσσει και το Συνέδριο του ΣΥΡΙΖΑ που έχει αναβληθεί τόσες φορές και τώρα υπόσχεται ότι θα γίνει το φθινόπωρο.

Για ένα ολόκληρο τμήμα των μελών του ΣΥΡΙΖΑ που έχει πρόβλημα με τις επιλογές της ηγεσίας έστω και αν παραμένει μέσα στον ΣΥΡΙΖΑ, το Συνέδριο είναι μια ελπίδα ότι θα μπορέσει να περάσει από εκεί αποφάσεις που να επανακαθορίζουν την πολιτική της κυβέρνησης και να του δίνουν μεγαλύτερο έλεγχο πάνω στο κόμμα.

Πρόκειται για αυταπάτες για δυο βασικούς λόγους.

Ο πρώτος είναι ότι η κυβέρνηση δεν περιμένει κανένα συνέδριο, προχωράει στην προώθηση των μέτρων που έχει

Η Γιορτή της Εργατικής Αλληλεγγύης το Σάββατο 25 Ιούνη στην Αθήνα

δρομολογήσει με τις συμφωνίες του τρίτου μνημόνιου και καλλιεργεί τις δεξιές συμμαχίες που της είναι απαραίτητες για αυτή την πορεία. Πρόκειται για την κλασική διαδικασία με την οποία οι ηγεσίες των ρεφορμιστικών κομμάτων έχουν τη δυνατότητα να δημιουργούν τετελεσμένα.

Ο δεύτερος λόγος έχει να κάνει με τους χειρισμούς. Ακόμη και αν γίνει το συνέδριο το φθινόπωρο, τα περιθώρια για να ακουστούν κριτικές στην προσυνεδριακή διαδικασία εξαντλούνται από τώρα.

Οι συμμαχίες του Τσίπρα έχουν προχωρήσει από το Ευρωπαϊκό Κόμμα της Αριστεράς προς την ευρωπαϊκή σοσιαλδημοκρατία. Πηγαίνει στη συνάντηση του Ευρωπαϊκού Σοσιαλιστικού Κόμματος στις 28 Ιούνη, εκεί που συμμετείχε ο Γιώργος Παπανδρέου όταν ήταν επικεφαλής του ΠΑΣΟΚ και πρωθυπουργός. Πρόκειται για μια συνάντηση όπου μετέχουν το κόμμα του Ρέντσι, του Ολάντ και του Ζίγκμαρ Γκάμπριελ, τα κόμματα που είτε αυτοδύναμα είτε σε συνεργασία με τη δεξιά υλοποιούν τις χειρότερες επιθέσεις σε βάρος των εργατών μέσα από τις κυβερνήσεις στις βασικές χώρες της ΕΕ- Γερμανία, Γαλλία, Ιταλία.

Η ημερήσια διάταξη της συνάντησης έχει να κάνει με το αν και πώς μπορούν να αντιμετωπίσουν την κρίση της ΕΕ, την οργή των εργατών που απλώνεται από τη Βρετανία μέχρι την Ελλάδα. Όχι μόνο το Brexit, αλλά και τις απεργίες της Γαλλίας και τον κόσμο που φρίττει με τα βάσανα των προσφύγων και την πολιτική αστάθεια που απλώνεται και την στροφή αριστερά που επιμένει.

Η ηγεσία της ευρωπαϊκής σοσιαλδημοκρατίας ανησυχεί και προσπαθεί να αγκαλιάσει και να στραγγαλίσει αυτή την αναδυόμενη αριστερά. Ο Τσίπρας ανταποκρίνεται και το δείχνει όχι μόνο με τη συμμετοχή του στη σύναξή τους, αλλά και με τις δηλώσεις του μετά το δημοψήφισμα στη Βρετανία, την επιμονή στην ΕΕ και τους θεσμούς της.

Η πρόκληση είναι για την πέρα από τον ΣΥΡΙΖΑ αριστερά, να αρπάξει την ευκαιρία και να αξιοποιήσει τις δυνατότητες που έχουν ανοίξει. Να κινηθεί πρωτοβουλιακά και τολμηρά, να στηρίξει τους αγώνες των εργατών και της νεολαίας και να βάλει καθαρά την προοπτική.

Αυτό απαιτεί να αποφύγει λάθος εκτιμήσεις και κινήσεις αυτή την περίοδο.

Εκατομμύρια εργάτες σε όλη την Ευρώπη βλέπουν το 52% της Βρετανίας σήμερα όπως και το 62% στην Ελλάδα πέρσι σαν ένα πλήγμα για τις άρχουσες τάξεις που τυραννούν όλους τους εργάτες της ηπείρου

Στη Βρετανία ένα κομμάτι της αριστεράς, επηρεασμένο από τη θέση του Εργατικού Κόμματος υπέρ της παραμονής στην ΕΕ και τρομοκρατημένο από την ρατσιστική εκστρατεία του UKIP πήρε θέση κατά της εξόδου από της ΕΕ. Αυτό είχε σαν συνέπεια να λείπει από την καμπάνια και από την προσπάθεια να καθορίσει η αριστερά το δημοψήφισμα και τις μάχες που έρχονται. Αυτή η προσπάθεια έπεσε στους ώμους του Lexit, της πρωτοβουλίας για Αριστερή έξοδο από την ΕΕ, που στηρίχτηκε και από το αδελφό κόμμα του ΣΕΚ στη Βρετανία, το SWP.

Η ΑΝΤΑΡΣΥΑ στήριξε την καμπάνια του Lexit. Αντίθετα, το ΚΚΕ επανέλαβε τα περσινά του λάθη. Όπως στο δημοψήφισμα στην Ελλάδα διάλεξε την αποχή και το άκυρο, έτσι και τώρα στη Βρετανία εκτίμησε ότι ήταν μια σύγκρουση ανάμεσα σε τμήματα της αστικής τάξης, υποτιμώντας και την έκταση της κρίσης για το κεφάλαιο και την οργή των εργατών. Τα χρηματιστήρια δεν κλυδωνίζονται χωρίς λόγο, ούτε οι ελίτ της Ευρώπης πανικοβάλλονται μόνο και μόνο γιατί οι πτέρυγες των Συντηρητικών έβγαλαν τα μαχαίρια. Ξέρουν ότι εκατομμύρια εργάτες σε όλη την Ευρώπη βλέπουν το 52% της Βρετανίας σήμερα όπως και το 62% στην Ελλάδα πέρσι σαν ένα πλήγμα για τις άρχουσες τάξεις που τυραννούν όλους τους εργάτες της ηπείρου.

Αν η Αριστερά χάσει αυτή την εικόνα από τα μάτια της, περιορίζεται σε έναν μικρόκοσμο και δεν μπορεί να επηρεάσει, πολύ περισσότερο να καθορίσει τις εξελίξεις. Η Αριστερά πρέπει να έχει σαν στόχο να τις καθορίσει γιατί οι συγκρούσεις μπροστά μας είναι πολύ μεγάλες.

Έχουμε μπροστά μας μάχες ενάντια στις ιδιωτικοποιήσεις και το νέο κύκλο περικοπών, αντιστάσεις που είναι ξεκινημένες στα νοσοκομεία, στα λιμάνια, στα σχολεία, στις συγκοινωνίες και ζητάνε στήριξη από την αριστερά πέρα από τον ΣΥΡΙΖΑ. Μάχες τύπου Γαλλίας ενάντια στις αλλαγές στις εργασιακές σχέσεις που έρχονται το φθινόπωρο.

Το ίδιο επείγουσα είναι η σύγκρουση με τις ρατσιστικές μεθοδεύσεις. Δεν είναι μόνο ο Μουζάλας που είναι προκλητικός όταν αλλάζει τις συνθέσεις των επιτροπών που κρίνουν τα αιτήματα των προσφύγων για άσυλο. Είναι ολόκληρη η Συμφωνία που υπέγραψε ο Τσίπρας μαζί με την Μέρκελ και τον Ερντογάν.

Αυτά τα μέτρα δεν χτυπάνε μόνο τους πρόσφυγες και τα δικαιώματά τους κάνοντας τη ζωή τους απάνθρωπη, αλλά ανοίγουν το δρόμο για την ακροδεξιά και τους φασίστες. Αν θέλουμε να τσακίσουμε τους επίδοξους μιμητές των Ναζί σαν την Λεπέν και να μην αφήσουμε τον Φάρατζ να φτιάξει θερμοκήπιο για τους φασίστες της Βρετανίας, τότε πρέπει να δυναμώσουμε ενωτικά την αλληλεγγύη μας στους πρόσφυγες και τον αγώνα για να καταδικαστούν οι δολοφόνοι της Χρυσής Αυγής, για σύνορα και πόλεις ανοιχτά για τους πρόσφυγες και κλειστά για τους μαχαιροβγάλτες των ταγμάτων εφόδου.

Στην Ελλάδα, η αριστερά πέρα από τον ΣΥΡΙΖΑ είναι μεγάλη και μπορεί να είναι αποτελεσματική αν συνεργάζεται για τη στήριξη όλων αυτών των αγώνων. Έτσι μπορεί να πείσει και όλο τον κόσμο που ακόμα παραμένει μέσα ή γύρω από τον ΣΥΡΙΖΑ να προχωρήσει και να δώσουμε όλες τις μάχες μαζί.

Πάνω σε τέτοια προχωρήματα μπορούμε να στηρίξουμε την προοπτική της εργατικής εναλλακτικής λύσης. Βάζοντας καθαρά την πρόταση για έξοδο από την ΕΕ, όχι σαν πρόγραμμα εθνικής κυριαρχίας αλλά σαν βήμα προς τον εργατικό έλεγχο που ξεσηκώνει τα αδέρφια μας παντού, και στη Γαλλία και στην Ισπανία και στη Βρετανία.

Το αντικαπιταλιστικό μεταβατικό πρόγραμμα που έχει βάλει η ΑΝΤΑΡΣΥΑ χρειάζεται να γίνει κτήμα όλων των συνδικάτων, των εργατικών χώρων δουλειάς, ζωής και σπουδών, όλων των δυνάμεων της Αριστεράς. Με την ΕΕ στη μεγαλύτερη της κρίση, μέσα σε έναν κόσμο σε αναβρασμό, με τους από πάνω σε πανικό και τους από κάτω να τους σιχαίνονται, το μέλλον μπορεί να γίνει κόκκινο. n

Πριν από τρεις δεκαετίες οι νεοφιλελεύθεροι έλεγαν ότι θα τερματίσουν την κρίση του καπιταλισμού. Ο **Πάνος Γκαργκάνας** γράφει για τη διάψευσή τους.

Η πολλαπλή αποτυχία του νεοφιλελευθερι

Όταν ξεκινούσε η φετινή χρονιά, οι ανησυχίες στις διεθνείς χρηματαγορές οδηγούσαν πολλούς σχολιαστές να διαπιστώνουν ότι πρόκειται για το χειρότερο ξεκίνημα χρονιάς από τότε που ξέσπασε η σημερινή μακρόσυρτη οικονομική κρίση σε όλο τον πλανήτη.[1] Έξη μήνες αργότερα, τα φαινόμενα επαναλαμβάνονται.

Ίσως το πιο χαρακτηριστικό δείγμα είναι το γεγονός ότι η Κεντρική Τράπεζα των ΗΠΑ ανέβαλε για άλλη μια φορά την αύξηση των επιτοκίων της επικαλούμενη ανησυχίες για την κατάσταση της παγκόσμιας οικονομίας. Από πουθενά δεν έρχονται θετικά μηνύματα. Μέσα στις ίδιες τις ΗΠΑ, τα πιο πρόσφατα στοιχεία για την απασχόληση ήταν απογοητευτικά, στην Κίνα το νόμισμα πιέζεται από τους φόβους για τα «κόκκινα» δάνεια σε μεγάλους τομείς της οικονομίας, στην Ευρώπη η ανησυχία για την έκβαση του δημοψηφίσματος της Βρετανίας αναστατώνει όλα τα χρηματιστήρια.[2]

Ακόμη πιο δραματική επιβεβαίωση για την παράταση της κρίσης ήρθε από την Ιαπωνία, όπου τρία χρόνια μετά την άνοδο του Σίντσο Άμπε στην κυβέρνηση και την εφαρμογή των «αμπενόμικς», η οικονομία δεν λέει να πάρει μπροστά. Η κυβέρνηση ανέβαλε την αύξηση του ΦΠΑ επειδή η ζήτηση παραμένει ασθενής[3] και ο ίδιος ο Άμπε δήλωσε στη Σύνοδο των G7 ότι ανησυχεί μήπως βρισκόμαστε στο ίδιο επικίνδυνο σημείο όπως το φθινόπωρο του 2008 μετά τη χρεοκοπία της Λήμαν Μπάδερς!

Μέσα σε αυτό το κλίμα, αίσθηση προκάλεσε μια μελέτη από οικονομολόγους του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου που έφτασε να μιλάει επικριτικά για «πλευρές του νεοφιλελευθερισμού».[4] Σοκαρισμένη η εφημερίδα Financial Times έγραψε ότι ακόμη και η χρήση του όρου «νεοφιλελευθερισμός» από το ΔΝΤ είναι προκλητική, αφού συνήθως χρησιμοποιείται από αντιπάλους της ελεύθερης αγοράς όπως το ...Socialist Worker.[5]

Δυο είναι τα βασικά σημεία αποτυχίας που εντοπίζουν οι αρθρογράφοι του ΔΝΤ.

Το πρώτο είναι η διάψευση του μύθου ότι η απελευθέρωση της κίνησης κεφαλαίων φέρνει επενδύσεις από το εξωτερικό και ανάπτυξη. Τα στοιχεία δείχνουν ότι συχνά η απελευθέρωση ακολουθήθηκε από πανικόβλητη φυγή κεφαλαίων.

Συγκεκριμένα: *«Ενώ τα αναπτυξιακά οφέλη είναι αβέβαια, το κόστος από άποψη μεγαλύτερης οικονομικής αστάθειας και συχνότητας κρίσεων είναι πιο εμφανές. Από το 1980 έχουν σημειωθεί περίπου 150 περιπτώσεις απότομης εισροής κεφαλαίων σε πάνω από 50 οικονομίες αναδυόμενων αγορών. Με συχνότητα περίπου 20% αυτές οι περιπτώσεις καταλήγουν σε χρηματοπιστωτικές κρίσεις και πολλές από αυτές συνδέονται με μεγάλες πτώσεις του ΑΕΠ»*. Επίσης, συμπληρώνουν οι αρθρογράφοι, οι κρίσεις αυτές συνδέονται με αύξηση των ανισοτήτων μέσα στις συγκεκριμένες κοινωνίες.

Ο δεύτερος νεοφιλελεύθερος μύθος που διαψεύδεται από τη μελέτη έχει να κάνει με την «αναπτυξιακή» επίδραση του «νοικοκυρέματος» των δημόσιων οικονομικών: *«Η ιδέα ότι οι δημοσιονομικές προσαρμογές (η λιτότητα, όπως λέγεται μερικές φορές) μπορεί να είναι επεκτατικές (δηλαδή να μεγεθύνουν το ΑΕΠ και την απασχόληση) αυξάνοντας εν μέρει την εμπιστοσύνη του ιδιωτικού τομέα και τις επενδύσεις, έχει υποστηριχθεί ανάμεσα σε άλλους από τον οικονομολόγο του Χάρβαρντ Αλμπέρτο Αλεσίνα σε ακαδημαϊκό επίπεδο και από τον πρώην Πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας Ζαν-Κλοντ Τρισέ σε επίπεδο εφαρμοσμένης πολιτικής. Ωστόσο, στην πράξη, οι περιπτώσεις δημοσιονομικής προσαρμογής ακολουθούνται κατά μέσο όρο από πτώσεις αντί για επεκτάσεις του ΑΕΠ. Κατά μέσο όρο, προσαρμογές ύψους μιας ποσοστιαίας μονάδας αυξάνουν τη μακροχρόνια ανεργία κατά 0,6 ποσοστιαίες μονάδες και ανεβάζουν το δείκτη Gini που μετράει την ανισότητα στα εισοδήματα κατά 1,5 ποσοστιαίες μονάδες»*.

Αντίδοτο της κρίσης;

Φυσικά, οι αποτυχίες του νεοφιλελευθερισμού δεν περιορίζονται σε αυτούς τους τομείς. Και οι μαρξιστές δεν περίμεναν την «αυτοκριτική» ορισμένων οικονομολόγων του ΔΝΤ για να διατυπώσουν μια ολοκληρωμένη απόρριψή του στη θεωρία και στην πράξη.

Ίσως η πιο γνωστή κριτική παρουσίαση είναι αυτή του Ντέιβιντ Χάρβεϊ[6] που ξεκινάει ως εξής:

«Το 1978 ο Ντενγκ Χσιάο Πινγκ έκανε τα πρώτα σημαδιακά βήματα προς τη φιλελευθεροποίηση μιας οικονομίας υπό κομμουνιστικό έλεγχο σε μια χώρα που αποτελούσε το ένα πέμπτο του παγκόσμιου πληθυσμού. ... Στην άλλη πλευρά του Ειρηνικού, κάτω από πολύ διαφορετικές συνθήκες, μια σχετικά άγνωστη (αλλά σήμερα διάσημη) φιγούρα με το όνομα Πολ Φόλκερ ανέλαβε την ηγεσία της Κεντρικής Τράπεζας των ΗΠΑ τον Ιούλη του 1979 και μέσα σε λίγους μήνες άλλαξε δραματικά τη νομι-

Απεργοί λιμενεργάτες στη Μασσαλία στις 23 Ιούνη

σματική πολιτική. ... Πέρα από τον Ατλαντικό, η Μάργκαρετ Θάτσερ είχε ήδη εκλεγεί Πρωθυπουργός της Βρετανίας τον Μάιο του 1979 με εντολή να περιορίσει τη δύναμη των συνδικάτων και να τερματίσει την άθλια πληθωριστική στασιμότητα που είχε αγκαλιάσει τη χώρα την προηγούμενη δεκαετία. Έπειτα, το 1980, ο Ρόναλντ Ρήγκαν εκλέχτηκε Πρόεδρος των ΗΠΑ και, προσωπικά χαρισματικός και οπλισμένος με εγκαρδιότητα, έβαλε τις ΗΠΑ σε πορεία αναζωογόνησης της οικονομίας τους στηρίζοντας τις κινήσεις του Φόλκερ στη Fed και προσθέτοντας το δικό του μείγμα πολιτικών για να μειώσει τη δύναμη της εργασίας, να περιορίσει τους ρυθμιστικούς κανονισμούς στη βιομηχανία, τη γεωργία και την εξόρυξη και να απελευθερώσει τις δυνάμεις του χρηματοπιστωτικού τομέα τόσο στο εσωτερικό όσο και στην παγκόσμια σκηνή. Από αυτά τα διάφορα επίκεντρα φάνηκαν να απλώνονται και να αντηχούν επαναστατικές ωθήσεις για να μετασχηματίσουν τον κόσμο σε τελείως διαφορετική όψη».

Εικοσιπέντε περίπου χρόνια μετά από εκείνο το ξεκίνημα της νεοφιλελεύθερης επίθεσης (που δεν είχε ακόμη αποκτήσει αυτό το όνομα και πέρασε από διάφορα άλλα, όπως μονεταρισμός, θατσερισμός ή ρηγκανόμικς), το 2005 οι άρχουσες τάξεις στα κέντρα που αναφέρει ο Χάρβεϊ μπορούσαν ακόμη να υπερηφανεύονται για τα επιτεύγματά τους.

Η Κίνα είχε πετύχει διψήφιους ρυθμούς ανάπτυξης για πάνω από δυο δεκαετίες και είχε γίνει ένας βιομηχανικός γίγαντας. Οι αμερικάνικες αρχικά και οι ευρωπαϊκές τράπεζες στη συνέχεια είχαν καταφέρει να δημιουργήσουν ένα παγκοσμιοποιημένο γήπεδο για τη δράση τους με ανεξέλεγκτη κίνηση κεφαλαίων σχεδόν σε όλα τα μήκη και πλάτη. Το Ανατολικό Μπλοκ είχε καταρρεύσει και διασπαστεί: οι χώρες της Ανατολικής Ευρώπης προσχωρούσαν στην ΕΕ και προσδένονταν στο άρμα του ΝΑΤΟ, ενώ οι Ρώσοι ολιγάρχες έμπαιναν στην παγκοσμιοποιημένη αγορά από χειρότερη αφετηρία. Οι ΗΠΑ είχαν ξεπεράσει την ιαπωνική πρόκληση και οι «νεοσυντηρητικοί» πολιτικοί τους μπορούσαν να ονειρεύονται έναν νέο «αμερικάνικο αιώνα». Η σοσιαλδημοκρατία είχε εγκαταλείψει τις κεϊνσιανές παραδόσεις της και είχε ενστερνιστεί τα νεοφιλελεύθερα δόγματα, αμυντικά στην αρχή με τη στροφή του Μιτεράν στη δεκαετία του 1980 και διθυραμβικά στη δεκαετία του 1990 με τον Μπλερ.

Όλα αυτά είχαν προχωρήσει με στυγνές μεθοδεύσεις των κυρίαρχων τάξεων και απέραντο πόνο για εκατομμύρια ανθρώπους σε όλη τη γη. Η χούντα του Πινοσέτ στη Χιλή, η καταστροφή των κοινοτήτων των ανθρακωρύχων στη Βρετανία της Θάτσερ, ο ξεριζωμός εκατομμυρίων αγροτών στην ύπαιθρο Κίνα για να γίνουν προλετάριοι στις νέες βιομηχανικές ζώνες, οι πόλεμοι των Μπους πατέρα και γιου στη Μέση Ανατολή, είναι και αυτά «επιτεύγματα» του νεοφιλελεύθερου «μετασχηματισμού».

Ωστόσο, πέρα από αυτό το αιματηρό ισοζύγιο ανάμεσα στις βαρβαρότητες και τις επιτυχίες του νεοφιλελευθερισμού, υπάρχει ένα βασικό ζήτημα: η αδυναμία του να εξασφαλίσει τον κεντρικό του στόχο, δηλαδή το ξεπέρασμα της κρίσης του σύγχρονου καπιταλισμού. Αφετηρία των αναδιαρθρώσεων και αντιμεταρρυθμίσεων που τελικά ονομάστηκαν νεοφιλελευθερισμός ήταν οι προσπάθειες κρατών και μεγάλων (πολυεθνικών) επιχειρήσεων να ξεπεράσουν την κρίση της περιόδου 1973-1982 που είχε τερματίσει τη μεταπολεμική ανάπτυξη του καπιταλισμού. Κατάληξη ήταν η ακόμη μεγαλύτερη κρίση που ζούμε σήμερα, από το καλοκαίρι του 2007 όταν έσκασε η φούσκα στην αμερικάνικη αγορά στεγαστικών δανείων. Και βέβαια η αποτυχία του να εξασφαλίσει στοιχειώδη ανάκαμψη ύστερα από εννιά ολόκληρα χρόνια.

Όσο αποτυχημένος ήταν ο κεϊνσιανισμός μετά τη δεκαετία 1973-1982, άλλο τόσο είναι ο νεοφιλελευθερισμός μετά τη δεκαετία 2007-2016. Για την ακρίβεια η αποτυχία είναι μεγαλύτερη αν πάρου-

31 Μάη 2016. Τα ΜΑΤ περιφρουρούν τη συνέλευση μετόχων του ΟΛΠ από απεργούς ενάντια στο ξεπούλημα

με υπόψη την αυξημένη συχνότητα εμφάνισης μικρότερων ενδιάμεσων κρίσεων στα χρόνια του νεοφιλελευθερισμού σε σύγκριση με την εικοσαπενταετία πριν από το 1973. Από το 1950 μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1970 δεν υπήρχαν φαινόμενα ανάλογα με τις «Μαύρες Παρασκευές» του 1987 και του 1998[7] ή τη δραματική έξοδο της στερλίνας από το πρόδρομο κοινό ευρωπαϊκό νόμισμα το 1992.

Μια μαρξιστική ερμηνεία

Το ερώτημα είναι: γιατί συμβαίνει αυτό; Γιατί μετά από τόσες έντονες «απελευθερώσεις των αγορών» και σκληρές επιθέσεις σε βάρος της εργατικής τάξης, τόση προσπάθεια εντατικοποίησης της εκμετάλλευσης με περικοπές του κοινωνικού μισθού, χτυπήματος των συνδικάτων και μείωσης του εργατικού κόστους, οι καπιταλιστές δεν καταφέρνουν να εξασφαλίσουν μια ανάκαμψη της οικονομίας έστω με τους δικούς τους όρους;

Καλή αφετηρία για να αναζητήσουμε τις απαντήσεις είναι ένα άρθρο του Κρις Χάρμαν, γραμμένο το 2007 στο περιοδικό International Socialism Journal.[8]

Μια πρώτη καίρια παρατήρηση είναι ότι παρά τους βερμπαλιστικούς δογματισμούς των απολογητών του, ο νεοφιλελευθερισμός δεν αποτελεί μια επιστροφή στον καπιταλισμό «της ελεύθερης αγοράς» του 19ου αιώνα. Γράφει ο Χάρμαν:

«Ο όρος ‘νεοφιλελεύθερη’ δεν αποτελεί στην πραγματικότητα μια ακριβή περιγραφή της λειτουργίας του κεφάλαιου σήμερα. Δεν βρισκόμαστε αντιμέτωποι με μια επιστροφή στον καπιταλισμό της ελεύθερης αγοράς που έφτασε στο τέρμα του πριν από πάνω από έναν αιώνα. Αντιμετωπίζουμε μάλλον ένα σύστημα που προσπαθεί να ξεπεράσει τα προβλήματά του μέσα από αναδιαρθρώσεις σε διεθνή κλίμακα των μονάδων του συστήματος που προέκυψαν στην πορεία του 20ου αιώνα- μονάδων που οι μαρξιστές αποκάλεσαν ‘μονοπωλιακούς καπιταλισμούς’, ‘κρατικομονοπωλιακούς καπιταλισμούς’ ή ‘κρατικούς καπιταλισμούς’. Τα κράτη εξακολουθούν να παίζουν έναν κεντρικό ρόλο στην προσπάθεια να διευκολύνουν ή να ρυθμίσουν αυτή τη διαδικασία, έστω κι αν η διεθνοποίηση της παραγωγής κάνει αυτή τη διαδικασία πιο δύσκολη σε σύγκριση με τις πρώτες δεκαετίες μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο».

Ο νεοφιλελεύθερος καπιταλισμός παραμένει πολύ πιο «κρατικοδίαιτος» από όσο είναι διατεθειμένοι να παραδεχθούν οι απολογητές του. Όχι μόνο γιατί έχει αντιμετωπίσει εργατικές αντιστάσεις π.χ. ενάντια στις ιδιωτικοποιήσεις ή στις περικοπές του κράτους πρόνοιας που επιβραδύνουν τους ρυθμούς των επιθέσεων, αλλά και γιατί τα ίδια τα συμφέροντα του κεφάλαιου απαιτούν την παρουσία του κράτους σε καίριους τομείς.

Κωδικοποιώντας αυτή την παρουσία του νεοφιλελεύθερου κράτους θα μπορούσαμε να την εντοπίσουμε σε τρεις καίριους τομείς: τον κατασταλτικό, τον στρατιωτικό και τον οικονομικό.

Η επίθεση στα συνδικάτα, στις εργασιακές σχέσεις και στους μισθούς δεν είναι κάτι που προωθείται αυτόματα από τους ίδιους τους καπιταλιστές και τις επιχειρήσεις τους, όσο μεγάλες κι αν είναι. Απαιτεί κρατικές παρεμβάσεις όπως αλλαγές της νομοθεσίας, αναδιάρθρωση εποπτικών οργανισμών και υπηρεσιών και βέβαια δυνάμεις αστυνόμευσης. Οι κρατικές δαπάνες που απαιτήθηκαν για να νικήσει η Θάτσερ την απεργία των ανθρακωρύχων πριν από τρεις δεκαετίες ήταν τεράστιες και αυτό δεν το έχει ξεχάσει καμιά νεοφιλελεύθερη κυβέρνηση όσες διακηρύξεις κι αν κάνει υπέρ του «μικρότερου κράτους». Κανένας θεματοφύλακας του νεοφιλελευθερισμού, ούτε η ΕΕ ούτε το ΔΝΤ δεν επιπλήττει τον Ολάντ γιατί επιδεινώνει τα γαλλικά δημοσιονομικά ελλείμματα ξοδεύοντας αλόγιστα για αστυνομικές επιχειρήσεις κατά των διαδηλώσεων και των απεργιών που συγκλονίζουν τη Γαλλία ενάντια στη διάλυση των εργασιακών σχέσεων.

Ένας άλλος τρόπος για να το δούμε αυτό, είναι να κοιτάξουμε τη σύνθεση των κρατικών δαπανών για τη μισθοδοσία δημοσίων υπαλλήλων. Στην Ελλάδα, παραδείγματος χάρη, τα στοιχεία του προϋπολογισμού δείχνουν ότι το σχετικό βάρος των δαπανών για αστυνομικούς έχει διογκωθεί σταθερά όλο το διάστημα των νεοφιλελεύθερων διακυβερνήσεων ακόμη και αν ο αριθμός των δημοσίων υπαλλήλων μειώνεται.

Αντίστοιχη είναι η εικόνα στον τομέα των «αμυντικών» δαπανών. Όταν τελείωνε ο Ψυχρός Πόλεμος και οι νεοφιλε-

λεύθεροι απολογητές διαπίστωναν το «τέλος της ιστορίας με τον θρίαμβο του καπιταλισμού», υπήρχε μια ολόκληρη φιλολογία περί «μερίσματος ειρήνης» που θα απολάμβαναν όλες οι οικονομίες. Στην πράξη αυτό το «μέρισμα» αποδείχθηκε ανύπαρκτο. Τα ποσοστά των στρατιωτικών δαπανών στις ΗΠΑ μειώθηκαν για ένα διάστημα, αλλά το βάρος της πολεμικής βιομηχανίας και της διαπλοκής της με το Πεντάγωνο παρέμεινε χαρακτηριστικό στοιχείο της μητρόπολης του νεοφιλελεύθερου καπιταλισμού. Σήμερα βρισκόμαστε σε νέα φάση ανόδου των πολεμικών δαπανών, όχι μόνο στις ΗΠΑ αλλά παγκόσμια. Η Κίνα αυξάνει τις στρατιωτικές δαπάνες με ιλιγγιώδεις ρυθμούς, η Ιαπωνία και η Γερμανία εγκαταλείπουν τους περιορισμούς που είχαν σε αυτόν τον τομέα (ακόμη και συνταγματικά μετά την ήττα τους στο Β' Παγκόσμιο Πόλεμο).

Αλλά και ο άμεσα οικονομικός ρόλος του κράτους παραμένει καθοριστικός. Ποιος έσωσε τις τράπεζες από τη χρεοκοπία το 2008-2010; Η «ελεύθερη αγορά» ή ο κρατικός παρεμβατισμός; Οι επεμβάσεις των κεντρικών τραπεζών για τη στήριξη του τραπεζικού συστήματος ήταν παντού τεράστιες και καθοριστικές. Μπορεί τα μεγέθη και ο συντονισμός αυτών των κρατικών επιχειρήσεων διάσωσης να ήταν πρωτοφανείς, αλλά δεν ήταν κάποια εξαίρεση. Αν ανατρέξουμε στις δεκαετίες του νεοφιλελευθερισμού θα συναντήσουμε «μικρότερες» κρατικές επεμβάσεις διάσωσης αρχίζοντας από την Chrysler το 1979, τα Brady bonds που έσωσαν αμερικάνικες τράπεζες από τα λατινοαμερικάνικα δάνειά τους στη δεκαετία του 1980,[9] το Long Term Capital Management hedge fund το 1998, τα «μαγικά» του Greenspan στη δεκαετία του 2000.

Πέρα από τις άμεσες παρεμβάσεις διάσωσης τραπεζών και επιχειρήσεων, υπήρχε και υπάρχει μια διαρκής κρατική στήριξη προς τις μεγάλες επιχειρήσεις με επιδοτήσεις, μείωση της φορολογίας και συμβάσεις για μεγάλα έργα υποδομής. Η στήριξη αυτή καθρεφτίζεται στη συνεχή άνοδο του δημόσιου χρέους σε όλη την περίοδο του νεοφιλελευθερισμού, όχι μόνο σε αδύναμους καπιταλισμούς σαν τον ελληνικό ή ακόμη και τον ιταλικό, αλλά και στις οικονομικές υπερδυνάμεις όπως οι ΗΠΑ και η Ιαπωνία. Πίσω από το «αόρατο χέρι της αγοράς» βρισκόταν και βρίσκεται σταθερά το μακρύ χέρι του κρατικού δανεισμού για να στηρίζει τα κέρδη διευρύνοντας αγορές και απλώνοντας δίχτυ ασφαλείας από κάτω από τους «πρωταθλητές της επιχειρηματικότητας». Ακόμη και οι μεγαλύτερες πολυεθνικές επιχειρήσεις έχουν «πατρίδα» με την έννοια των δεσμών τους με το κράτος που δεν είναι ίδιοι με όλα τα κράτη.

Αντιφάσεις

Όταν βλέπουμε αυτή την πραγματικότητα πίσω από την επιφάνεια του νεοφιλελευθερισμού, διαπιστώνουμε ότι αναδύονται αντιφάσεις. Υπάρχουν όρια στις δυνατότητες του κράτους να «ξελασπώνει» το σύστημα; Και πόσο είναι ίδια αυτά τα όρια για τα διάφορα κράτη;

Γράφει ο Κρις Χάρμαν στο ίδιο άρθρο που αναφέραμε πιο πάνω:

«Για την άρχουσα τάξη των ΗΠΑ, ο νεοφιλελευθερισμός –με την έννοια της απελευθέρωσης των αγορών ώστε να καταστρέφουν χρεοκοπημένα κεφάλαια- είναι κάτι που πρέπει να επιβάλλεται πάνω στους ασθενέστερους εθνικούς καπιταλισμούς προς όφελος των αμερικάνικων κεφαλαίων και όχι κάτι που θα μπορούσε να επιτρέπεται χωρίς περιορισμούς μέσα στις ίδιες τις ΗΠΑ».

Αυτή είναι μια πολύ σημαντική πλευρά του ορισμού του νεοφιλελευθερισμού ως απόπειρα αναδιάρθρωσης του κρατικομονοπωλιακού καπιταλισμού και όχι ως επιστροφή στον καπιταλισμό της ελεύθερης αγοράς. Εντοπίζει δυο καίρια ζητήματα. Το πρώτο είναι η όξυνση των ανταγωνισμών όχι μόνο ανάμεσα στις μεγάλες επιχειρήσεις αλλά και ανάμεσα στα κράτη, με διαφορετικό τρόπο ανάλογα με τη θέση τους στην ιμπεριαλιστική ιεραρχία.

Και το δεύτερο είναι η απειλή ότι ακόμη και τα ισχυρότερα κράτη μπορεί να βρεθούν αντιμέτωπα με την εξάντληση των δυνατοτήτων να παίζουν το ρόλο του διασώστη των δικών τους κεφαλαίων.

Ας σταθούμε αρχικά στο πρώτο ζήτημα. Έχοντας την ελληνική εμπειρία των μνημονίων, ξέρουμε πολύ καλά ότι οι κρατικές παρεμβάσεις είναι διαφορετικές από κράτος σε κράτος και από περίοδο σε περίοδο. Νεοφιλελεύθερη κρατική παρέμβαση στην Ελλάδα σημαίνει ιδιωτικοποίηση των δημόσιων επιχειρήσεων, ακόμη και με εξευτελιστικό τίμημα, ακόμη και αν οι αγοραστές είναι δημόσιες γερμανικές ή γαλλικές επιχειρήσεις. Αντίστοιχα, οι νεοφιλελεύθερες κρατικές ανακεφαλαιοποιήσεις των τραπεζών στην Ελλάδα είχαν πιο ευεργετικά αποτελέσματα για τις γαλλικές και τις γερμανικές τράπεζες. Τον ρόλο που έπαιζαν και παίζουν οι ΗΠΑ στη Λατινική Αμερική από την εποχή του Δόγματος Μονρόε, τον διεκδικεί η Γερμανία στην Ευρώπη πάνω στην «περιφέρεια» της ΕΕ.

Ξέρουμε, όμως, εξίσου καλά ότι ο ελληνικός καπιταλισμός πριν από την κρίση διεκδικούσε έναν αντίστοιχο ρόλο στα Βαλκάνια. Ιδιωτικοποιήσεις στα Σκόπια, στη Σόφια ή στο Βουκουρέστι μπορούσαν να σημαίνουν σκανδαλώδεις

Αφίσες του LEXIT. Το σύνθημα στην κόκκινη είναι "Εργάτες όλου του κόσμου ενωθείτε δεν έχετε τίποτα να χάσετε παρά τις αλυσίδες της ΕΕ. Και η μπλε: Μια άλλη Ευρώπη είναι εφικτή, μια άλλη ΕΕ δεν είναι.

Χαμόγελα πριν την καταιγίδα.

εξαγορές από τον ΟΤΕ ή την Εθνική Τράπεζα ακόμη και όταν το ελληνικό δημόσιο ήταν βασικός μέτοχός τους.[10] Η μετάπτωση από τη μια κατηγορία νεοφιλελεύθερης κρατικής παρέμβασης στην άλλη έγινε απότομα και οδυνηρά μέσα στη μεγάλη κρίση που άνοιξε το 2007-08.

Η απειλή τέτοιων μεταπτώσεων κυνηγάει όλους τους εθνικούς καπιταλισμούς και οξύνει τους ανταγωνισμούς των ισχυρότερων για την κατοχή και διατήρηση μιας θέσης στο κλαμπ όπου οι θυσίες του νεοφιλελευθερισμού είναι «για τους άλλους». Η Ρωσία έδωσε και δίνει μάχη μετά την κρίση του 1998 για να παραμείνει στη λέσχη των ισχυρών και αυτό είναι το χαρακτηριστικό της περιόδου Πούτιν. Η Κίνα φοβάται ότι ένα «πιστωτικό γεγονός» στο νόμισμα και στο τραπεζικό της σύστημα μπορεί να τη φέρει στη θέση που ήταν η Ρωσία του Γιέλτσιν. Οι ΗΠΑ (και μαζί τους η Ιαπωνία) κλιμακώνουν τις εντάσεις στη θάλασσα της Κίνας τροφοδοτώντας έναν αγώνα δρόμου εξοπλισμών και γεωπολιτικής διαμάχης για τις νησίδες και τα περάσματα της περιοχής.

Ιδιαίτερα, όμως, βλέπουμε τις επιπτώσεις τέτοιων ανησυχιών και πιέσεων στην κρίση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το δημοψήφισμα στη Βρετανία για την παραμονή ή την έξοδο από την ΕΕ είναι το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα.

Ιστορικά, η Βρετανία ήταν η χώρα που προσπάθησε να οργανώσει μια εναλλακτική οικονομική ζώνη απέναντι στη Γαλλογερμανική ΕΟΚ. Ήταν η ΕΖΕΣ (Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών) που αγκάλιαζε σκανδιναβικές χώρες αλλά και την Αυστρία και την Πορτογαλία. Η προσπάθεια απέτυχε και η Βρετανία (μαζί με τη Δανία) μπήκε στην ΕΟΚ το 1972. Ωστόσο η σχέση παρέμενε αντιφατική, όπως φάνηκε από την έξοδο της στερλίνας από τις απόπειρες για κοινό ευρωπαϊκό νόμισμα το 1992. Η νεοφιλελεύθερη αναδιάρθρωση, όμως, μετέτρεψε το Σίτι του Λονδίνου στο μεγαλύτερο χρηματοπιστωτικό κέντρο των διεθνών συναλλαγών του ευρώ.

Αυτή η αντιφατική πορεία έχει σημάνει ότι οι καπιταλιστές της Βρετανίας θέλουν τη συμμετοχή της στην ΕΕ αλλά με ειδικούς όρους. Η διαπραγμάτευση, όμως, δεν είναι κάτι που γίνεται ερήμην της οικονομικής και πολιτικής συγκυρίας. Οικονομικά, χρόνια νεοφιλελεύθερων αντεργατικών επιθέσεων και σκληρής λιτότητας έχουν συσσωρεύσει πικρές εμπειρίες σε μεγάλα τμήματα της εργατικής τάξης. Και πολιτικά, το κατεξοχή κόμμα της κυρίαρχης τάξης, το Συντηρητικό, κουβαλάει μέσα του το διχασμό από τη διαπάλη με την ΕΟΚ ,την ΕΕ και το κοινό νόμισμα.

Αυτά τα στοιχεία μετέτρεψαν έναν απλό πολιτικό ελιγμό του Κάμερον σε εστία αναστάτωσης όλης της ΕΕ και ακόμη πιο πέρα. Σύμφωνα με τους Financial Times, όταν ο Κάμερον ρωτήθηκε από τον τότε Πρόεδρο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Χέρμαν φαν Ρόμπαϊ γιατί έμπλεξε με το δημοψήφισμα η απάντησή του ήταν: *«ένας παραλληλισμός με το δημοψήφισμα της Σκοτίας. 'Θα το κερδίσω άνετα και αυτό θα κλείσει το σκοτσέζικο ζήτημα για είκοσι χρόνια. Το ίδιο ισχύει και για την ΕΕ'».*[11]

Αντί να κλείσει το ζήτημα της ΕΕ στη Βρετανία, κατάφερε να το απλώσει σε όλη την Ευρώπη. Οι καπιταλιστές, τα κόμματά τους και οι κυβερνήσεις παντού ανησυχούν όχι μόνο για τη συνοχή της ΕΕ αλλά και για την αμφισβήτηση των επιλογών τους από τα κάτω.

Το 2016 δεν είναι 2008, όχι με την έννοια ότι η κρίση είναι πίσω μας, αλλά, αντίθετα, με την έννοια ότι τα εργαλεία του νεοφιλελεύθερου κρατικού παρεμβατισμού εξαντλούνται ακόμη και για τα ισχυρότερα κράτη, το ίδιο και η υπομονή των εργατών.

Η αμερικάνικη κεντρική τράπεζα έχει σήμερα διακηρυγμένη πολιτική ότι η «ποσοτική χαλάρωση» που έσωσε τις τράπεζες την τελευταία δεκαετία δεν μπορεί να συνεχιστεί. Τα επιτόκια πρέπει να ανέβουν για να «ομαλοποιηθεί» η κατάσταση. Το κράτος δεν έχει ανεξάντλητα περιθώρια να ανεβάζει το δημόσιο χρέος για να τροφοδοτεί το τραπεζικό σύστημα με φτηνό χρήμα. Αυτό είναι επικίνδυνο και οικονομικά και πολιτικά. Οικονομικά υπάρχει ο κίνδυνος ότι σε ένα νέο κύκλο χρεοκοπιών οι κρατικές διασώσεις θα σκοντάψουν στα δυσθεώρητα ύψη του δημόσιου χρέους. Όπως έγκαιρα είχαμε επισημάνει τα μεγέθη θεωρούνται υπερβολικά από τους ίδιους τους διαχειριστές του συστήματος λόγω του γιγαντισμού των επιχειρήσεων.[12] Αλλά και πολιτικά αναδεικνύονται τα όρια της ανοχής απέναντι στην ατελείωτη λιτότητα των περικοπών που απαιτούνται για να σηκώνουν οι προϋπολογισμοί τα βάρη τέτοιων διασώσεων.

Η δύναμη των εργατών

Τα πολιτικά ζητήματα συνδέονται με μια άλλη πλευρά των ορίων του νεοφιλελευθερισμού: τα όρια της εξασθένισης της εργατικής τάξης μέσα από νεοφιλελεύθερες αναδιαρθρώσεις.

Ένας από τους πιο διαδεδομένους ισχυρισμούς της νεοφιλελεύθερης αφήγησης είναι ότι η οικονομία ενισχύεται στο βαθμό που τα συνδικάτα και τα «συντεχνιακά» τμήματα της εργατικής τάξης χάνουν τη δυνατότητα να παρεμποδίζουν τον ελεύθερο ανταγωνισμό. Δυστυχώς, αυτός είναι ένας ισχυρισμός που έχει γίνει αντίστροφα αποδεκτός από μεγάλα τμήματα της Αριστεράς: η επίθεση του νεοφιλελευθερισμού έχει αφήσει την εργατική τάξη σε τόσο χειρότερη θέση ώστε είναι δύσκολο να παρέμβει στις εξελίξεις σαν τέτοια.

Η πραγματικότητα είναι διαφορετική. Μια πρώτη απάντηση είναι σίγουρα αυ-

τή που δίνουν οι εργάτες της Γαλλίας στους δρόμους αυτή τη στιγμή. Τριαντα-δυό ολόκληρα χρόνια μετά την ηρωική σύγκρουση των ανθρακωρύχων της Βρετανίας με τη Θάτσερ, ο Ολάντ βρί-σκει μπροστά του την ίδια και πιο γενι-κευμένη αντίσταση από την τάξη που πολλοί και διάφοροι είχαν ξεγράψει.

Πολιτικά, η αντίσταση και η ριζοσπα-στικοποίηση των εργατών είναι ορατή αυτή τη στιγμή με τα αποτελέσματα των εκλογών στην Ιρλανδία και στην Ισπα-νία. Στην Ιρλανδία, τα δυο κόμματα που κυβερνούσαν με εναλλαγές τη χώρα συ-νεχώς από τότε που κέρδισε την ανε-ξαρτησία της, έπαθαν συντριβή και η οργή στράφηκε προς τα αριστερά, όχι μόνο προς το Sinn Fein (που διεκδικού-σε ρόλο ιρλανδικού ΣΥΡΙΖΑ), αλλά και προς την αντικαπιταλιστική αριστερά PBP-AAA (People before profit-Anti austerity alliance) που μπήκε στη Βουλή με 6 έδρες. Στην Ισπανία, το Podemos σε συνεργασία με την Ενωμένη Αριστε-ρά (Izquierda Unida) ανεβάζουν τα πο-σοστά τους σε πείσμα όσων έλεγαν ότι η στροφή αριστερά έχει ξεθυμάνει μετά τους συμβιβασμούς του ΣΥΡΙΖΑ στην Ελλάδα.

Υπάρχουν αντικειμενικοί λόγοι για τους οποίους ο νεοφιλελευθερισμός δεν μπορεί να απαλλάξει τον καπιταλισμό από τον «ιστορικό νεκροθάφτη» του. Πρώτα απ' όλα οι ίδιες οι ανάγκες του κεφάλαιου για εργατικό δυναμικό που να μπορεί να βάλει σε κίνηση την οικο-νομική μηχανή του.

Ακόμη και στις πιο καθυστερημένες τεχνολογικά επιχειρήσεις, η εργοδοσία έχει πάντοτε να μετρήσει αν έχει κάτι να κερδίσει από μια πολιτική συχνής εναλλαγής προσωπικού. Πολύ περισσό-τερο στις επιχειρήσεις με προχωρημένη τεχνολογία, ένα εξειδικευμένο προσω-πικό δεν αντικαθίσταται εύκολα από «πρεκαριάτο». Παρά τις πιέσεις της ελαστικοποίησης των εργασιακών σχέ-σεων, μεγάλα τμήματα της εργατικής τά-ξης εξακολουθούν να έχουν τη δύναμη ότι είναι δύσκολο να αντικατασταθούν. Ακόμη και όπου ο συνδικαλισμός έχει κάνει βήματα πίσω (μικρότερη συμμετο-χή στα συνδικάτα, μεγαλύτερη γραφειο-κρατία), όταν οι εργάτες μπαίνουν σε κίνηση φαίνεται πόσο διατηρούν τη δύ-ναμή τους.

Αντίστοιχα όρια υπάρχουν στον το-μέα της διάλυσης του κράτους πρόνοιας. Οι υπηρεσίες που διευκολύνουν την αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης δεν είναι κάποιο «φιλοδώρημα» που πε-τάνε οι καπιταλιστές για να καλμάρουν τους προλετάριους. Οι νεοφιλελεύθερες επιθέσεις αναζητούν τρόπους μείωσης του κόστους λειτουργίας των υπηρεσιών υγείας, πρόνοιας και παιδείας, αλλά δεν μπορούν να τις καταργήσουν. Για χρό-νια οι κρατικές δαπάνες για αυτές τις υπηρεσίες χρηματοδοτούνται από τις κρατήσεις και τους φόρους των εργατών ενώ εξυπηρετούν τις ανάγκες των επι-χειρήσεων για εκπαιδευμένο και υγιές εργατικό δυναμικό. Οι νεοφιλελεύθερες κυβερνήσεις αυξάνουν τα βάρη πάνω στην εργατική οικογένεια (π.χ ακριβό-τερη νοσηλεία στον ιδιωτικό τομέα) αλ-λά δεν μπορούν να εξαφανίσουν τα κομμάτια της εργατικής τάξης που ερ-γάζονται για την αναπαραγωγή της ερ-γατικής δύναμης. Οι εκπαιδευτικοί, οι νοσηλευτές, οι εργαζόμενοι στην καθα-ριότητα και τόσοι άλλοι κλάδοι παραμέ-νουν ισχυρά τμήματα της σύγχρονης ερ-γατικής τάξης σε πείσμα των νοσταλγών της Θάτσερ ή ακόμα και του Πινοτσέτ.

Ο συνδυασμός όλων αυτών των παρα-γόντων, η αντικειμενική δύναμη των ερ-γατών, η φθορά των πολιτικών θεσμών, η εξάντληση του οπλοστάσιου του νεο-φιλελεύθερου κρατικού παρεμβατισμού στην οικονομία, αναδεικνύει την αδυνα-μία του νεοφιλελευθερισμού να σώσει τον καπιταλισμό από την κρίση του.

Οι νεοφιλελεύθερες αναδιαρθρώσεις μπορούν να πετυχαίνουν μέχρι ένα ση-μείο την εντατικοποίηση της εκμετάλ-λευσης μέσα από την απόσπαση απόλυ-της υπεραξίας από την εργατική τάξη, αυξάνοντας τα ωράρια και μειώνοντας τους μισθούς. Αλλά οι κρίσεις δεν τελει-ώνουν έτσι «απλά». Πάντα ο καπιταλι-σμός για να ξεπεράσει μια κρίση είχε ανάγκη από άλλα δυο στοιχεία: την κα-ταστροφή των μη ανταγωνιστικών κεφα-λαίων και την αύξηση της σχετικής υπε-ραξίας μέσα από την άνοδο της παρα-γωγικότητας από έναν νέο γύρο επενδύ-σεων. Αυτά τα στοιχεία δεν έχουν κατα-φέρει να τα εξασφαλίσουν ούτε τα 25 χρόνια του θατσερισμού ούτε η δεκαε-τία των νεοφιλελεύθερων «διασώσεων». Οι τράπεζες-ζόμπι είναι ακόμη εδώ και η παραγωγικότητα της εργασίας πέφτει ακόμη και στο προπύργιο του παγκόσμι-ου καπιταλισμού, στις ΗΠΑ. Απέναντι σε αυτή την ιστορική αποτυχία, το εργα-τικό κίνημα και η Αριστερά μπορούν να αντιπαραθέσουν τη δική τους αντικαπι-ταλιστική εναλλακτική. n

Σημειώσεις

1. Πάνος Γκαργκάνας, Η ανάκαμψη της κρίσης, Σοσιαλισμός από τα κάτω 115, Μάρτης-Απρίλης 2016, http://socialismfrombelow.gr/article.php?id=843 και Alex Callinicos, Intimations of mortality, ISJ 150, winter 2016, http://isj.org.uk/intimations-of-mortality/
2. Yellen signals Fed will sit tight on rates amid unclear jobs outlook, Financial Times 7 June 2016.
3. Abe puts off sales tax rise in bid to deliver fresh economic boost, Financial Times 2 June. Βλέπε επίσης «Και τώρα ανάπτυξη ή πίσω στο 2008;» Εργατική Αλληλεγγύη 1225, 1 Ιούνη 2016, http://ergatiki.gr/article.php?issue=1225&id=13801
4. Jonathan D. Ostry, Prakash Loungani, and Davide Furceri, Neoliberalism: Oversold?, Finance & Development, June 2016, Vol 53, No. 2, http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2016/06/ostry.htm
5. Άλεξ Καλλίνικος, Η (επίσημη) χρεοκοπία του νεοφιλε-λευθερισμού, Εργατική Αλληλεγγύη 1225, 1 Ιούνη 2016. http://ergatiki.gr/article.php?issue=1225&id=13802
6. David Harvey, A Brief History of Neoliberalism, Oxford 2005. Ελληνική έκδοση, Νεοφιλελευθερισμός : Ιστορία και παρόν, Καστανιώτης 2007.
7. Μαρία Στύλλου, Κρίση από την Ανατολή στη Δύση, περιοδικό Σοσιαλισμός από τα κάτω, τεύχος 28, Σεπτέμβρης-Οκτώβρης 1998. http://socialismfrombelow.gr/pdf/28.pdf. Περιλαμβάνει την εξής «προφητική» τοποθέτηση: «Η ανάκαμψη της αμερικάνικης οικονομίας στηρίχτηκε στους χαμηλούς μισθούς. Οι τράπεζες καλύπτουν το κενό, ανοίγονται σε καταναλωτικά δάνεια. Το ιδιωτικό χρέος προς τις τράπεζες στις αρχές του '98 είχε φτάσει στο 3,3% της ετήσιας παραγωγής. Μέχρι πρόσφατα ο κύκλος λει-τουργούσε τονωτικά για τα κέρδη και το Χρηματιστήριο. Αλλά όταν η υπερχρέωση των νοικο-κυριών φτάνει σε τέτοια επίπεδα, αρχίζουν τα ερωτή-ματα: Από πού θα ξεπληρώσουν τις δόσεις οι εργατι-κές οικογένειες όταν τα μεροκάματα μένουν χαμηλά; Μπορούν οι τράπεζες να πάρουν τα λεφτά τους πίσω; Τελικά η ίδια η εσωτερική οικονομία των ΗΠΑ έβαλε τις ίδιες ανησυχίες στη Γουόλ Στριτ όπως και η αδυ-ναμία της Ρωσίας ή της Ν.Α. Ασίας να πληρώσουν τα χρέη τους». Αυτά 10 χρόνια πριν από το κραχ του 2007-08.
8. Chris Harman, Theorising neoliberalism, ISJ 117, Winter 2008. http://isj.org.uk/theorising-neoliberalism/
9. Μαρία Στύλλου, Η κρίση των τραπεζών και η Λατινική Αμερική, περιοδικό Η Μαμή, τεύχος 4, Μάης-Ιούνης 1984. https://issuu.com/ergatiki/docs/mami4
10. Κώστας Σαρρής, Βαλκάνια-Το Ελντοράντο των ελληνι-κών τραπεζών, περιοδικό Σοσιαλισμός από τα κάτω, τεύχος 67, Μάρτης-Απρίλης 2008, http://socialismfrombelow.gr/article.php?id=667.
11. Αναφέρεται από τον Άλεξ Καλλίνικος στο David Cameron's cunning plan goes awry, ISJ 151, summer 2016, http://isj.org.uk/david-camerons-cunning-plan-goes-awry/
12. Πάνος Γκαργκάνας, Πέρα από το νεοφιλελευθερισμό, περιοδικό Σοσιαλισμός από τα κάτω, τεύχος 71, Νοέμβρης-Δεκέμβρης 2008. http://socialismfrombelow.gr/article.php?id=628. Εκεί αναφέρεται: «Το αστικό κράτος δεν είναι πανίσχυρο. Έχει τους περιορισμούς των ταξικών συμφερόντων που υπηρετεί. Ας πάρουμε ένα παράδειγμα. Σύμφωνα με τους Financial Times: «Τα συνολικά περιουσιακά στοιχεία των πέντε μεγάλων τραπεζών της Βρετανίας ισοδυναμούν με τέσσερις φορές το ΑΕΠ τους. Μια κεφαλαιακή αναδιάρθρωση της τάξης του 1% του ενεργητικού τους θα οδηγούσε στην αύξηση του χρέ-ους της κυβέρνησης κατά ποσό ίσο με 4% του ΑΕΠ, ενώ μια κεφαλαιακή αναδιάρθρωση της τάξης του 5% θα της κόστιζε ένα 20% του ΑΕΠ». (αναφέρεται από τον Κώστα Σαρρή στην Εργατική Αλληλεγγύη Νο 838, 23/10/2008).
Οι τράπεζες έχουν γιγαντωθεί σε τέτοιο βαθμό, ώστε ακόμα και τα ισχυρότερα κράτη κινδυνεύουν να γονα-τίσουν από τα χρέη, αν προσπαθήσουν να σώσουν τις τράπεζες με όρους εμπορικούς, όπως κάνουν αυτή τη στιγμή».

Γαλλία
Η οργή βγήκε στους δρόμους

Συνέντευξη με τον Γκαέλ Μπρεμπάντ, φοιτητή στη Σορβόνη και ακτιβιστή της αντικαπιταλιστικής αριστεράς.

Ο Γκαέλ ομιλητής στον Μαρξισμό 2016

Πώς άρχισαν τα γεγονότα; Τι ρόλο παίξανε τα συνδικάτα, οι φοιτητές, οι “nuits debout”;

Για να καταλάβουμε το ξεκίνημα των κινητοποίησεων ενάντια στο νόμο για τα εργασιακά, χρειάζεται να αναλύσουμε την οργή αποκρυσταλλωμένη ενάντια στην κυβέρνηση Ολάντ-Βαλς εδώ και μήνες. Κοινωνικοί και πολιτικοί αγώνες βγαίνανε εδώ και καιρό. Έτσι, όταν άρχισαν να δημοσιεύονται τα πρώτα άρθρα του νομοσχεδίου, η νεολαία άρχισε να βγαίνει και να οργανώνεται. Οι συνδικαλιστικές ηγεσίες εμφανίστηκαν πολύ διαιρεμένες ανάμεσα σ' αυτές που συνδέονται με την κυβέρνηση του Σοσιαλιστικού Κόμματος και που θέλανε τη διαπραγμάτευση, και αυτή που ήθελε τη συνολική απόσυρση του νόμου χωρίς όμως να καλεί σε απεργία. Τελικά συμφωνήσανε αρκετά αργοπορημένα. Η ημερομηνία της 9 Μάρτη βγήκε από μαχητικούς συνδικαλιστές και κυκλοφόρησε στο διαδίκτυο, η νεολαία αρπάχτηκε από αυτή την ημερομηνία για να μπει στη μάχη στα πανεπιστήμια και λύκεια.

Χάρη στην ενότητα των οργανώσεων της νεολαίας στην αρχή της κινητοποίησης, εκατοντάδες γενικές συνελεύσεις οργανώθηκαν στα πανεπιστήμια. Ο ρόλος αυτών των συνελεύσεων ήταν να συζητήσουν συγκεκριμένα την οργάνωση της μάχης: χρειάζεται περιφρούρηση για να μπλοκάρουν την πρόσβαση στα μαθήματα; Ποιες διεκδικήσεις ενάντια στην επισφάλεια; Πώς να συντονίσουμε τον αγώνα των φοιτητών σε εθνικό επίπεδο; Αλλά πολύ γρήγορα μπήκαν συνολικά πολιτικά ερωτήματα, από πού προέρχεται αυτός ο νεοφιλελεύθερος νόμος; Ποια η σύνδεση μεταξύ των αφεντικών και των μπάτσων που καταστέλλουν τη διαδήλωση και σπάνε τις καταλήψεις; Το κίνημα συνεχίζει εδώ και δυο μήνες παρόλο το τέλος των μαθημάτων και των εξετάσεων. Στην διάρκεια μιας τέτοιας περιόδου πολιτικοποίησης το φοιτητικό κίνημα διάλεξε μια στρατηγική για να νικήσει, αυτή της σύνδεσης με τις εργατικές απεργίες που μόλις άρχιζαν να κηρύξουν οι συνδικαλιστικές ηγεσίες.

Η ιδέα μέσα στο φοιτητικό κίνημα για να βγει γενική απεργία εμπνεύστηκε στο μεγαλύτερο μέρος από τις αντικαπιταλιστικές οργανώσεις που στηρίχτηκαν στις πρόσφατες απεργίες στην Ελλάδα που γίνανε μετά την εφαρμογή του μνημονίου. Ενώ μέχρι τώρα μας κέρδιζε ένα αίσθημα ντροπής απέναντι στη λιτότητα που ζείτε στην Ελλάδα λόγω των πολιτικών επιλογών της κυβέρνησης μας, ήσασταν ένα παράδειγμα όσον αφορά τις στρατηγικές. Το άλλο στοιχείο έμπνευσης των αγώνων στο εξωτερικό είναι αυτό των καταλήψεων των πλατειών. Αυτό απλώθηκε με τις “ολονυκτίες”. Και από τις 31 Μάρτη αναπτύχθηκε σε δεκάδες πόλεις.

Μπορούμε να συμπεράνουμε τρία πράγματα, την ανάγκη να επανακτήσουμε τους δημόσιους χώρους. Όπως τα εκατομμύρια των Αιγύπτιων που κατέβαιναν προς την Ταχρίρ παίρνοντας εκδίκηση από τη δικτατορία, οι απαγορεύσεις να διαδηλώνουμε και η αστυνομική βία έπειτα από την επιβολή της κατάστασης έκτακτης ανάγκης φέρανε τους ίδιους στόχους. Για παράδειγμα, μια διαδήλωση ξεκίνησε αυθόρμητα από την πλατεία της Δημοκρατίας κατά τις 11μμ προς το σπίτι του πρωθυπουργού λέγοντας ότι πάει για απεριτίφ στου Βαλς. Το δεύτερο στοιχείο που πρέπει να καταλάβουμε είναι ο αυθόρμητος χαρακτήρας αυτής της πρωτοβουλίας με την έννοια ότι συζητήθηκε χωρίς τις πολιτικές οργανώσεις που βρίσκονται στα αριστερά της κυβέρνησης. Δεν υπήρχε στην πραγματικότητα χαρακτήρας αντικομματικός, αλλά μάλλον η διάθεση να δρουν παρόλες τις δυσκολίες.

Τέλος, αυτό το κίνημα δεν μπορεί να κατανοηθεί παρά μόνο σε ταξικές βάσεις. Το πρώτο βράδυ στις 31 Μάρτη, μετά τη γενική συνέλευση, προβλήθηκε στην πλατεία της Δημοκρατίας η ταινία “Ευχαριστώ

“Απεργία μέχρι την απόσυρση του νόμου” γράφει το πλακάτ της διαδηλώτριας

αφεντικό". Αυτή η ταινία προβάλλει μισθωτούς μιας επιχείρησης ειδών πολυτελείας που καταφέρνουν να πάρουν αποζημίωση ξεφτιλίζοντας την εργοδοσία. Αυτό το παράδειγμα δίνει εικόνα της κατανόησης του κόσμου ότι έχουν κοινό συμφέρον παρόλες τις διαφορετικές στρατηγικές. Οι στρατηγικές ήταν από τις πιο διαφορετικές, μερικοί θέλανε να οργανώσουν εναλλακτικό παζάρι βιολογικών προϊόντων, άλλοι επέμεναν στη σημασία να πολλαπλασιάσουμε τις δράσεις ενάντια στους δεσμούς της εργοδοσίας με τον κρατικό μηχανισμό, σε σύνδεση με τους εργαζόμενους και με τους μετανάστες. Έτσι στις 6 το πρωί συναντήθηκαν 150 άτομα για να πάνε σε ένα εργοστάσιο αυτοκινήτων για να μιλήσουν με τους 11.000 εργαζόμενους.

Ο κόσμος οργανώθηκε πολύ περισσότερο ενάντια στον ίδιο τον καπιταλισμό, που επιβάλλει το νόμο για τα εργασιακά αλλά και τον πόλεμο και τον ρατσισμό, την εξαθλίωση και την ανεργία. Προσπαθήσαμε να διευρύνουμε την κατάληψη των πλατειών μέσα στις λαϊκές γειτονιές για να είμαστε πιο κοντά στους χώρους ζωής μιας εργατικής τάξης που υπομένει τριάντα χρόνια νεοφιλελευθερισμό. Η πλειοψηφία του κόσμου, αν έχει δουλειά, δουλεύει σε μικρές μονάδες παραγωγής. Η "ολονυκτία" γίνεται λοιπόν καθοριστικό εργαλείο για να συζητήσουν για τον αγώνα, όχι μόνο σε επίπεδο της επιχείρησης αλλά επίσης σε επίπεδο γειτονιάς.

Τέλος, την ώρα που μιλάμε, απεργίες πολλαπλασιάζονται σε πολλούς κλάδους. Το σύνολο των διυλιστηρίων είναι σε απεργία, αρχίζει να υπάρχει έλλειψη βενζίνης, οι απεργίες θα πολλαπλασιαστούν στις μεταφορές, στα λιμάνια, στα ταχυδρομεία, ακόμα και στα πυρηνικά εργοστάσια. Το κίνημα γενικεύεται και η κυβέρνηση βρίσκεται αντιμέτωπη με μια πολιτική κρίση άνευ προηγούμενου από τον πόλεμο της Αλγερίας και τη δεκαετία του '50. Το καθοριστικό στοίχημα για μας πλέον είναι ο δρόμος, οι απεργίες και οι καταλήψεις να διώξουν την κυβέρνηση και παράλληλα να βοηθήσουν την αυτοοργάνωση των εργαζομένων και όλου του κόσμου. Δεν μπορούμε να πούμε ποιο θα είναι το μέλλον, έχει ανοίξει όμως ένας καινούργιος κύκλος αγώνων.

Η κρίση της κυβέρνησης Ολαντ – πώς έφτασε από την κατάσταση έκτακτης ανάγκης στη μαζική αντίσταση; Πόσο αυτό έχει σπάσει την ισλαμοφοβία και την προσπάθεια της κυβέρνησης να κερδίσει ψήφους και ανοχή από τη δεξιά και τους φασίστες;

Η κυβέρνηση του Ολάντ εκλέχτηκε με τις ψήφους της αριστεράς, απ' αυτούς που ήθελαν να τελειώσουν με τη δεξιά χωρίς να πέσουν στα σκουλήκια του φασισμού που είναι το Εθνικό Μέτωπο και η οικογένεια Λεπέν. Όμως η κυβέρνηση δεν σταμάτησε να εφαρμόζει μια πολιτική υπέρ της εργοδοσίας, έχει απελάσει περισσότερους μετανάστες «χωρίς χαρτιά» απ' ό, τι η κυβέρνηση Σαρκοζύ και προχώρησε σε στρατιωτικές επεμβάσεις στο Μαλί, στην Κεντρική Αφρική, στη Συρία. Συνεργάζεται με το Ισραήλ κα το στηρίζει στις επιθέσεις και στις σφαγές των Παλαιστίνιων. Χωρίς να καταφέρει να βρει λύση στην κρίση του καπιταλιστικού συστήματος λόγω της πολιτικής που άσκησε, αποκόπηκε από κάθε λαϊκή βάση.

Αξιοποίησε την τρομοκρατική επίθεση στο Παρίσι για να επιβάλλει την κατάσταση έκτακτης ανάγκης και να εντείνει την καταστολή ενάντια στις διαμαρτυρίες. θέσπισε ένα κράτος πιο αντιδημοκρατικό από ποτέ, στην υπηρεσία του μεγάλου γαλλικού κεφαλαίου για να μπορέσει να ανταγωνιστεί τις ευρωπαϊκές οικονομίες και τις αναδυόμενες. Η δικαιολογία για μια τέτοια πολιτική έγινε με επιθέσεις ενάντια στους μουσουλμάνους και επιχειρήματα που ψάχνουν να βρουν έναν εξωτερικό εχθρό για να δικαιολογήσουν τους ιμπεριαλιστικούς πολέμους αλλά και την σκληρή λιτότητα.

Αυτό ήταν η τελευταία ευκαιρία για τον Ολάντ και τους υπουργούς του για να σώσει θεσμούς που δεν εκφράζουν πια κανέναν. Η αποχή στις εκλογές έχει φτάσει καμιά φορά στο 50%. Ο νόμος για τα εργασιακά ήταν η σταγόνα που ξεχείλισε το ποτήρι και έδωσε τη δυνατότητα για μια απάντηση που μετατράπηκε σε συνολικό κίνημα. Η κυβέρνηση σήμερα δεν έχει πραγματική πλειοψηφία στη Βουλή, όμως βουλευτές του ΣΚ που διαφωνούν να καταψηφίσουν την κυβέρνηση. Αυτό θα σήμαινε το τέλος του Βαλς και των υπουργών. Μόνο η επιμονή των εργαζομένων και της νεολαίας στον αγώνα τους θα μπορέσει να τους τσακίσει.

Τσίπρας - Βαλς κοινός αγώνας

Ευτυχώς σ' αυτό το διάστημα δεν ακούμε τόσο πολύ τους ρατσιστές όλων των ειδών και το Εθνικό Μέτωπο. Οι φασίστες διώχτηκαν από την πλατεία της Δημοκρατίας, και οι εργαζόμενοι συμμετείχαν σε ομάδες αλληλεγγύης μαζί με τους μετανάστες. Όμως το Εθνικό Μέτωπο παραμένει ένας κίνδυνος. Την ίδια στιγμή που η κυβέρνηση χρησιμοποιεί τη βία της αστυνομίας και το πέρασμα του νομοσχεδίου από τη Βουλή χωρίς ψήφο των βουλευτών, προκαλώντας την οργή εκατοντάδων χιλιάδων κόσμου που ζουν εδώ και τρεις μήνες εμπειρίες άμεσης δημοκρατίας, το Εθνικό Μέτωπο προσπαθεί να οργανώσει αντιπολίτευση με τους όρους του. Η αστυνομία οργάνωσε συγκέντρωση στην πλατεία της Δημοκρατίας, εκεί που γίνονται οι γενικές συνελεύσεις των "ολονυκτιών", και αυτή η πρόκληση ήταν ευκαιρία για το Εθνικό Μέτωπο που έχει δύναμη στην αστυνομία.

Η κρίση που έφερε τη μείωση του εισοδήματος των μικρομεσαίων στρωμάτων και των αγροτών, η ανεργία εκατομμυρίων εργατών, η ρατσιστική πολιτική της κυβέρνησης ενάντια στους μετανάστες και μουσουλμάνους είναι στοιχεία που εξηγούν την άνοδο του Εθνικού Μετώπου που δεν δείχνει το πραγματικό του πρόσωπο. Με ένα εθνικιστικό πρόγραμμα που προσπαθεί να κερδίσει τους εργάτες ψηφοφόρους, το Εθνικό Μέτωπο ήταν το κόμμα που προσπάθησε να εκφράσει την οργή απέναντι στην κυβερνητική πολιτική. Η έλλειψη πρωτοβουλίας από την αριστερά εξηγεί επίσης τη δυναμική άνοδο του FN. Περισσότερο από ποτέ έχουμε ανάγκη από ένα μέτωπο σαν την ΚΕΕΡΦΑ που με κάθε απόπειρα του FN να έρθει να μοιράσει προκηρύξεις στις γειτονιές, στα πανεπιστήμια και στους χώρους δουλειάς, θα έχει τη δυνατότητα να τους διώξει ανοίγοντας αποφασιστική καμπάνια αλληλεγγύης στους μετανάστες, ενάντια στην Ευρώπη-Φρούριο και την ισλαμοφοβία. Είναι τελικά για μας η Ελλάδα ένα παράδειγμα για όλα.

Πόσο η αριστερά, παρά τις δυσκολίες και τα προβλήματα της, προσπαθεί να ανασυγκροτηθεί μέσα σ' αυτές τις συνθήκες;

Η άνοδος των αγώνων από τη δεκαετία του '90 βοήθησε αρκετούς ακτιβιστές να συσσωρεύσουν εμπειρίες αγώνων. Η ρεφορμιστική αριστερά, και ιδιαίτερα το Κ.Κ., δεν κατάφερε να αξιοποιήσει την κατάσταση, και στις εκλογές τη δεκαετία του 2000 έβγαζε γύρω στο 3%, δηλαδή λιγότερο από τα κόμματα της επαναστατικής αριστεράς. Το Νέο Αντικαπιταλιστικό Κόμμα που δημιουργήθηκε το 2009 βοήθησε και κατάφερε να εκφράζει την ελπίδα για την ενότητα δεκάδων χιλιάδων κόσμου πάνω σε αντικαπιταλιστική βάση, έχοντας ξεκαθαρίσει και μια σειρά ζητήματα προγραμματικά και στρατηγικά. Αλλά έχει δυσκολίες στο να πάρει κινηματικές πρωτοβουλίες και αυτό εντείνει τις εσωτερικές διαφωνίες. Το βάρος της ήττας του κινήματος για το συνταξιοδοτικό, έχουν περιορίσει την επιρροή του και στρέψανε τον κόσμο προς το Μέτωπο της Αριστεράς (ΣΥΡΙΖΑ αλά γαλλικά), που είχε ως μοναδική στρατηγική εκλογικούς στόχους.

Το Μέτωπο της Αριστεράς δημιουργήθηκε το 2010 μετά από την ήττα του μαζικού κινήματος ενάντια στο νόμο για το συνταξιοδοτικό, συσπείρωσε διάφορες οργανώσεις της ριζοσπαστικής αριστεράς, από τις οποίες το Κομμουνιστικό Κόμμα. Προτείνοντας μόνο εκλογική προοπτική, είναι σήμερα διαιρεμένο και τα μέλη του που είχε κερδίσει στην καμπάνια του 2012, απογοητευμένοι.

Το στοίχημα είναι για μας πλέον κρίσιμο η πολιτική μας να στηρίζεται στις εμπειρίες των απεργιών και των καταλήψεων που βοηθάνε την αυτοοργάνωση. Παράλληλα συμμετέχουμε σε ενωτικές πρωτοβουλίες για να προωθήσουμε συγκρούσεις με την άρχουσα τάξη για όλα όσα προκαλεί ο καπιταλισμός, όπως τον ρατσισμό, τον πόλεμο, την καταπίεση, την οικολογική καταστροφή... Επιδιώκουμε να συνδεθούμε και να επηρεάσουμε τους εργατικούς αγώνες και να αναπτύξουμε ένα πρόγραμμα ρήξης με τον καπιταλισμό που να μπορεί να ενώνει τους αντικαπιταλιστές. Θα καταφέρουμε να κερδίσουμε κόσμο στην ανάγκη να κτίσουμε ένα αντικαπιταλιστικό κόμμα που παλεύει για την επαναστατική απελευθέρωση της κοινωνίας.

Στο επίπεδο των πρωτοβουλιών, σημαίνει συγκεκριμένα ότι το κόμμα δοκιμάζει μια κοινή πολιτική στο σύνολο της επικράτειας στοχεύοντας να είναι στο κίνημα μια δύναμη με πρόταση που προχωράει προς την πολιτική αυτονομία της τάξης. Πχ στις "ολονυκτίες" καταφέραμε να προχωρήσουμε σε μια εθνική ημερομηνία με δράσεις ενάντια στα αφεντικά παντού στη Γαλλία για να απαιτήσουμε το διαχωρισμό του MEDEF (γαλλικού ΣΕΒ) από το κράτος, συντονισμοί στους φοιτητές και στους σιδηροδρομικούς γίνανε κάτω από την επιρροή ακτιβιστών του NPA.

Οι απεργίες βρίσκονται σε κρίσιμο σημείο, οι συνδικαλιστικές ηγεσίες δεν προχωράνε σε γενική απεργία αλλά περισσότερο ψάχνουν να οργανώνουν απεργίες σε στρατηγικούς κλάδους όπως οι συγκοινωνίες, τα λιμάνια και ο κλάδος της ενέργειας. Υπήρξαν παρόλαυτα προσπάθειες εργατικής αυτοοργάνωσης, πχ στους συντονισμούς των σιδηροδρομικών ή σε μια κατάληψη χωματερής στη διάρκεια της απεργίας των εργαζομένων στα απορριμματοφόρα που προσπαθούσαν να συντονιστούν με άλλους κλάδους. Είναι το αποτέλεσμα εργαζομένων που προσπάθησαν να ενεργήσουν οι ίδιοι. Ελπίζουμε παρόλαυτα σε ένα καινούργιο ξεκίνημα του κινήματος.

Οι δυνατότητες μιας σύγκρουσης φάνηκαν ξανά στη διαδήλωση της 14 Ιούνη που ήταν γιγαντιαία. Είναι η ημερομηνία που είχε τη μεγαλύτερη επιτυχία από την αρχή της κινητοποίησης και που δείχνει ότι η μαχητικότητα εξακολουθεί να υπάρχει. Η κυβέρνηση προτείνει συνάντηση με τη CGT. Αυτό δείχνει τη βαθειά κρίση της κυβέρνησης. Η ενεργοποίηση της κατάστασης έκτακτης ανάγκης απέκοψε αυτή την κυβέρνηση από τους δεσμούς της με τους συνδικαλιστές. Σήμερα το σύνολο της νεολαίας και των εργαζομένων συγκρούονται με την πολιτική της στο δρόμο, στην απεργία, στις δράσεις συμπαράστασης. Οι διαμαρτυρίες και οι κινητοποιήσεις έχουν μεγάλη απήχηση, ιδιαίτερα στη σύγκρουση με την καταστολή.

Τη μετάφραση έκανε η Τάνια Βρυζάκη

ΙΣΠΑΝΙΑ 1936
Η επανάσταση ενάντια στο φασισμό

Ο Λέανδρος Μπόλαρης γράφει για την πιο κρίσιμη μάχη της δεκαετίας του 1930

Η κυρίαρχη άποψη στην ιστορία βλέπει μια ευθεία γραμμή ανάμεσα στην παγκόσμια οικονομική κρίση που ξεκίνησε το 1929, τον φασισμό και το ξέσπασμα του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου. Λίγο πολύ η κρίση έκανε αναπόφευκτη την επικράτηση του Χίτλερ, αυτή με την σειρά της τον πόλεμο και το μόνο που θα μπορούσε, όπως έγινε, να βάλει τέρμα σε αυτή την φρίκη ήταν η πολεμική ισχύς των Συμμάχων. Είναι μια διήγηση που εξαφανίζει την κινητήριο δύναμη της ιστορίας: την ταξική πάλη. Γι' αυτό, αγνοεί τα γεγονότα μιας κρίσιμης χρονιάς.

Το καλοκαίρι του 1936 η επανάσταση συγκλόνιζε την Ισπανία. Δέκα και παραπάνω χρόνια μετά την ήττα του επαναστατικού κύματος που είχε πυροδοτήσει ο Οκτώβρης του 1917 στην Ρωσία, η επανάσταση γινόταν πραγματικότητα και η έκβασή της θα καθόριζε συνολικά την πορεία της Ευρώπης.

Όπως είχε γράψει ο Μαρξ, υπάρχουν στιγμές που για να ξεσπάσει η επανάσταση χρειάζεται το κέντρισμα της αντεπανάστασης. Αυτό το κέντρισμα ήταν στην περίπτωση της Ισπανίας το φασιστικό πραξικόπημα. Εκατομμύρια εργάτες και εργάτριες ξεσηκώθηκαν και με το όπλο στο χέρι πάλευαν ενάντια στο φασισμό. Την ίδια στιγμή δημιουργούσαν τα προπλάσματα της δικής τους εξουσίας. Η απάντηση στον φασισμό ήταν η εργατική επανάσταση.

Πραξικόπημα και Επανάσταση

Στις 17 Ιούλη του 1936, οι στρατηγοί οργάνωσαν πραξικόπημα για την ανατροπή της κυβέρνησης του Λαϊκού Μετώπου που είχε κερδίσει τις εκλογές τον Φλεβάρη. Πίσω τους στοιχήθηκε η άρχουσα τάξη κι όλη η δεξιά: βιομήχανοι, γαιοκτήμονες, η Καθολική Εκκλησία, οι δυο πτέρυγες των μοναρχικών, η «Φάλαγγα» των Ισπανών ναζί.

Ανάμεσα στον Φλεβάρη του 1936 και το καλοκαίρι, ένα γιγάντιο απεργιακό κίνημα διεκδικούσε αυξήσεις, επαναπρόσληψη απολυμένων, απελευθέρωση πολιτικών κρατουμένων, όλα όσα είχε χάσει δηλαδή από το 1933 και μετά.[1] Από τον Φλεβάρη μέχρι τον Ιούλη του '36, 190 χιλιάδες αγροτικές οικογένειες κατέλαβαν και εγκαταστάθηκαν σε 600 χιλιάδες εκτάρια γης.

Όταν μετά τις εκλογές το Κορτές (η

Τα γραφεία του POUM στη Βαρκελώνη.

βουλή) άκουσε τις προγραμματικές δηλώσεις της νέας κυβέρνησης, ένας μοναρχικός πολιτικός ο Κάλβο Σοτέλο, σχολίασε ότι το πραγματικό ζήτημα ήταν αν «οι σοσιαλιστικές και αναρχικές μάζες» θα της επέτρεπαν να κυβερνήσει πραγματικά. Και πράγματι, σύντομα έγινε φανερό ότι οι «μάζες» είχαν «κατακλύσει» («desbordado») την κυβέρνηση.[2]

Η άρχουσα τάξη δεν μπορούσε να ανεχθεί μια κυβέρνηση που παρά τις υποσχέσεις της και τις φιλότιμες προσπάθειές της, δεν μπορούσε να «πειθαρχήσει» τους υποστηρικτές της.

Σε πολλές πόλεις οι εργατικές οργανώσεις κινητοποιήθηκαν, κέρδισαν φαντάρους με το μέρος τους, εξοπλίστηκαν με όποιο τρόπο μπορούσαν. Η πιο αποφασιστική μάχη δόθηκε στη Βαρκελώνη, την πρωτεύουσα της Καταλονίας στις 19 Ιούλη. Οι εργάτες πολιόρκησαν το κεντρικό στρατόπεδο που είχαν οχυρωθεί οι πραξικοπηματίες. Κέρδισαν τους φαντάρους με το μέρος τους και κατέλαβαν την πόλη. Παρόμοιες σκηνές εκτυλίχτηκαν σε όλη σχεδόν την Ισπανία.

«Εκλεγμένες επιτροπές ναυτών έθεσαν κάτω από τον έλεγχό τους το νομιμόφρονα στόλο κι ήρθανε σ' επαφή με τις εργατικές επιτροπές στην ξηρά. Οπλισμένες εργατικές επιτροπές μεταθέσανε τους τελωνοφύλακες στα σύνορα. Ένα βιβλιάριο σωματείου είτε μια κόκκινη κομματική κάρτα ήταν καλύτερα από ένα διαβατήριο για να μπεις μέσα στη χώρα. Ελάχιστοι αντιδραστικοί κατάφεραν να βγουν έξω, περνώντας απ' τον εργατικό κλοιό.

Τα επαναστατικά στρατιωτικά μέτρα συνοδεύονταν από επαναστατικά οικονομικά μέτρα ενάντια στον φασισμό... Αυτό έγινε ιδιαίτερα στην Καταλονία, όπου μέσα σε μια βδομάδα από τις 19 Ιουλίου οι μεταφορές και η βιομηχανία πέρασαν ολοκληρωτικά στις εργατικές επιτροπές της αναρχοσυνδικαλιστικής Εθνικής Συνομοσπονδίας Εργασίας (CNT) ή, όπου οι εργάτες ανήκανε και στις δυο συνομοσπονδίες, στις ενιαίες επιτροπές της Εθνικής Συνομοσπονδίας Εργασίας (CNT) και της Γενικής Ένωσης Εργατών (UGT). Οι επιτροπές των εργατικών σωματείων ανέλαβαν συστηματικά ν' αποκαταστήσουνε την τάξη και να επιταχύνουνε την παραγωγή για τις πολεμικές ανάγκες... η ίδια διαδικασία εφαρμόστηκε στη Μαδρίτη, στη Βαλένθια, στο Αλικάντε, στην Αλμέρια και στη Μάλαγα, αν και πουθενά δεν γενικεύτηκε τόσο όσο στην Καταλονία».

Κι η ύπαιθρος πήρε φωτιά. Εκατομμύρια εργάτες γης και κολλήγοι στέναζαν από την πιο ωμή εκμετάλλευση. Πήραν τα όπλα (ή απλά τα δικράνια και τις τσάπες), έδιωξαν τη μισητή Γκουάρντια Σιβίλ (στρατοχωροφυλακή) και τους γαιοκτήμονες Όπως αναφέρει ο Φ. Μόροου:

«Με τα νέα που έρχονταν από τις πολιτείες, οι χωρικοί προχωρούσαν στην κατάληψη της γης. Τα δρεπάνια και τα τσεκούρια τους φροντίζανε για κάθε κυβερνητικό υπάλληλο ή δημοκρατικό γαιοκτήμονα, που ενεργώντας απερίσκεπτα πήγαινε να τους φράξει το δρόμο. Σε πολλά μέρη, οι χωρικοί, διαποτισμένοι απ' τις διδασκαλίες των αναρχικών και των αριστερών σοσιαλιστών, οργανώσανε απευθείας κολεχτίβες. Οι αγροτικές επιτροπές ανέλαβαν να τροφοδοτούνε τις πολιτοφυλακές και τις πόλεις, δίνοντας ή πουλώντας απευθείας στις επιτροπές προμηθειών, στις πολιτοφυλακές και στα εργατικά συνδικάτα».[3]

Οι εργάτες δεν είχαν να αντιμετωπίσουν «μόνο» την απειλή της σφαγής από τους πραξικοπηματίες. Έπρεπε, αναγκαστικά να διαχειριστούν την οικονομική και κοινωνική ζωή στις περιοχές που απέτυχε το πραξικόπημα. Εκατοντάδες επιχειρήσεις κινδύνευαν με κλείσιμο λόγων ελλείψεων ή επειδή τα αφεντικά περνούσαν στις περιοχές των πραξικοπηματιών είτε την κοπανούσαν στο εξωτερικό. Οι περισσότερες περνούσαν υπό τον έλεγχο των εργατών, που είτε τις αναλάμβαναν ολοκληρωτικά είτε περιόριζαν ασφυκτικά την εξουσία των ιδιοκτητών.

Κι όχι μόνο στα εργοστάσια. Στη Βαρκελώνη για παράδειγμα αμέσως μετά τις 19 Ιούλη, εκατοντάδες μουσικοί, τεχνικοί σκηνής, ηθοποιοί, έκαναν συγκέντρωση, οργάνωσαν το συνδικάτο τους που εντάχτηκε την CNT και πήραν στα χέρια τη «βιομηχανία ψυχαγωγίας» λύνοντας και το ζήτημα της ανεργίας.[4]

Ο Φραντς Μπορκενάου γράφει για την Βαρκελώνη:

«Η έκταση που πήραν οι απαλλοτριώσεις στις λίγες μέρες μετά τη 19η Ιούλη, είναι πραγματικά απίστευτη. Οι εργατικές οργανώσεις είχαν κατασχέσει όλα τα μεγάλα ξενοδοχεία, με μια δυο εξαιρέσεις, για τις ανάγκες τους... Το ίδιο είχε γίνει με τα μεγάλα καταστήματα. Πολλές τράπεζες έκλεισαν, σε άλλες μπορούσες να δεις ανακοινώσεις που δήλωναν ότι είχαν τεθεί υπό τον έλεγχο της Χενεραλιτάτ [της περιφερειακής κυ-

Σκίτσο του Χουάν Μιρό που καλεί σε αλληλεγγύη στην Ισπανία.

βέρνησης της Καταλονίας]. Απ' ό,τι πληροφορηθήκαμε, πρακτικά όλοι οι εργοστασιάρχες είχαν είτε φύγει είτε σκοτωθεί και τα εργοστάσιά τους είχαν περάσει στον έλεγχο των εργατών. Παντού μεγάλα πανό κρέμονταν στις προσόψεις εντυπωσιακών κτιρίων διαλαλώντας είτε ότι η διεύθυνση είχε πλέον περάσει στα χέρια της CNT, είτε ότι η τάδε ή η δείνα οργάνωση τα είχε απαλλοτριώσει για την οργανωτική δουλειά».[5]

Η εργατική τάξη αντιμετώπισε το πραξικόπημα χωρίς τη βοήθεια της κυβέρνησης του Λαϊκού Μετώπου. Όλες οι πηγές μαρτυρούν ότι όχι μόνο δεν είχε πάρει μέτρα ενάντια στους επίδοξους πραξικοπηματίες, αλλά κι όταν ξέσπασε το πραξικόπημα στο Μαρόκο, προσπάθησε στην αρχή να κρύψει την είδηση και μετά να την υποβαθμίσει.

Στην πραγματικότητα, η κυβέρνηση, με πρωθυπουργό τον Κασάρες Κιρόχα, κατέρρευσε. Ο πρόεδρος της Δημοκρατίας Αθάνια έδωσε εντολή σχηματισμού νέας σε έναν άλλο αστό πολιτικό, τον Μαρτίνεζ Μπάριο. Το βασικό του μέλημα ήταν να μη δώσει όπλα στους εργάτες της Μαδρίτης που πολιορκούσαν το υπουργείο Εσωτερικών, και να κάνει κινήσεις κατευνασμού προς τους πραξικοπηματίες. Τελικά οι εργάτες πήραν όπλα, με τη βοήθεια ενός αξιωματικού που είχε σχέσεις με την αριστερή πτέρυγα του Σοσιαλιστικού Κόμματος και του ηγέτης της του Λάργκο Καμπαγιέρο. Ο Μπάριο παραιτήθηκε και τη θέση του την πήρε ο Χοσέ Χιράλ. Όμως, η εικόνα δεν άλλαζε.

Δυαδική εξουσία

Οι μόνοι «θεσμοί» που μπορούσαν να εξασφαλίσουν τη στοιχειώδη οργανωμένη απάντηση στο πραξικόπημα ήταν οι εργατικές οργανώσεις και τα κόμματα. Στην Καταλονία η Κεντρική Επιτροπή των Αντιφασιστικών Πολιτοφυλακών συγκροτήθηκε δυο μέρες μετά τη νίκη της 19 Ιούλη. Η δύναμή της ήταν τόσο αδιαμφισβήτητη ώστε η Καταλανική κυβέρνηση (η Χενεραλιτάτ) την αναγνώρισε επίσημα. Ο Χοσέ Αμπάντ ντε Σαντιγιάν, ένα από τα κορυφαία στελέχη της CNT και της FAI έγραφε ότι:

«Η Επιτροπή των Αντιφασιστικών Πολιτοφυλακών είχε αναγνωριστεί ουσιαστικά ως η μοναδική εξουσία στη Καταλονία. Η κυβέρνηση της Χενεραλιτάτ συνέχισε να υφίσταται και να αξίζει τον σεβασμό μας, αλλά ο λαός υπάκουε μόνο στην εξουσία που δημιούργησε η δύναμη και η νίκη της επανάστασης... Η Επιτροπή... ήταν τα πάντα, επέβλεπε τα πάντα, τη μετατροπή των βιομηχανιών για τις πολεμικές ανάγκες, την προπαγάνδα, τις σχέσεις με την κυβέρνηση της Μαδρίτης, τη βοήθεια σε όλα τα μέτωπα, την επίβλεψη των ακτογραμμών και των συνόρων και χίλια άλλα ζητήματα... με άλλα λόγια μερικές δεκάδες άνθρωποι εκπλήρωναν καθήκοντα για τα οποία η κυβέρνηση θα χρειαζόταν μια ακριβή γραφειοκρατία».[6]

Milicianas. Γυναίκες της εργατικής πολιτοφυλακής.

Σε όλη τη δημοκρατική ζώνη, δηλαδή στις περιοχές που απέκρουσαν τους πραξικοπηματίες, διαμορφωνόταν:

«η εικόνα δυο εν δυνάμει διαφορετικών εξουσιών. Η μια εξουσία, αυτή της κυβέρνησης και του Πρόεδρου Αθάνια, αποτελούνταν από μια χούφτα φιλελεύθερους αστούς πολιτικούς, αποκομμένους από την ίδια τους την κοινωνική βάση και χωρίς καμιά μαζική επιρροή... Η άλλη –εμβρυακή έστω– εξουσία, ήταν αυτή του οπλισμένου προλεταριάτου. Η κυβέρνηση των Αθάνια και σία ήταν πολύ αδύνατη για να μπορέσει ν' αντικρούσει τη δύναμη της εργατικής τάξης. Όμως, από την άλλη πλευρά, ούτε το οπλισμένο προλεταριάτο ήταν αρκετά συνειδητό για να κάνει ένα βήμα παραπέρα και να ξεφορτωθεί και την κυβέρνηση του Αθάνια».[7]

Δεν ήταν απλά μια αδύναμη κυβέρνηση. Το ίδιο το κράτος βρισκόταν σε πορεία κατάρρευσης. Η άρχουσα τάξη είχε χάσει το «μονοπώλιο της βίας» και σε μεγάλο βαθμό το δικαίωμα να παίρνει τις οικονομικές αποφάσεις. Η εργατική τάξη και οι οργανώσεις διέθεταν πλέον ένοπλη δύναμη, έπαιρναν πολιτικές και οικονομικές αποφάσεις. Επρόκειτο για μια κατάσταση «δυαδικής εξουσίας», όπως αυτή που είχε επισημάνει ο Λένιν τον Απρίλη του 1917: *«...πλάι στην Προσωρινή κυβέρνηση, στην κυβέρνηση της αστικής τάξης, σχηματίστηκε μια άλλη κυβέρνηση, αδύναμη ακόμη, εμβρυακή, μα που ωστόσο υπάρχει αναμφισβήτητα στην πραγματικότητα και αναπτύσεται: τα Σοβιέτ των εργατών και στρατιωτών βουλευτών».*[8]

Υπήρχαν διαφορές ανάμεσα στην Ισπανία του 1936 και στην Ρωσία του 1917. Η ισπανική εργατική τάξη είχε περισσότερες εμπειρίες καταρχήν. Είχε «ζήσει» στο πετσί της την αποτυχία της αστικής δημοκρατίας ανάμεσα στο 1931-1936 να ικανοποιήσει βασικά αιτήματα για γη, ψωμί, ελευθερίες και είχε παλέψει γι' αυτά ενάντια στις «δημοκρατικές κυβερνήσεις». Η εργατική τάξη της Ρωσίας δεν είχε τέτοιες εμπειρίες το 1917.

Όμως, υπήρχε και μια άλλη διαφορά. Τα σοβιέτ του 1917 στην Ρωσία ήταν από την αρχή συντονισμένα και συγκροτημένα σε πανεθνικό επίπεδο, παρόλο που στους πρώτους μήνες κυριαρχούσαν σε αυτά τα κόμματα της ταξικής συνεργασίας, των εσέρων και των μενσεβίκων. Το πρώτο συνέδριο των σοβιέτ έγινε το Μάη του 1917. Στην Ισπανία, η δυαδική εξουσία δεν πήρε ποτέ αυτή την ξεκάθαρη μορφή. Οι μυριάδες των επιτροπών, κολλεκτίβων, καταλήψεων, πολιτοφυλακών, δεν συντονίστηκαν ποτέ, δεν συζήτησαν τα επόμενα βήματα ώστε να αναμετρηθούν ξεκάθαρα οι απόψεις για την πορεία της επανάστασης.

Χωρίς αυτή τη διαδικασία, τα επόμενα βήματα για την κατάκτηση της εξουσίας από τους εργάτες γίνονταν πολύ δύσκολα. Για να γίνει κάτι τέτοιο θα χρειαζόταν μια συνειδητή και αποφασιστική παρέμβαση των δυνάμεων που τυπικά βρισκόταν στ' αριστερά της κυβέρνησης του Λαϊκού Μετώπου.

Πολιτικές Δυνάμεις

Το Λαϊκό Μέτωπο είχε συγκροτηθεί στις αρχές του 1936, με πρότυπο το αντίστοιχο της Γαλλίας. Η βασική του δύναμη ήταν το Σοσιαλιστικό Κόμμα (PSOE) και η συνδικαλιστική του συνομοσπονδία, η UGT. Συμμετείχε επίσης το Κομ-

Πολιτοφυλακή της CNT.

μουνιστικό Κόμμα της Ισπανίας (PCE). Είχε αρχίσει να μεγαλώνει, αλλά η δύναμή του ήταν μικρή σε σχέση με τα εκατομμύρια των εργατών που ακολουθούσαν τους αναρχικούς και τους σοσιαλιστές. Όμως, η «ψυχή» του Λαϊκού Μετώπου δεν ήταν η εργατική τάξη, αλλά οι αστοί πολιτικοί που εκπροσωπούσαν μικρά δημοκρατικά κόμματα.

Το αποτέλεσμα ήταν μια συμμαχία που συγκέντρωνε τις ελπίδες της εργατικής τάξης που πήγαινε ολοταχώς αριστερά, αλλά ταυτόχρονα αποτελούσε ένα *«γιγάντιο φρένο»*[9] σε αυτή την πορεία, όπως έγραφε ο Τρότσκι τον Απρίλη του 1936. Κι όχι μόνο αυτό. Στην Γαλλία η συμμαχία με το Ριζοσπαστικό Κόμμα ήταν ταξική συνεργασία με ένα κόμμα της άρχουσας τάξης με μαζική επιρροή. Το Ισπανικό Λαϊκό Μέτωπο, έγραφε ο Τρότσκι δεν ήταν καν αυτό: *«τη θέση της αστικής τάξης την έχει καταλάβει η σκιά της».*[10] Οι «δημοκράτες αστοί σύμμαχοι» δεν αντιπροσώπευαν καμιά πραγματική κοινωνική δύναμη.

Η CNT δεν συμμετείχε στο Λαϊκό Μέτωπο, παρόλο που στις εκλογές του Φλεβάρη είχε ενθαρρύνει έμμεσα τα μέλη της να πάνε στις κάλπες και να το ψηφίσουν. Αυτή η στάση έπαιξε αποφασιστικό ρόλο στην εκλογική νίκη.

Ο αναρχισμός ήταν μαζικό εργατικό ρεύμα στην Ισπανία. Η CNT (είχε ιδρυθεί το 1910) ήταν ένα συνδικάτο με βαθιές ρίζες στην εργατική τάξη, ιδιαίτερα στην Καταλονία, την καρδιά της βιομηχανίας στο ισπανικό κράτος. Το όνομά της είχε συνδεθεί με όλους τους μαχητικούς αγώνες της τάξης: από την συγκλονιστική γενική απεργία στη Βαρκελώνη την άνοιξη του 1919 που κέρδισε το πρώτο νόμο για το 8ωρο παγκόσμια αλλά στοίχισε ένα τρομερό κύμα καταστολής, μέχρι τις παραμονές του πραξικοπήματος.

Στις αρχές του 1936 η CNT είχε φτάσει το 1.550.000 δηλαδή ήταν ελαφρώς μεγαλύτερη από την UGT. Και στους «καυτούς» μήνες που ακολούθησαν την εκλογική νίκη της Αριστεράς, η μαχητική της στάση της έδινε περισσότερη επιρροή. Όταν, για παράδειγμα οι οικοδόμοι της CNT στη Μαδρίτη κατέβηκαν σε απεργία συμπαρέσυραν μαζί τους χιλιάδες μέλη της UGT παρόλες τις εντολές της ηγεσίας του σοσιαλιστικού συνδικάτου να μην συμμετέχουν σε «τυχοδιωκτικές» απεργίες.

Όμως, οι ηγεσίες της CNT και της FAI δεν είχαν να προτείνουν μια εναλλακτική στρατηγική. Θεωρούσαν ανάθεμα οποιαδήποτε αναφορά στην εξουσία -ακόμα και την εργατική. Όμως, η στρατιωτική αντίσταση στο Φράνκο απαιτούσε μια συγκεντρωτική εξουσία, μηχανισμούς για την οργάνωση της οικονομίας και την κινητοποίηση πόρων. Το καθεστώς της «δυαρχίας» δεν μπορούσε να συνεχιστεί. Έτσι στα τέλη του Σεπτέμβρη δέχτηκαν τη διάλυση της Επιτροπής των Πολιτοφυλακών στην Καταλονία με αντάλλαγμα την είσοδό τους στην κυβέρνηση της Χενεραλιτάτ.

Σε αυτή την επιλογή τους ακολούθησε και το POUM (Εργατικό Κόμμα Μαρξιστικής Ενοποίησης). Είχε προέλθει από την συγχώνευση δυο οργανώσεων στα τέλη του 1935[11] και συσπείρωνε τα καλύτερα στοιχεία της επαναστατικής Αριστεράς στην Ισπανία. Το κόμμα και οι αγωνιστές του επέμεναν πριν και μετά το πραξικόπημα ότι η απάντηση στο φασισμό είναι η σοσιαλιστική επανάσταση και η εργατική εξουσία. Οι αγωνιστές του έπαιξαν ηγετικό ρόλο, στο πλάι των αγωνιστών της CNT-FAI, στη νίκη της επανάστασης στην Βαρκελώνη στις 19 Ιούλη. Ο πρώτος νεκρός της μάχης ήταν ο Ζερμινάλ Βιντάλ, ο γραμματέας της νεολαίας του POUM.

Όμως το POUM συγκροτήθηκε πολύ αργά, ήταν σχετικά μικρό (έφτασε τις 30.000 μέλη στα μέσα του 1936) και αρκετά συγχυσμένο πολιτικά. Το αποτέλεσμα ήταν να υποχωρεί σε κρίσιμες στιγμές στις πιέσεις της προσαρμογής στο Λαϊκό Μέτωπο.

Κυβέρνηση

Την ώθηση για αυτή τη μεταστροφή την είχαν δώσει οι εξελίξεις στη Μαδρίτη. Στα τέλη Αυγούστου αρχές Σεπτέμβρη ο Λάργκο Καμπαγιέρο έγινε πρωθυπουργός και σχημάτισε μια κυβέρνηση που κυριαρχούσαν οι σοσιαλιστές και στην οποία συμμετείχαν οι κομμουνιστές με δυο υπουργεία. Η επιλογή του ήταν σχετικά απρόσμενη. Ο Καμπαγιέρο ήταν ο ηγέτης της αριστερής πτέρυγας του PSOE τα προηγούμενα τρία χρόνια που διακήρυττε τις επαναστατικές προθέσεις της σε όλους τους τόνους· οι οπαδοί του τον αποκαλούσαν «Ισπανό Λένιν».

Στις παραμονές του πραξικοπήματος το PSOE που ήταν διχασμένο από το 1933 βρισκόταν στα πρόθυρα της επίσημης διάσπασης. Ο διορισμός του Καμπαγιέρο ήταν αναγνώριση του γεγονότος ότι το κίνημα που πολεμούσε τους φασίστες δεν θα δεχόταν καμιά δεξιότερη κυβέρνηση.

Ήταν ταυτόχρονα όμως και απόδειξη πόσο επιφανειακή ήταν η επαναστατικότητα της ηγετικής ομάδας γύρω από τον Καμπαγιέρο. Την κρίσιμη στιγμή, η προοπτική τους ήταν η ίδια με αυτή της δεξιάς πτέρυγας υπό τον Πριέτο: ο έλεγχος της κυβέρνησης θα εξασφάλιζε τον έλεγχο του κράτους και αυτό με την σειρά του την εφαρμογή του σοσιαλιστικού προγράμματος.[12] Ένα μήνα μετά τον σχηματισμό της κυβέρνησης Καμπαγιέρο, η CNT έκανε το τελευταίο βήμα: μπήκε, με τέσσερις υπουργούς στην κυβέρνηση.

Υποτίθεται ότι πλέον το αστικό κράτος είχε εξαφανιστεί κι η κυβέρνηση Καμπαγιέρο έκφραζε την επανάσταση. Στην πραγματικότητα, η κυβέρνηση παρόλη την σύνθεσή της, έγινε το κέντρο της ανασυγκρότησης του αστικού κράτους. Οι θεσμοί που είχε γεννήσει η επανάσταση του Ιούλη άρχισαν να διαλύονται αργά αλλά συστηματικά κι όλη η έμφαση δινόταν στον ισχυρισμό ότι η Δημοκρατική Ισπανία ήταν μια «κανονική» δημοκρατία που αμυνόταν στην ξένη επιβουλή και όχι το πεδίο μιας κοινωνικής επανάστασης.

Διεθνής διάσταση

Αυτή η πολιτική είχε στόχο να κερδίσει την εύνοια των Δημοκρατιών της Δύσης. Η Δημοκρατική Ισπανία χρειαζόταν επειγόντως κάθε είδους ενίσχυση για να αντιμετωπίσει το στρατό του Φράνκο, ο οποίος είχε εξαρχής την πλουσιοπάροχη στήριξη του Χίτλερ, του Μουσολίνι και της φασιστικής Πορτογαλίας. Γερμανικά Γιούνκερ αποτέλεσαν την αερογέφυρα που μετέφερε την ισπανική Λεγεώνα των Ξένων και τους Μαροκινούς επίλεκτους στο μητροπολιτικό έδαφος, ο Μουσολίνι έστειλε όπλα, τανκς και δεκάδες χιλιάδες «εθελοντές», ο Χίτλερ τη Λεγεώνα Κόνδωρ με τα βομβαρδιστικά στούκας και τους «συμβούλους» του.

Τυπικά, η κυβέρνηση της Δημοκρατικής Ισπανίας δεν θα έπρεπε να αντιμετωπίζει πρόβλημα από αυτή την άποψη. Ήταν η νόμιμα εκλεγμένη κυβέρνηση, η επέμβαση από το εξωτερικό ήταν κραυγαλέα και ήταν διατεθειμένη να πληρώσει για τα όπλα που χρειαζόταν. Όμως, ακόμα και η κυβέρνηση του «αδελφού» Λαϊκού Μετώπου που είχε πρόσφατα εκλεγεί στην Γαλλία αρνήθηκε να τη βοηθήσει.[13] Το Ριζοσπαστικό Κόμμα και το Γενικό Επιτελείο έβαλαν βέτο και ο πρωθυπουργός Μπλουμ δεν ήθελε να συγκρουστεί και με την σύμμαχο Βρετανία που θεωρούσε την ισπανική κυβέρνηση «επικίνδυνη».

Η Ρωσία του Στάλιν από τα μέσα Σεπτέμβρη άρχισε να βοηθάει την Δημοκρατική Ισπανία με οπλισμό και συμβούλους. Η βοήθεια ήταν πραγματική, αν και όχι στη κλίμακα που παρουσίαζε τότε και αργότερα η σταλινική προπαγάνδα (ή ο Φράνκο, για εντελώς διαφορετικούς λόγους βέβαια). Στα πρώτα φορτία όπλων που έφτασαν τον Νοέμβρη του 1936 για παράδειγμα περιλαμβάνονταν χιλιάδες τουφέκια που ανήκαν στα μουσεία αφού είχαν κατασκευαστεί το 1871 ή το 1886.[14] Κι έτσι κι αλλιώς ο ισπανικός χρυσός που μεταφέρθηκε στην Ρωσία στα τέλη Οκτώβρη πλήρωσε και με το παραπάνω για αυτή τη βοήθεια.

Όμως, το πραγματικό πρόβλημα ήταν ότι για τον Στάλιν η βοήθεια στην Ισπανική Δημοκρατία είχε νόημα σαν μέσο πίεσης για την επίτευξη μιας συμμαχίας με την Γαλλία και την Βρετανία. Όταν αυτή η επιδίωξη ναυάγησε, η βοήθεια άρχισε να μειώνεται.

Εντωμεταξύ, στο όνομα αυτής της επιδίωξης ο Στάλιν έριξε όλο το βάρος του (μέσω των αντιπροσώπων του και του PCE) για να σταματήσει κάθε «τυχοδιωκτικό» επαναστατικό πείραμα στην Ισπανία. Για παράδειγμα τον Δεκέμβρη του 1936, ο Αντόνοφ-Οβσεένκο, ο σοβιετικός πρόξενος στην Βαρκελώνη έβαλε σαν όρο για τη συνέχιση της βοήθειας την εκδίωξη του «τροτσκιστικού» POUM απ' την κυβέρνηση της Καταλονίας.

Καμπή

Στις 3 Μάη 1937 οι Ασάλτος (ένα σώμα χωροφυλακής) υπό τις διαταγές ενός στελέχους του καταλάνικου ΚΚ προσπάθησαν να καταλάβουν το κτίριο της Τηλεφωνικής Εταιρείας στην Βαρκελώνη που από τον Ιούλη του 1936 βρισκόταν κάτω από τον έλεγχο μιας κοινής επιτροπής των CNT-UGT. Σαν απάντηση στην πρόκληση οι εργατογειτονιές της πόλης ξεσηκώθηκαν και παντού υψώθηκαν εκατοντάδες οδοφράγματα, αλλού με πρωτοβουλία αγωνιστών του POUM συχνότερα με πρωτοβουλία των τοπικών «επιτροπών άμυνας» των CNT-FAI.

Ήταν ένα σημείο καμπής, που έκρινε αν η επανάσταση θα ζούσε ή θα πέθαινε και κατά συνέπεια αν ο πόλεμος ενάντια στους φασίστες θα στεφόταν με νίκη ή ήττα. Ο Τρότσκι εξήγησε το γιατί:

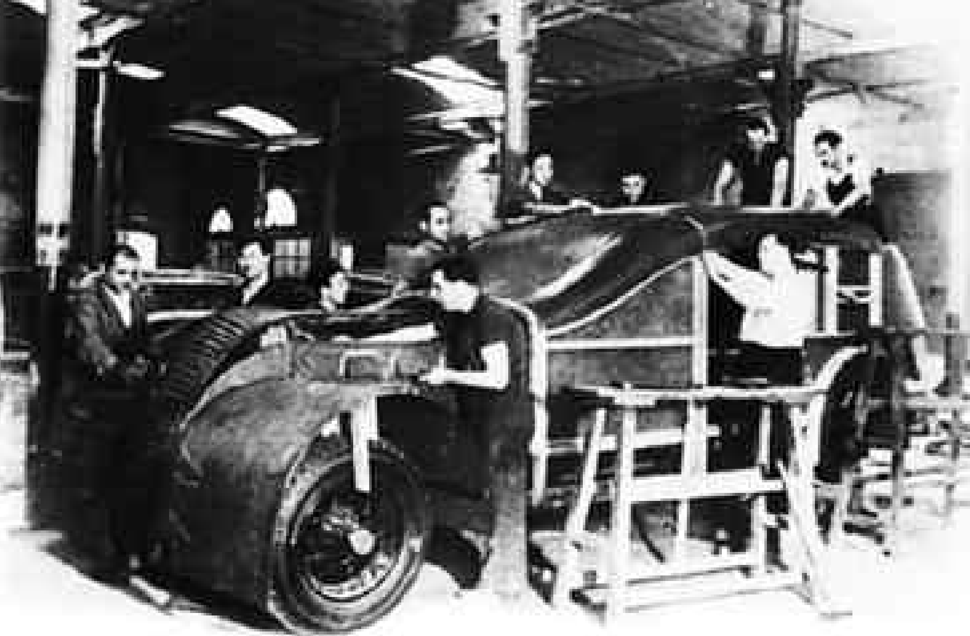
«Όλες οι πληροφορίες που ήρθαν μετά τα γεγονότα δείχνουν ότι αν υπήρχε μια ηγεσία με σοβαρότητα και αυτοπεποίθηση, η νίκη στην εξέγερση του Μάη θα ήταν εξασφαλισμένη...

...Αν το καταλανικό προλεταριάτο καταλάμβανε την εξουσία το Μάη του 1937 –όπως άλλωστε είχε κάνει και τον Ιούλη του 1936– θα συναντούσε υποστήριξη από ολόκληρη την Ισπανία. Η αστική-σταλινική αντίδραση δεν θα μπορούσε να βρει ούτε δυο συντάγματα για να τσακίσει τους καταλανούς εργάτες. Στις περιοχές που κατέχονται από τον Φράνκο, όχι μόνο οι εργάτες αλλά και η αγροτιά θα στρεφόταν προς το προλεταριάτο της Καταλονίας, θα είχαν απομονώσει το φασιστικό στρατό και θα είχαν προκαλέσει την ανεπίστρεπτη αποσύνθεσή του. Είναι αμφίβολο το αν, κάτω από τέτοιες συνθήκες, μια ξένη κυβέρνηση θα αποφάσιζε να ρίξει τα συντάγματά της στο καυτό έδαφος της Ισπανίας».[15]

Οι ηγεσίες της CNT-FAI έσπευσαν να «αποκλιμακώσουν την ένταση» στην ουσία να σταματήσουν την εξέγερση. Η

Αραγκόν: οι αγρεργάτες προχωρούν σε κολεκτιβοποίηση.

Κολεκτιβοποιημένο μηχανουργείο

ηγεσία του POUM τις ακολούθησε. Από τις 6 Μάη και μετά η «τάξη βασίλευε» στη Βαρκελώνη και οι φυλακές άρχισαν να γεμίζουν με χιλιάδες αγωνιστές του POUM και αναρχικούς που αντιδρούσαν στα ξεπουλήματα της ηγεσίας τους.

Ο επίλογος των γεγονότων γράφτηκε λίγες μέρες μετά, όταν ο Λάργκο Καμπαγιέρο παραιτήθηκε και πρωθυπουργός διορίστηκε ο Χουάν Νεγκρίν, μέχρι τότε υπουργός Οικονομικών -στέλεχος της δεξιάς πτέρυγας των Σοσιαλιστών και εκλεκτός τόσο του PCE όσο και της Ρωσίας. Αυτή η κυβέρνηση έβαλε σα στόχο την ενεργητική διεξαγωγή του πολέμου και την «διατήρηση της τάξης» στα μετόπισθεν. Η τάξη «αποκαταστάθηκε» -με εκατοντάδες θύματα από τους επαναστάτες, κυρίως από το POUM που τέθηκε εκτός νόμου και ο ιστορικός του ηγέτης, ο Αντρέου Νιν δολοφονήθηκε. Όμως, ο πόλεμος πήγαινε από την μια αποτυχία στην άλλη. Το τέλος ήρθε τον Μάρτη του 1939.

Σημασία

Η Ισπανία είχε γίνει έμπνευση για την εργατική τάξη όλου του κόσμου. Για τα εκατομμύρια που πάλευαν ενάντια στη βαρβαρότητα της καπιταλιστικής κρίσης και του φασισμού, η Ισπανία γινόταν το σύμβολο του δικού τους αγώνα και η επανάσταση που έδειχνε το μέλλον.

Η πιο γνωστή έκφραση του ενθουσιασμού που πυροδότησε η Ισπανική Επανάσταση, είναι οι δεκάδες χιλιάδες εθελοντές που πήγαν να πολεμήσουν ενάντια στους φασίστες στην Ισπανία, η μεγάλη τους πλειοψηφία από τις τάξεις των Διεθνών Ταξιαρχιών που οργάνωσε η Κομιντέρν.[16] Όμως, δεν ήταν μόνοι. Είναι σχετικά άγνωστο σήμερα για παράδειγμα, ότι στις μονάδες του POUM πολέμησαν περίπου 700 διεθνείς εθελοντές, και στις μονάδες της CNT κοντά στις 3.000.

Όμως, οι εθελοντές που βρήκαν το δρόμο για την Ισπανία, από χώρες τόσο διαφορετικές όσο η Αλγερία και η Αγγλία για παράδειγμα, ήταν μόνο η κορυφή του παγόβουνου. Τον Γενάρη του 1937 χιλιάδες λιμενεργάτες της Ν. Υόρκης απεργούσαν σε συμπαράσταση με τους ναύτες και κόντρα στην ηγεσία του σωματείου τους. Έκαναν μια εξαίρεση για να φορτώσουν ένα ισπανικό πλοίο που θα μετέφερε αεροπλάνα στη δημοκρατική Ισπανία, πριν το Κογκρέσο απαγορέψει τέτοιες εξαγωγές.[17] Στην Γαλλία, οι ομιλίες του Λ. Μπλουμ διακόπτονταν από εργάτες μέλη του σοσιαλιστικού κόμματος με το σύνθημα «Όπλα για την Ισπανία!».

Η νίκη της Ισπανικής Επανάστασης το 1936-37 θα είχε καθοριστικές επιπτώσεις σε παγκόσμιο επίπεδο. Την ίδια περίοδο η εργατική τάξη στην Γαλλία έκανε τη μεγαλύτερη γενική απεργία στην ιστορία, οι ΗΠΑ συγκλονιζόταν από το μεγαλύτερο κύμα απεργιών και καταλήψεων επίσης στην ιστορία τους και η Αριστερά δυνάμωνε διεθνώς. Η νικηφόρα επανάσταση θα επιτάχυνε τις εξελίξεις, με τον ίδιο τρόπο που η Ρωσική Επανάσταση τις επιτάχυνε από τον Οκτώβρη του 1917 και μετά.

Παράλληλα, η ήττα του φασισμού στην Ισπανία, θα ήταν ισχυρό πλήγμα στα φασιστικά καθεστώτα του Χίτλερ και του Μουσολίνι. Το 1936 ακόμα και στο σκοτάδι της ναζιστικής Γερμανίας καταγράφονται σποραδικές μικρές απεργίες και το υπουργείο Εργασίας διέταζε τις εφημερίδες να περικόψουν τις αναφορές στα γεγονότα της Γαλλίας και της Ισπανίας επειδή οι εργάτες επεδείκνυαν «μια ανεπιθύμητη έντονη προσοχή».[18] Τα φασιστικά κράτη θα υφίσταντο την πρώτη τους στρατιωτική ήττα και η εργατική τάξη σ' αυτά θα αναθαρρούσε, με απρόβλεπτες συνέπειες.

Η ήττα της εργατικής τάξης στην Ισπανία καθόρισε μια άλλη κατεύθυνση στις εξελίξεις που οδήγησε τελικά στο σφαγείο ενός νέου παγκόσμιου ιμπεριαλιστικού πολέμου. n

Σημειώσεις

1. Περισσότερα για τις μάχες που προηγήθηκαν στο Λ. Μπόλαρης, «Ισπανία Φλεβάρης 1936 - Νίκη του Λαϊκού Μετώπου», Εργατική Αλληλεγγύη τεύχος 1210, http://ergatiki.gr/article.php?issue=1210&id=13236
2. Gabriel Jackson, The Spanish Republic and the Civil War 1931-1939, Princeton 1967, Kindle Location 2164, 2183.
3. Φελίξ Μόροου, Επανάσταση και Αντεπανάσταση στην Ισπανία, εκδόσεις Εργατική Πάλη 2012, σ.σ. 43-44.
4. Frank Mintz, Anarchism and Workers' Self-Management in Revolutionary Spain, AKPress 2013, σελ. 70.
5. Franz Borkenau, The Spanish Cockpit, London 1972, σ.σ. 71 και 76.
6. Pierre Broué, Emile Témime, The Revolution and the Civil War in Spain, Haymarket Books 2008, σ.σ. 132-133. Η FAI ήταν η Αναρχική Ομοσπονδία Ιβηρικής και είχε ιδρυθεί το 1927 για να εξασφαλίσει την ηγεμονία των αναρχικών στην CNT.
7. Andy Durgan, Tony Cliff, Ισπανία 1936 Λαϊκό Μέτωπο και επανάσταση ενάντια στο φασισμό, Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο 2015, σ.σ. 46-47.
8. Β.Ι Λένιν, «Για τη δυαδική Εξουσία» (9 Απρίλη 1917), Άπαντα Τόμος 31, Σύγχρονη Εποχή σ.σ. 145-148.
9. Leon Trotsky, The Task in Spain (April 1936), https://www.marxists.org/archive/trotsky/1936/04/spain01.htm
10. Leon Trotsky, The Lessons of Spain: The Last Warning (December 1937), https://www.marxists.org/archive/trotsky/1937/xx/spain01.htm
11. Νίκος Λούντος, «80 χρόνια από την ίδρυση του POUM», Εργατική Αλληλεγγύη τεύχος 1191, http://ergatiki.gr/article.php?issue=1191&id=12418
12. Helen Graham, Socialism and war: The Spanish socialist party in power and crisis, 1936-1939, Cambridge University Press 1991, σελ. 53 και συνολικότερα κεφάλαιο 3.
13. Julian Jackson, The Popular Front in France – Defending Democracy 1934-1938, Cambridge University Press 1990, σ.σ. 201-206.
14. Gerald Howson, Arms for Spain, σ.σ. 138-39, 142, 144.
15. Leon Trotsky, The Spanish Revolution (1931-39), New York 1971, σ.σ. 277, 279.
16. Λεπτομέρειες για την σύνθεση, την συμμετοχή τους στον Εμφύλιο και τα πολιτικά ζητήματα που ανακύπτουν στο Andy Durgan, "Freedom fighters or Comintern army? The International Brigades in Spain", International Socialism 84 (Autumn 1999), https://www.marxists.org/history/etol/writers/durgan/1999/xx/intbrigades.htm#n5
17. Gerald Howson, Arms for Spain, John Murray 1998, σ.σ. 181-82.
18. Tim Mason, The Workers' Opposition in Nazi Germany, History Workshop No. 11 (Spring, 1981), pp. 120-137

Οι πρόσφυγες της Αραβικής Άνοιξης

Ο Αμτζάντ αλ Φαχούρι, πρόσφυγας από τη Συρία, μίλησε στον Γιώργο Πίττα για τις επαναστατικές εμπειρίες που κουβαλάει όλος αυτός ο κόσμος που βρίσκεται αντιμέτωπος με την Ευρώπη – Φρούριο.

Πήρες ενεργά μέρος στη Συριακή αραβική άνοιξη το 2011. Μπορείς να μας πεις την εμπειρία σου από αυτήν την επανάσταση;

Το όνομά μου είναι Αμτζάντ, είμαι 36 χρονών, κατάγομαι από την πόλη Χαμά που βρίσκεται στην κεντρική Συρία, έχω σπουδάσει νομικά με ειδικότητα στη διεθνή νομολογία και σήμερα είμαι πρόσφυγας.

Η πόλη μου καταστράφηκε πριν από 35 χρόνια από τον Χαφέζ Αλ Άσαντ πατέρα του Μπασάρ Αλ Άσαντ. Το 1982 κορυφώθηκε ένας ξεσηκωμός σε μια σειρά από πόλεις της Συρίας, στο Χαλέπι, στην Λατάκια και έφτασε και στη πόλη μου τη Χαμά ενάντια στο μονοκομματικό καθεστώς.

Ο πρόεδρος Χαφέζ Αλ Άσαντ απείλησε ότι θα καταστρέψει την πόλη και θα φυτέψει πατάτες αντί για ανθρώπους. Και το έκανε. Το 1982 ο στρατός κατέστειλε την εξέγερση. Πολύς κόσμος αντιστάθηκε, πολέμησε μέσα από τα ίδια του τα σπίτια. Αυτό το καθεστώς το χρέωσε στη Μουσουλμανική Αδελφότητα αποκαλώντας τους «τρομοκράτες». Στην πραγματικότητα ήταν μια αυτοάμυνα. Ο στρατός σκότωσε δεκάδες χιλιάδες (σ.σ. οι εκτιμήσεις κυμαίνονται ανάμεσα στις 20.000 - 40.000) κατοίκους της πόλης, δεκάδες χιλιάδες κλείστηκαν στις φυλακές και χιλιάδες γυναίκες βιάστηκαν, σε μια πόλη που τότε είχε 250.000 κατοίκους. Ένα μεγάλο μέρος της πόλης καταστράφηκε ολοσχερώς.

Η ιστορία της πόλης και μαζί και η οργή πέρασε σε μας, στη νεότερη γενιά, μέσα από τις ιστορίες που μας είπαν οι γονείς και οι παππούδες μας που τα έζησαν. Μετά, η πόλη αποκλείστηκε, οι κάτοικοί της βίωσαν διακρίσεις, κανείς δεν μπορούσε να εργαστεί σε οποιοδήποτε δημόσιο πόστο «γιατί είναι από τη Χαμά». Πολλοί από εμάς έφυγαν από τη Συρία και πήγαμε σε άλλες αραβικές χώρες, για να βρούμε δουλειά. Εγώ βρήκα δουλειά στο Ντουμπάι, όπου ζούσα και εργαζόμουν από το 2000 ως το 2011 παίρνοντας πολύ καλό μισθό.

Όταν το 2011 έγινε η επανάσταση στην Αίγυπτο και είδαμε το καθεστώς εκεί να καταρρέει, αυτό άναψε τη φλόγα μέσα μου και με ώθησε να γυρίσω πίσω στη Συρία. Έφτασα στην πόλη μου Φλεβάρη του 2011, με σκοπό να δω καταρχήν τι συμβαίνει, τι σκέφτεται ο κόσμος για όλα αυτά που συμβαίνουν. Στους πατεράδες και τους παππούδες μας, ήταν ριζωμένος ο φόβος. Η οργή ήταν πιο δυνατή μέσα στη νέα γενιά.

Μια μικρή ομάδα ατόμων αποφασίσαμε να πάρουμε την πρωτοβουλία για να οργανώσουμε ειρηνικές διαδηλώσεις, όπως ο Γκάντι στην Ινδία. Για να το πετύχουμε έπρεπε να οργανωθούμε. Στην πόλη, όλα αυτά τα 30 χρόνια ίσχυε καθεστώς έκτακτης ανάγκης και απαγορευόταν σε πάνω από τρία πρόσωπα να στέκονται μαζί, γιατί αυτό ήταν διαδήλωση. Έτσι είπαμε, έστω και δέκα άνθρωποι, να προσπαθήσουμε να διαδηλώσουμε και μετά να δούμε τι θα γίνει.

Επιλέξαμε να το κάνουμε αυτό την Παρασκευή μετά την προσευχή, σε ένα από τα τζαμιά της πόλης. Μιλήσαμε με όσο περισσότερους μπορούσαμε προσωπικά και όταν βγήκαμε από το τζαμί αυτή η μικρή ομάδα αρχίσαμε να φωνάζουμε συνθήματα: «Βοηθήστε τα αδέλφια σας στην Νταρά». Την προηγούμενη βδομάδα είχε γίνει διαμαρτυρία στην πόλη Νταρά, κάποια νέα παιδιά έγραψαν στους τοίχους συνθήματα ενάντια στο καθεστώς και αυτό τα συνέλαβε, τα χτύπησε πολύ άσχημα και ένα από αυτά πέθανε. Οι άνθρωποι στη Νταρά απευθύνθηκαν στο καθεστώς για να εκφράσουν τη διαμαρτυρία τους, αλλά οι εκπρόσωποι του καθεστώτος δεν δέχτηκαν, είπαν φέρτε τη μάνα του παιδιού θα της κάνουμε καινούργια παιδιά. Αυτά τα μαθαίναμε μέσα από το facebook όπου η επικοινωνία γινόταν συνθηματικά. Η αστυνομία δεν θέλησε να μας συλλάβει εκείνη τη στιγμή, ίσως γιατί αν μας

Πρόσφυγες στη διαδήλωση μπροστά στο Δημαρχείο της Αθήνας στις 9 Ιούνη

έπιαναν αμέσως, μετά θα μαζεύονταν και οι οικογένειές μας και θα γινόμασταν περισσότεροι. Μας είπαν να φύγουμε και να πάμε σπίτι μας.

Αυτή η πρώτη μικρή διαμαρτυρία θορύβησε τον κόσμο. Μας έλεγαν «είστε τρελοί» που το κάνετε αυτό. ‘Ενας φίλος κατέγραψε το γεγονός και το έστειλε στο Αλ Τζαζίρα. Η αστυνομία ισχυριζόταν ότι τη διαδήλωση την έκαναν δέκα «μεθυσμένοι». Αλλά για τον κόσμο που το είδε ήταν μια τεράστια έμπνευση, άρχισαν να μας προσεγγίζουν. ‘Ενας ηλικιωμένος φίλος της οικογένειάς μου, 80 ετών με αναγνώρισε και ήλθε και μου είπε: «Είστε πολύ γενναίοι που το κάνατε αυτό. Ό, τι θέλετε να μου πείτε να κάνω για να βοηθήσω θα το κάνω» και επειδή ήξερε πολύ κόσμο, του είπαμε να τον κινητοποιήσει.

Την επόμενη Παρασκευή αποφασίσαμε να κάνουμε παρόμοιες διαδηλώσεις σε περισσότερα τζαμιά. Για να μην έρθει η αστυνομία, παίξαμε στο facebook το «φάντασμα», δηλαδή είχαμε δημοσιοποιήσει άλλα σημεία σαν χώρους συγκέντρωσης και μέχρι να φτάσουν εκεί που γινόταν η διαδήλωση εμείς είχαμε διαλυθεί. Το αποτέλεσμα ήταν να διαδηλώσουν εκατοντάδες βγαίνοντας από τα τζαμιά, αυτή τη φορά και γυναίκες και μεγαλύτεροι άνθρωποι. Κυκλοφόρησαν ξανά στα διεθνή ΜΜΕ εικόνες από αυτές τις διαμαρτυρίες που επαναλήφθηκαν μια βδομάδα αργότερα. Αυτά συνέβαιναν Μάρτη και Απρίλη του 2011. Όμως η αστυνομία άρχισε πια να φυλάει κάθε δρόμο γύρω από τα τζαμιά, έτσι αλλάξαμε σχέδιο. Η ιδέα ήταν πια να διαδηλώνουμε τα απογεύματα ανά γειτονιά.

Το καθεστώς έβλεπε ότι οι διαδηλώσεις απλώνονταν αντί να σταματάνε και έψαξαν για άλλη διέξοδο. Πήγαν στους πλούσιους που ελέγχουν οικονομικά την πόλη. Τότε μας προσέγγισε ένας από αυτούς, ρωτούσαν εκ μέρους του καθεστώτος τι ακριβώς ζητάμε. Το μόνο που είπαν ότι μπορούσαν να κάνουν είναι να στείλουν στην πόλη μια οικονομική βοήθεια και να προσλάβουν την επόμενη χρονιά 30 άτομα σε δημόσια υπηρεσία. Φαντάζεσαι που θα κατέληγε η οικονομική βοήθεια, στους ίδιους. Τους είπαμε ότι δεν πρόκειται να διαπραγματευτούμε, θα παραμείνουμε στο δρόμο. Γιατί για να μας πλησιάσει το καθεστώς για διαπραγματεύσεις πήγαινε να πει ότι μας φοβόταν.

Την επόμενη κινητοποίηση την κάναμε στην παλιά πόλη. Τα σπίτια είναι το ένα δίπλα στο άλλο ή και συνδεδεμένα το ένα με το άλλο, οι δρόμοι στενοί, ξέραμε πως θα κινηθούμε, πως θα φύγουμε. Αυτή η διαδήλωση πετύχαμε και ανέβηκε ζωντανή 5 λεπτά στο Αλ Τζαζίρα και στο Οριεντ TV, μπροστά στο μεγάλο νερόμυλο. (σ.σ. Η Χαμά φημίζεται για τους παλιούς νερόμυλους στον ποταμό Ορόντη).

Η αστυνομία άρχισε να μας βομβαρδίζει με δακρυγόνα, αλλά φοβήθηκαν να μπουν μέσα στην παλιά πόλη, είναι το κομμάτι που είχε γλιτώσει από το μαζικό βομβαρδισμό του στρατού του 1982. 2-3000 άτομα συμμετείχαν σε αυτή τη διαδήλωση και από εκεί και πέρα όλο και περισσότερος κόσμος άρχισε να μας πλησιάζει. Σε μια πόλη 800.000 περίπου κατοίκων υπάρχει μεν αρκετός κόσμος, αλλά όλοι γνωρίζονται, οικογένειες, ξαδέλφια, φίλοι. Δεν γινόταν πλέον να λειτουργούμε όπως πριν. Χωριστήκαμε σε 25 μικρές ομάδες των πέντε ανθρώπων, που είχαν επικοινωνία μεταξύ τους. Δρούσαμε μέσα στον κόσμο χωρίς να δηλώνουμε ότι είμαστε σε αυτό το οργανωμένο δίκτυο. Δεν χρησιμοποιούσαμε κινητά, οι επικεφαλής στις ομάδες ξέραμε μόνο έναν από κάθε άλλη ομάδα και δώσαμε όρκο αίματος να πεθάνουμε παρά να δώσουμε ονόματα, ώστε να μην μπορεί να καταστραφεί το δίκτυο γιατί ήδη είχαν αρχίσει οι συλλήψεις, η αστυνομία ερχόταν στα σπίτια.

Μέχρι το τέλος του Μάη, οι διαδηλώσεις συνεχίζονταν κυρίως στην παλιά πόλη με επιθέσεις της αστυνομίας. Είχαμε την επικοινωνία με τη Νταρά και αποκτήσαμε με άλλες πόλεις. Βρήκαμε τρόπους να επικοινωνούμε χωρίς να μας εντοπίζει το καθεστώς μέσα από ψεύτικους σέρβερ που μας έδειχνε να βρισκόμαστε σε άλλες χώρες, μέσα από προγράμματα που έκρυβαν την ταυτότητα των υπολογιστών, χρησιμοποιώντας κωδικούς στο γράψιμο των φράσεων. Τα δίκτυα που υπήρχαν σε κάθε πόλη άρχισαν να συνδέονται μεταξύ τους. Έτσι οι διαδηλώσεις άρχισαν να έχουν σε όλη τη Συρία συγκεκριμένα αιτήματα. Πχ, την τάδε μέρα η επανάσταση διαδηλώνει για ελευθερία, την τάδε για δημοκρατία, την άλλη μέρα ενάντια στην κατάσταση έκτακτης ανάγκης, την άλλη ενάντια στον τάδε νόμο. Μαζικές διαδηλώσεις συνέβαιναν πια σε πόλεις,

ακόμα και σε χωριά σε όλη τη χώρα.

Τις πρώτες μέρες του Ιούνη, το καθεστώς αποφάσισε να προχωρήσει σε άλλο επίπεδο βίας. Μέχρι τότε υπήρχαν νεκροί σε άλλες πόλεις, ένας στη μια πόλη, τρεις στην άλλη, που το καθεστώς μπορούσε να προβάλει σαν «ατυχήματα». Στη Χαμά χρησιμοποίησαν πραγματικά πυρά και σκότωσαν 60 άτομα. Η οργή έγινε τεράστια και εκφράστηκε στις κηδείες όπου έγιναν διαδηλώσεις. Ο στρατός έκανε την εμφάνισή του έξω από την πόλη. Λίγες μέρες πριν αυτή τη σφαγή πάνω από μισό εκατομμύριο κάτοικοι, συμμετείχαν στη μεγαλύτερη διαδήλωση που είχε γίνει ποτέ στη Χαμά.

Αποφασίσαμε ότι πρέπει να περάσουμε και εμείς σε άλλο επίπεδο. Η ιδέα ήταν να γίνει τρεις μέρες απεργία, να κλείσουν όλα στην πόλη, μαγαζιά, τα πάντα. Και το κάναμε, δηλαδή το έκανε ο κόσμος. Τότε ήρθαν ξανά οι πλούσιοι μετά την πρώτη μέρα για διαπραγμάτευση για να μας πουν να σταματήσουμε γιατί κάθε μέρα που έχει απεργία η πόλη (δηλαδή το καθεστώς, γιατί στη Συρία δεν έχεις μεγάλο μαγαζί ή εργοστάσιο αν δεν είσαι με το καθεστώς) χάνει 400.000 δολάρια.

Αλλά δεν κάναμε πίσω. Είπαμε αν είναι έτσι τότε με 10 μέρες απεργία, το καθεστώς θα χάσει 4 εκατομμύρια δολάρια, θα τους δημιουργήσουμε οικονομική κρίση και θα πέσουν. Πολλοί διαφώνησαν, έλεγαν ότι το καθεστώς έχει λεφτά και θα αντέξει, τελικά συμφωνήσαμε για τρεις μέρες, η απεργία όμως τελικά συνεχίστηκε. Αφορούσε τα εργοστάσια, τις δημόσιες υπηρεσίες, τα μαγαζιά και ήταν προς τα έξω, δηλαδή, ο κόσμος μπορούσε να ψωνίσει τα απαραίτητα στα μαγαζιά της γειτονιάς. Προχωρήσαμε σε συνεννόηση με τους αγρότες από χωριά της περιοχής, ότι κάνουμε γενική απεργία και ό, τι θα προμηθεύουν τα προϊόντα μόνο για τις ανάγκες των κατοίκων. Και το έκαναν χωρίς να πάρουν καθόλου λεφτά.

Μαζί με τη γενική απεργία αποφασίσαμε να προχωρήσουμε σε αποκλεισμό της πόλης, δηλαδή να σηκώσουμε μεγάλα οδοφράγματα στις κεντρικές εισόδους της πόλης. Έτσι όσοι πήγαιναν να δουλέψουν, τους λέγαμε με ωραίο τρόπο συγνώμη δεν περνάτε έχουμε κλείσει. Στα μεγάλα μαγαζιά και στα εργοστάσια οι ιδιοκτήτες είχαν γίνει έξαλλοι, δεν μας αποδέχτηκαν, αλλά αυτό δεν είχε σημασία γιατί οι εργάτες ήταν μαζί μας. Έκλεισαν τις μηχανές και τελειώσαμε.

Στο τέλος αποκλείσαμε όλη την πόλη με οδοφράγματα, αρχικά τις κεντρικές αρτηρίες και μετά και άλλους δρόμους. Δεν μπορούσαν να περάσουν λεωφορεία, φορτηγά, αυτοκίνητα. Η αστυνομία είχε κρυφτεί μέσα στα αστυνομικά τμήματα. Τους στείλαμε μήνυμα μέσα σε 48 ώρες να έχουν φύγει από την πόλη, διαφορετικά θα κάψουμε τα αστυνομικά τμήματα. Τους δώσαμε οδό διαφυγής να πάρουν μαζί τους ό, τι θέλουν και να φύγουν, με την προϋπόθεση να μην οπλοφορούν. Και έτσι έγινε, άφησαν τα τμήματα και έφυγαν, υπήρχαν και κάποιοι από αυτούς που ήταν μαζί μας. Το ζήτημα δεν ήταν πλέον αν διαδηλώνουμε αλλά ο έλεγχος της πόλης, ο οποίος γινόταν στα οδοφράγματα.

Οι πλούσιοι όταν είδαν ότι έφυγε η αστυνομία πανικοβλήθηκαν, αλλά δεν έφυγαν από την πόλη, κρύφτηκαν στα σπίτια τους. Η λογική τους ήταν αν νικήσει η επανάσταση, να μην χρεωθούν ότι είναι στο αντίπαλο στρατόπεδο. Αν πάλι χάσει, να μπορούν να συνεχίσουν, όπως παλιότερα. Μαζέψαμε πληροφορίες για το ποιοι είναι πραγματικά μαζί μας και ποιοι υποκρίνονταν και υπήρχαν κάποιοι που μας στήριξαν.

Οι 25 ομάδες που είχαμε στήσει ανέλαβαν να συντονίζουν και να καθοδηγούν τον κόσμο, αν και αυτό δεν γινόταν ανοιχτά, ας το πούμε έτσι, είχαμε φτιάξει μια μικρή κυβέρνηση, προσπαθούσαμε να δώσουμε ένα σχέδιο, μια κατεύθυνση. Αλλά στην ουσία την πόλη την έτρεχε ο ίδιος ο κόσμος, συζητούσαν μεταξύ τους πως θα λύσουν τα καθημερινά προβλήματα, να κάνουμε εκείνο, να κάνουμε το άλλο. Παράδειγμα, το νοσοκομείο που συνέχισε να λειτουργεί κανονικά, είχαμε επαφές με τους γιατρούς που ζητούσαμε να μας στηρίξουν, αλλά αυτοί είχαν τη γνώση που εμείς δεν είχαμε, για να λειτουργήσουν το νοσοκομείο. Εμείς ζητούσαμε από τον καθένα ξεχωριστά να δουλεύει σαν μια μηχανή.

Υπήρχε ρίσκο, από την πρώτη βδομάδα που ξεκίνησε η απεργία και έφυγε η αστυνομία, τι θα γινόταν αν κάποιοι άρχιζαν να κλέβουν ή να κάνουν κάτι κακό. Φτιάξαμε ομάδες περιφρούρησης, δεν χρειαζόμασταν την αστυνομία. Αλλά χρειαζόταν να λειτουργεί το δικαστήριο για να παίρνει αποφάσεις για ζητήματα που θα προκύπτανε. Υπήρξαν αυτό το διάστημα κάποιες περιπτώσεις που έγιναν δίκες.

Αλλά οι άνθρωποι γενικά ήταν ευτυχισμένοι που ήταν στο δρόμο και έκαναν αυτό που εκείνοι ήθελαν, αισθάνονταν για πρώτη φορά ελεύθεροι, ότι είναι πραγματικά ελεύθεροι. Μέσα στους δύο μήνες δεν αναφέρθηκε ούτε μια ληστεία, δεν καταστράφηκε κανένα δημόσιο κτίριο, εκτός από το παλιό Αστυνομικό Τμήμα, σύμβολο της καταστολής το 1982, που το κάψαμε. Ζητούσαμε από όλους τους κατοίκους να είναι καθημερινά στις πλατείες και τους δρόμους. Κοιμόμασταν στους δρόμους, οι γυναίκες στα σπίτια μαγείρευαν φαγητό και το έστελναν στις πλατείες, τα εστιατόρια μας έδιναν φαγητό επίσης. Αλλά και οι γυναίκες έμεναν και αυτές στην πλατεία, και τα παιδιά το ίδιο, πολλές φορές το μαγείρεμα γινόταν εκεί. Και ήταν όλοι και όλες απόλυτα ασφαλείς.

Αυτά τα έδειχναν στα αραβικά ΜΜΕ και το καθεστώς τρελαινόταν. Άρχισαν να κυκλοφορεί η φήμη ότι το καθεστώς θα κόψει το ηλεκτρικό και το νερό, τις επικοινωνίες. Το καθεστώς είναι έξυπνο, εμείς έπρεπε να σκεφτόμαστε δύοτρία βήματα μπροστά. Έτσι, πήγαμε στους ιδιοκτήτες των εργοστασίων που είχαν γεννήτριες και τους είπαμε ότι θα τις χρειαστούμε αν κοπεί το ρεύμα. Πανικοβλήθηκαν στην ιδέα, αλλά το αποδέχτηκαν. Σε δέκα μέρες πράγματι έκοψαν το ρεύμα και χρειάστηκε να τις χρησιμοποιήσουμε αλλά επιπλέον απειλήσαμε τον Ασαντ ότι και εμείς θα σαμποτάρουμε το σταθμό παραγωγής ενέργειας που δίνει ρεύμα και σε άλλες πόλεις, ακόμα και στη Δαμασκό. Μετά το ρεύμα ξαναήρθε. Όταν κόπηκε η επικοινωνία χρησιμοποιούσαμε δορυφορικό σήμα για να επικοινωνούμε μεταξύ μας, με άλλες πόλεις, να επικοινωνήσουμε με δημοσιογράφους, όπως το BBC που ήλθε στην πόλη και πρεσβευτές διαφόρων χωρών, νομίζαμε τότε ότι ο Ομπάμα θα έκανε κάτι για να βοηθήσει και ήρθε στη Χαμά ο πρεσβευτής των ΗΠΑ.

Το μήνυμα του Άσαντ μετά από όλα αυτά ήταν ανοίξτε την πόλη ή θα την ανοίξω εγώ. Ξέραμε, από την εμπειρία του 1982, ότι ήταν θέμα χρόνου να μπει ο στρατός. Παρά το πανηγυρικό κλίμα, όλοι είχαμε το φόβο τι ακριβώς θα κάνουμε, γιατί εμείς δεν ήμασταν οπλισμένοι. Ήδη είχαν σκοτώσει διαδηλωτές, ενώ προκειμένου να σπείρουν την τρομοκρατία στον κόσμο αποκεφάλισαν ένα τραγουδιστή που είχε γράψει τραγούδι για την επανάσταση. Επίσης ξέραμε ότι ο στρατός είχε ήδη πάει σε άλλες πόλεις.

Η απεργία και η πολιορκία της πόλης συνεχίστηκε για βδομάδες μέχρι τέλη Ιουλίου. Την 1η Αυγούστου ο στρατός μπήκε στη Χαμά, πυροβολώντας στο ψαχνό και βομβαρδίζοντας στις γειτονιές που είχαν χτιστεί μετά το 1982 και

Πρόσφυγες από τα Διαβατά διαδήλωνουν στην Πανεργατική απεργία 4 Φλεβάρη στη Θεσσαλονίκη

όχι το ιστορικό κέντρο για να μπορεί μετά να φέρει τα ΜΜΕ και να δείξει ότι τάχα δεν βομβάρδισε την πόλη.

Μέσα σε ένα μήνα είχε πάρει τον πλήρη έλεγχο της πόλης, οπότε άρχισαν μαζικές συλλήψεις. Με συνέλαβαν, με πήγαν στη βασική φυλακή της Δαμασκού, κατηγορούμενο για τρομοκρατικές πράξεις, για να με ανακρίνουν. Για τρεις μέρες ήμουν κρεμασμένος από τα χέρια μου. Έμεινα συνολικά 33 μέρες.

Από τον Ιανουάριο του 2012 επιβλήθηκε στην πόλη απαγόρευση της κυκλοφορίας πριν τις 7 το πρωί και μετά τις 4 το μεσημέρι. Οι συλλήψεις είχαν σαν στόχο, όχι μόνο να βρουν αυτούς που ήταν οι μπροστάρηδες στην επανάσταση, αλλά γίνονταν μαζικά για να τρομοκρατήσουν τον πληθυσμό. Η λογική ήταν απλή, αφού διαδήλωνε όλη η πόλη, όλη η πόλη έπρεπε να συλληφθεί έστω και για λίγες μέρες.

Παρά την καταστολή ο κόσμος ήθελε να κάνει κάτι. Πολλοί είχαν αρχίσει να οργανώνονται ξανά σε κλειστές ομάδες, αλλά αυτή τη φορά ένοπλα, με βόμβες, σαμποτάζ, επιθέσεις σε φυλάκια και σημεία ελέγχου του στρατού. Το 2013 ο στρατός του Άσαντ είχε αντικατασταθεί από ιρανικές μιλίτσιες, φανατισμένους μισθοφόρους που πιστεύουν ότι αν σκοτώσουν όσο περισσότερους γίνεται στη Συρία, θα πάνε στον παράδεισο, αλλά που πληρώνονται 3000 δολάρια το μήνα. Ελεύθεροι σκοπευτές χτυπούσαν ό, τι κινείται, πολλές φορές απλά για παιχνίδι. Οι πράξεις αντίστασης συνεχίστηκαν, έγινε σαμποτάζ στο αεροδρόμιο που ήταν υπό τον έλεγχό τους και κάηκε μέρος του. Αλλά ήταν πολύ πιο δυνατοί από εμάς. Εμείς είμαστε κανονικοί άνθρωποι, δεν είμαστε στρατιώτες ούτε εκπαιδευμένες μιλίτσιες. Πολλές ομάδες έφυγαν από την πόλη, αλλά εγώ παρέμεινα και παρείχα ενημέρωση τι γίνεται.

Ο ντόπιος πληθυσμός της Χαμά το 2011 ήταν 800.000. Σήμερα είναι 200.000. Το 30% αυτών που λείπουν είναι είτε σκοτωμένοι είτε φυλακισμένοι είτε αγνοούμενοι και οι υπόλοιποι έχουν φύγει. Τώρα στην πόλη έχουν έρθει χιλιάδες πρόσφυγες από άλλες πόλεις, ενώ από το Μάιο του 2015 ήρθαν 1000 Ρώσοι στρατιώτες για να ελέγχουν την κατάσταση μαζί με την ιρανική μιλίτσια.

Από τον Ομπάμα μέχρι τον Πούτιν και από τον Άσαντ μέχρι τον Ερντογάν όλοι ισχυρίζονται ότι στη Συρία πολεμάνε τους "τρομοκράτες" ή τους "ισλαμιστές τρομοκράτες. Τι πραγματικά συμβαίνει σήμερα; Ποια μπορεί να είναι η διέξοδος;

Στις διαδηλώσεις δεν είχαμε πολιτικούς ή θρησκευτικούς φραγμούς, συμμετείχαν από όλες τις θρησκείες, χριστιανοί, ακόμα και αλαουίτες, που είναι το θρήσκευμα του Άσαντ και οι οποίοι στην πλειοψηφία τους στελεχώνουν τις κρατικές θέσεις. Εγώ δεν είμαι θρησκόληπτο άτομο αλλά ακόμη πιστεύω στο θεό. Στη φυλακή, σε ένα αλαουίτη (σ.σ. αλαουίτες μουσουλμάνοι είναι περίπου το 12% του πληθυσμού της Συρίας και στελέχωσαν εδώ και δεκαετίες τον κρατικό μηχανισμό της δυναστείας των Ασαντ που είναι αλαουίτες) του έκαναν 10 φορές τα βασανιστήρια που έκαναν σε μένα, γιατί δεν μπορούσαν να χωνέψουν ότι ήταν ενάντια στο καθεστώς και εκείνος τους έλεγε ο στρατός σας σκότωσε τον πατέρα μου όχι οι «τρομοκράτες».

Αυτός που είναι εξουσία κατηγορεί όποιον διαφωνεί μαζί του για τρομοκράτη, σαν δικαιολογία προς τη διεθνή κοινότητα για τα εγκλήματα που διαπράττει εναντίον του. Η Συρία μας κατηγορεί για τρομοκράτες προκειμένου να μας σκοτώσει. Η Ρωσία μας αποκαλεί «ισλαμιστές» τρομοκράτες, δηλαδή αν είσαι μουσουλμάνος είσαι και τρομοκράτης - λες και η ιρανική μιλίτσια με την οποία συνεργάζεται δεν είναι ακριβώς αυτό που μας κατηγορεί. Πριν μερικά χρόνια οι ΗΠΑ χαρακτήρισαν τον Σαντάμ "τρομοκράτη" για να εισβάλουν στο Ιράκ. Τώρα το τουρκικό κράτος λέει ότι οι Κούρδοι είναι τρομοκράτες. Το ζήτημα με τους τρομοκράτες είναι ζήτημα εξουσίας. Τη δεκαετία του '70 η Βρετανία κατηγορούσε τους Ιρλανδούς για τρομοκράτες. Που είναι ο IRA σήμερα; Είναι μέρος μιας κυβέρνησης.

Η αλήθεια είναι ο συριακός στρατός, οι Ρώσοι στρατιώτες και η ιρανική μιλίτσια δεν πολεμάνε με το ISIS πουθενά. Βλέπεις στην τηλεόραση, ότι το καθεστώς, η Ρωσία, το ΝΑΤΟ, όλοι βομβαρδίζουν το ISIS, αλλά δεν είναι αλήθεια. Αν πέσει το καθεστώς του Άσαντ την επόμενη μέρα δεν θα υπάρχει ούτε το ISIS. Θα πάρει ο λαός την κατάσταση στα χέρια, εμείς ξέρουμε πώς να διαχειριστούμε μετά τα πράγματα.

Είναι ένα καθεστώς το οποίο από την πρώτη στιγμή κατήγγειλε σαν τρομοκράτες ένα κίνημα που ξεκίνησε με μεγάλες ειρηνικές διαδηλώσεις. Μετά από δύο-τρεις μήνες μας κατήγγειλε σαν ναρκομανείς και αλκοολικούς που ελεγχόμαστε από άλλους. Μετά είπε ότι μας υποστηρίζει η Σαουδική Αραβία. Και τώρα προσπαθεί να δείξει ότι πολεμάει τους ισλαμιστές. Γιατί; Για να κατοχυρώσει στη Δύση, ότι το καθεστώς θα είναι κομμάτι της λύσης αυτού του ζητήματος. Όμως η όποια λύση, αν βρεθεί δεν μπορεί να περιλαμβάνει το καθεστώς του Ασαντ μετά από τέτοια καταστροφή.

Όσο για τον ρόλο των ΗΠΑ, όταν το καθεστώς χτύπησε με χημικά όπλα και ο αμερικάνικος στόλος εμφανίστηκε στην Ανατολική Μεσόγειο, οι περισσότεροι αξιωματικοί του Άσαντ έτρεξαν να κρυφτούν. Όμως ξαναγύρισαν σε μια βδομάδα, όταν ΗΠΑ και Ρωσία τα βρήκαν.

Όμως ακόμα και κάτω από αυτές τις συνθήκες συνεχίζονται και οι διαδηλώσεις στη Συρία. Έστω και πενήντα, εκατό άνθρωποι βγαίνουν στους δρόμους και φωνάζουν συνθήματα, αλλά πότε; Στα διαλείμματα των βομβαρδισμών και με το φόβο των ελεύθερων σκοπευτών. Ό, τι και να συμβεί όμως δεν πρόκειται

να εγκαταλείψουμε την επανάσταση. Η επανάσταση θα νικήσει. Χρειάζεται να είμαστε πιο οργανωμένοι, να αλλάξουμε και πράγματα στον τρόπο που σχεδιάζουμε και οργανώνουμε.

Πότε αποφάσισες να φύγεις;

Αποφάσισα να φύγω από τη χώρα όταν η ιρανική μιλίτσια με συνέλαβε ξανά τον Ιούνιο του 2015. Με άφησαν ελεύθερο, αλλά μου απαγόρευσαν να βγω από την πόλη. Παρακολουθούσαν εμένα και τη γυναίκα μου συνέχεια, μετά δεν με άφησαν να γράψω το γιο μου στο ληξιαρχείο. Άφησα πίσω μου ένα καλό σπίτι που το φτιαξα δουλεύοντας 10 χρόνια. Στεναχωριέμαι για όλα αυτά που μου λείπουν, την πόλη μου, τους φίλους μου, άλλοι έχουν πεθάνει, άλλοι έχουν φύγει, άλλοι είναι φυλακή, άλλοι αγνοούμενοι, κάποιοι παραμένουν εκεί, αλλά δεν είναι όπως πριν, όταν είχες εκατοντάδες χιλιάδες στο δρόμο. Όμως αισθάνομαι χαρούμενος για αυτά που έκανα για το λαό.

Δεν ήθελα να έρθω στην Ευρώπη, ήθελα να είμαι κοντά στη Συρία για να έχω επαφή με τους συναγωνιστές μου και αν χρειαστεί να πολεμήσω μαζί τους - αν και δεν είμαι το είδος του πολεμιστή είμαι το είδος του ανθρώπου που οργανώνει. Ήθελα να μείνω στην Τουρκία και να δουλέψω γιατί τα λεφτά μου είχαν εξανεμιστεί - και εδώ με δανεικά μπόρεσα να φτάσω. Εκεί δούλευα 16 ώρες για να μου δώσουν 25 ευρώ τη μέρα, αλλά ούτε... Μετά από δύο μήνες δουλειάς μου έδωσαν 400 ευρώ. Η γυναίκα μου έχει πρόβλημα με την καρδιά της, χρειάζεται να κάνει εγχείρηση. Έτσι αποφασίσαμε να φύγω για την Ευρώπη. Δούλεψα τον Γενάρη και τον Φλεβάρη στη Σμύρνη έβγαλα κάποια λεφτά και μετά πέρασα στην Ελλάδα σε μια βάρκα με 50 άτομα στο Φαρμακονήσι, μετά Λέρος και στις 10 Μαρτίου στον Πειραιά.

Ποια είναι η εμπειρία σου στην Ελλάδα;

Όταν είδα την κατάσταση στον Πειραιά έπαθα κυριολεκτικά σοκ. Με τα 50 άτομα που ταξιδέψαμε μαζί λειτουργούσαμε σαν ομάδα. Θέλαμε να συνεχίσουμε προς τα πάνω, αλλά όταν είδαμε ότι τα σύνορα είναι κλειστά αποφασίσαμε να κάνουμε εδώ αίτηση για πρόγραμμα relocation. Όμως οι μέρες και οι βδομάδες πέρναγαν και δεν γινόταν τίποτα. Ταυτόχρονα άρχισε να υπάρχει πίεση να αδειάσει το λιμάνι. Τα μέρη που θέλουν να μας πάνε, πχ στη Λάρισα είναι σαν φυλακή. Από την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ μας είπαν ότι τα πράγματα δεν είναι καλά εκεί, ότι τον έλεγχο τον έχει ο στρατός, μας είπαν να κάνουμε λίγο υπομονή μέχρι αυτό να αλλάξει, αλλά ότι στο μεταξύ οι ίδιοι δεν πρόκειται να έχουν παρουσία εκεί ακριβώς λόγω του στρατού!

Ήρθε ένας αξιωματικός και μας πίεζε να φύγουμε, του είπαμε είμαστε έτοιμοι, μόνο να μας δείξεις το χώρο που μας πας πρώτα, δεν μας έλεγε καν που θα πάμε. Τελικά μας έδειξε κάτι άθλιες φωτογραφίες. Του είπαμε, ποιον θες να πιστέψουμε την οργάνωση του ΟΗΕ ή έναν αξιωματικό;

Οι ΜΚΟ δεν κάνουν τίποτα, κανένα σύστημα δεν δουλεύει στον Πειραιά, ακόμα και το φαγητό μας το παρέχουν ιδιώτες, ο κόσμος ο ίδιος φέρνει φαγητό. Οι εθελοντές που μας βοηθάνε, η Σοφία, η Στέλλα, η Ελιάνα, καθημερινοί άνθρωποι, εγώ τις αποκαλώ αγγέλους. Παίρνουν ανθρώπους μέσα στα σπίτια τους για να κάνουν μπάνιο, να καθαριστούν, ή προσκαλούν κόσμο σε γεύμα.

Χρειάστηκε να έρθουμε ξανά και ξανά σε σύγκρουση και να απαιτήσουμε από όλους, από την UNCHR, την κυβέρνηση προκειμένου να αρχίσουν να γίνονται κάποια πράγματα. Προσπαθήσαμε να κάνουμε μόνοι μας μια διαδήλωση μπροστά στο κοινοβούλιο τον Απρίλη, αλλά αυτό που συνέβη ήταν ότι η αστυνομία σταμάτησε τον κόσμο, 130 άτομα στην Ομόνοια και κάποιους ακόμα στο Μοναστηράκι, και τους κράτησε μέχρι το πρωί, και έτσι φτάσαμε περίπου 40 στο Σύνταγμα.

Στον Πειραιά, είχαμε ξεκινήσει ένα μικρό σχολείο, για να μαθαίνουν αγγλικά όλοι οι πρόσφυγες, Σύριοι, Αφγανοί, απ όπου και αν κατάγονται. Για αυτό πήραμε την πρωτοβουλία τρεις Σύριοι, δύο Αφγανοί, ένας Κούρδος και ένας Ιρανός. Ο Μούσλιμ είναι από το Ιράν και είναι ο καλύτερος φίλος μου, μου λένε πολλοί Σύριοι "οι Ιρανοί μας σκοτώνουν στη Συρία", τους λέω δεν με νοιάζει, είναι καλός άνθρωπος και είναι φίλος μου. Δεν είναι όλοι οι άνθρωποι το ίδιο.

Μετά πήραμε αυτήν την εμπειρία, τη μεταφέραμε στον Σκαραμαγκά και τώρα έχουμε αυτό το σχολείο, που τώρα μαθαίνουν πέρα από αγγλικά και γαλλικά και ελληνικά - που στην αρχή προσπάθησαν να μας το απαγορεύσουν κάποιες ΜΚΟ που είναι εκεί, γιατί η συμφωνία ήταν, είπαν, να μάθουμε ζωγραφική και μουσική - λες και το πιο χρήσιμο πράγμα στη ζωή χιλιάδων προσφύγων αυτή τη στιγμή είναι να μάθουν να ζωγραφίζουν.

Τι ζητάτε από την ελληνική κυβέρνηση;

Πρώτα από όλα θέλουμε να ξέρουμε τι γίνεται με τις αιτήσεις που κάνουμε, ποια είναι η πραγματική διαδικασία, ποιο είναι το σύστημα για το οποίο μιλάνε ότι θα λειτουργήσει αλλά στην ουσία δεν υφίσταται. Το Skype δουλεύει ελάχιστες ώρες και όταν δουλεύει δεν απαντάνε. Όταν ρωτάς την κυβέρνηση σε παραπέμπει στην Ύπατη Αρμοστεία και όταν ρωτάς αυτούς σε παραπέμπουν σε ΜΚΟ και αυτές σε παραπέμπουν στο Praxis, είναι ένας φαύλος κύκλος. Ούτε οι ίδιοι ξέρουν τι ακριβώς θέλουν να κάνουν με τους πρόσφυγες.

Εμείς θέλουμε οι αιτήσεις να προχωρήσουν γρήγορα, θέλουμε να ξέρουμε ποια ακριβώς είναι η διαδικασία είτε πρόκειται για πρόγραμμα relocation είτε για επανένωση, είτε οποιοδήποτε πρόγραμμα. Θέλουμε σε αυτά τα προγράμματα να μπορούν να είναι όλοι όχι μόνο οι πρόσφυγες αλλά και όσοι χαρακτηρίζονται μετανάστες, που στην ουσία δεν τους δίνουν χαρτιά. Όλοι οι άνθρωποι έχουν το δικαίωμα να κινούνται ελεύθερα, να πάνε στη Γαλλία, τη Γερμανία, εκεί που οι ίδιοι θέλουν.

Το δεύτερο αίτημά μας είναι ότι δεν θέλουμε να μείνουμε σε άθλια στρατόπεδα, που τον έλεγχο τον έχει ο στρατός, που είναι σαν απομονωμένες φυλακές. Ο οποιοσδήποτε χώρος φιλοξενίας πρέπει να είναι οπωσδήποτε μέσα στην πόλη και να είναι αξιοπρεπής είτε σε σπιτάκια σε camp είτε να φροντίσουν να μείνουμε σε σπίτια. Αυτή είναι η δουλειά τους.

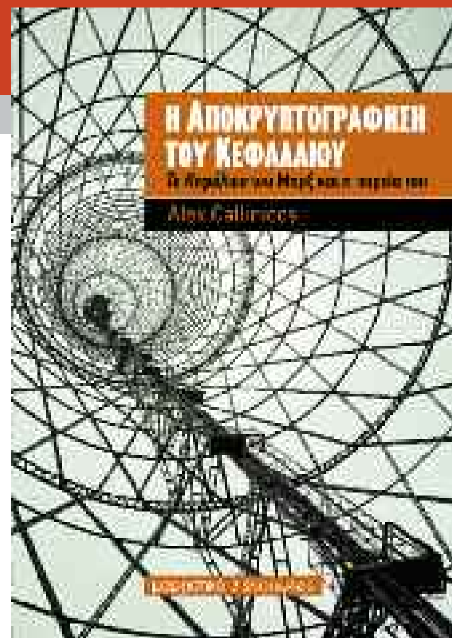
Το τρίτο αίτημα είναι εκπαίδευση. Όχι εκπαίδευση μέσα στο χώρο φιλοξενίας ή στο στρατόπεδο, αλλά επίσημη εκπαίδευση, τα παιδιά να πάνε κανονικά στο σχολείο και όταν τελειώνουν να παίρνουν τον ελεγχό τους κλπ. Αυτό ζητάμε από το υπουργείο Παιδείας.

Θέλουμε ιατροφαρμακευτική μέριμνα, γιατί ο Ερυθρός Σταυρός και οι άλλες οργανώσεις των γιατρών έχουν τη δυνατότητα να κάνουν μόνο περιορισμένη δουλειά ρουτίνας. Υπάρχουν άνθρωποι με μόνιμα προβλήματα υγείας, που η παραμονή τους σε στρατόπεδα μπορεί να είναι καθοριστική για την ίδια τους τη ζωή.

Θέλουμε δουλειά. Όλοι μας έχουμε ξεμείνει πια από λεφτά. Ζητάμε από την κυβέρνηση να μας δώσει το δικαίωμα να δουλέψουμε και εμείς θα δουλέψουμε. n

“Αποκρυπτογραφώντας το Κεφάλαιο”

Ο Άλεξ Καλλίνικος παρουσίασε το νέο του βιβλίο στη διάρκεια του τετραημέρου Μαρξισμός 2016. Πρόκειται για την προσπάθεια να εξηγήσει πώς ο Μαρξ αντιμετώπισε τους “οικονομικούς νόμους κίνησης της κοινωνίας”.

Ο ίδιος ο Μαρξ είχε μια εμμονή με τη Γαλλία γιατί πίστευε ότι η Γαλλία ήταν στο κέντρο της επαναστατικής πάλης στα μέσα του 19ου αιώνα. Και για αυτό τα σημαντικότερα πολιτικά κείμενα αφορούν τη Γαλλία. Ίσως σήμερα αν ο Μαρξ ήταν ακόμα μαζί μας να έγραφε τους "Ταξικούς Αγώνες στην Ελλάδα" και "Η 18η Μπρυμέρ του Αλέξη Τσίπρα".

Θα ήθελα, κατ' αρχήν, να ξεκαθαρίσω στους συντρόφους που σκέφτονται να αγοράσουν και να διαβάσουν το βιβλίο μου: δεν πρόκειται για μια εισαγωγή στη Κεφάλαιο.

Είμαι βέβαιος ότι υπάρχουν καλές εισαγωγές στο έργο του Μαρξ στα ελληνικά και θα έπρεπε να διαβάσετε αυτές πρώτα. Και ίσως μετά από αυτό θα έπρεπε να προσπαθήσετε να διαβάσετε τον πρώτο τόμο, τουλάχιστον, από το ίδιο το Κεφάλαιο. Το "Αποκρυπτογραφώντας το Κεφάλαιο" είναι, αν το θέλετε, ένα πιο απαιτητικό έργο που προσπαθεί να κατανοήσει πως ο Μαρξ έφτασε να γράψει το Κεφάλαιο, πως αντιμετώπισε τα ζητήματα που συνάντησε στο Κεφάλαιο και ποια ήταν αυτά τα προβλήματα.

Το Κεφάλαιο, οι τρεις τόμοι, είναι το προϊόν 10 χρόνων εντατικής έρευνας από την πλευρά του Μαρξ, μεταξύ του 1857 και 1867. Ο Μαρξ έγραψε μια σειρά από ογκώδη χειρόγραφα μέσα από τα οποία προσπάθησε να διαμορφώσει τις έννοιες και τις αναλύσεις του και στη συνέχεια να τις τελειοποιήσει και να τις εκλεπτύνει.

Πολύς κόσμος αναρωτιέται, γιατί δεν τέλειωσε ποτέ ο Μαρξ το Κεφάλαιο; Γιατί εκδόθηκε, όσο ζούσε ο ίδιος, μόνο ο πρώτος τόμος; Η απάντηση είναι, δεν ήταν ποτέ ικανοποιημένος με τα γραπτά του και ως εκ τούτου προσπαθούσε συνεχώς να τα βελτιώσει. Αυτό δείχνει πόσο μεγάλη ανοησία είναι να αποκαλεί κανείς τον Μαρξ δογματικό ή θρησκευτικό συγγραφέα. Ήταν ένας τρομαχτικά αυτοκριτικός διανοητής.

Τι προσπαθούσε λοιπόν να κάνει; Ονόμασε το έργο του "Κριτική της Πολιτικής Οικονομίας". Όλα του βιβλία ή τα χειρόγραφα για την οικονομία έχουν σαν τίτλο ή υπότιτλο το "Κριτική στην Πολιτική Οικονομία". Τι εννοούσε λοιπόν με τον όρο αυτό;

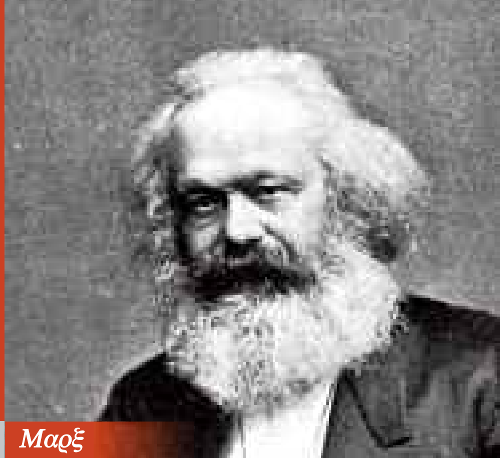
Πολιτική Οικονομία ήταν το ακαδημαϊκό όνομα της οικονομικής επιστήμης στο 19ο αιώνα. Έτσι λοιπόν, σε ένα πρώτο επίπεδο, ο Μαρξ ασκούσε μια εξονυχιστική κριτική στις έννοιες, τις θεωρίες και τις υποθέσεις των σημαντικότερων οικονομολόγων. Αλλά μέσα από την κριτική των κατηγοριών της επίσημης πολιτικής οικονομίας ο Μαρξ ανέπτυσε ταυτόχρονα μια κριτική ανάλυση του οικονομικού συστήματος, του καπιταλισμού, που οι θεωρίες των αστών οικονομολόγων ταυτόχρονα αποκάλυπταν και απέκρυπταν.

Στην εισαγωγή του πρώτου τόμου ο Μαρξ λέει ότι σκοπεύει να αποκαλύψει τους οικονομικούς νόμους κίνησης της σύγχρονης κοινωνίας. Και αυτή η φράση, "οικονομικοί νόμοι κίνησης" έχει ιδιαίτερη σημασία. Γιατί η πρώτη μεγάλη επιτυχία της σύγχρονης φυσικής ήταν οι "φυσικοί νόμοι κίνησης" που διατυπώθηκαν από τον Ισαάκ Νιούτον (Νεύτων) τον 17ο αιώνα. Αυτό που λέει ο Μαρξ είναι ότι κάνει για τον κοινωνικό κόσμο αυτό που έκανε ο Νιούτον για τον φυσικό. Αποκαλεί το έργο του επιστημονική προσπάθεια. Αλλά έχει και μια δεύτερη έννοια. Αν κοιτάξουμε την αστική οικονομία επιστήμη σήμερα, το πλαίσιο της είναι σχεδόν αποκλειστικά στατικό. Ο χρόνος και η ιστορία δεν υπάρχουν σε αυτή.

Αυτό ίσχυε λιγότερο για τους κλασσικούς αστούς οικονομολόγους, τον Άνταμ Σμιθ και τον Ντέιβιντ Ρικάρντο. Αλλά ο Μαρξ ασκεί κριτική και σε αυτούς για το γεγονός ότι η ιστορία είναι ουσιαστικά απούσα στις υποθέσεις τους.

Έτσι λοιπόν μιλώντας για τους νόμους της κίνησης ο Μαρξ λέει ότι ο καπιταλισμός είναι καταρχήν ο ίδιος προϊόν της ιστορίας, ενώ ταυτόχρονα είναι ένα δυναμικό σύστημα που κινείται και αλλάζει διαρκώς. Ο Μαρξ προσπαθεί να αποκαλύψει αυτούς τους νόμους της κίνησης του καπιταλισμού. Αλλά υπάρχει ένα πρόβλημα σε αυτό.

Ο καπιταλισμός αυτοπαρουσιάζεται κύρια μέσα από τις διακυμάνσεις των τιμών στην αγορά. Το αγαπημένο μου παράδειγμα είναι τα δελτία ειδήσεων. Η

Μαρξ

Χέγκελ

Ρικάρντο

κατάσταση του χρηματιστηρίου παρουσιάζεται με τον ίδιο τρόπο που παρουσιάζεται και η πρόγνωση του καιρού. Υπάρχουν και στα δυο διακυμάνσεις που είναι κατά κάποιο τρόπο φυσικές και κινούνται πέρα από την ανθρώπινη αντίληψη και τον ανθρώπινο έλεγχο. Αυτή η εμφάνιση. λέει ο Μαρξ, είναι παραπλανητική.

Η θεωρία του για τον φετιχισμό του εμπορεύματος έχει σαν στόχο να αμφισβητήσει την ιδέα ότι ο καπιταλισμός είναι ένα φυσικό σύστημα που λειτουργεί με τον ίδιο τρόπο που λειτουργεί και η ίδια η φύση. Και αυτός είναι ένας ακόμα λόγος γιατί ο Μαρξ υποστηρίζει ότι ασχολείται με την κριτική της πολιτικής οικονομίας.

Πιστεύει ότι αυτή εμφάνιση, αυτή η παρουσίαση του καπιταλισμού σαν ένα φυσικό σύστημα εξυπηρετεί ταξικά συμφέροντα. Υπάρχει μια διαδικασία εξαπάτησης όταν βλέπουμε τον καπιταλισμό απλά σαν ένα σύστημα διακυμάνσεων στην αγορά. Αυτό σημαίνει ότι δεν μπορούμε να αποδεχτούμε τον καπιταλισμό με τον τρόπο που ο ίδιος παρουσιάζεται, με τον τρόπο που εμφανίζεται στην αγορά.

Ο ίδιος ο Μαρξ έλεγε ότι όλη η επιστήμη στηρίζεται στη διάκριση ανάμεσα στην ουσία και των πραγμάτων και τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζονται. Αλλά παρόλο που αυτό αφορά συνολικά την επιστήμη, αποτελεί ιδιαίτερο πρόβλημα όταν προσπαθούμε να κατανοήσουμε τον καπιταλισμό. Γιατί στο κενό ανάμεσα στην ουσία και την εμφάνιση βρίσκεται η απόκρυψη της εκμετάλλευσης.

Αυτό όμως θέτει το ερώτημα, πως μπορούμε να φτάσουμε στην ουσία, στη βαθύτερη δομή του καπιταλισμού.

Η απάντηση του Μαρξ και πάλι στην εισαγωγή του πρώτου τόμου του Κεφαλαίου είναι μέσα από τη δύναμη της αφαίρεσης. Πρέπει να αναπτύξουμε αφηρημένες έννοιες οι οποίες θα μας επιτρέψουν να εντοπίσουμε αυτή τη βαθύτερη δομή.

Ο Μαρξ θαύμαζε από τους παλιότερους αστούς οικονομολόγους περισσότερο τον Ρικάρντο ακριβώς για τον τρόπο με τον οποίο χειριζόταν την αφαίρεση.

Ο Ρικάρντο διατύπωσε σε μια αυστηρή μορφή αυτό που ονομάζεται η εργασιακή θεωρία της αξίας. Σύμφωνα με την εργασιακή θεωρία της αξίας οι τιμές των εμπορευμάτων κυμαίνονται γύρω από μια τιμή που είναι ανάλογη με την εργασία που απαιτείται για να παραχθούν.

Αυτή, όμως, είναι μια πολύ αφηρημένη ιδέα. Όταν αγοράζουμε ένα μήλο ή μια μπανάνα δεν υπάρχει καμιά εμφανής συσχέτιση ανάμεσα στην εργασία που απαιτήθηκε για τη συλλογή του μήλου ή της μπανάνας και να φτάσει στο σημείο της κατανάλωσης.

Σύμφωνα με τον Μαρξ η μεγάλη αποτυχία του Ρικάρντο ήταν ότι αντιπαρέθετε απλά την αφηρημένη αρχή της εργασιακής θεωρίας της αξίας με όλες τις συγκεκριμένες λειτουργίες των αγορών, τις διακυμάνσεις των διαφόρων διαφορετικών τιμών και ούτω καθ' εξής.

Έμοιαζε, στην περίπτωση του Ρικάρντο, σαν να μην υπήρχε κάποια σύνδεση ανάμεσα στο αφηρημένο, την εργασιακή θεωρία της αξίας και το συγκεκριμένο, τον τρόπο που αντιλαμβάνεται ο καθένας τον καπιταλισμό, το σύστημα της αγοράς, στην καθημερινή του λειτουργία.

Αυτή είναι και η αφετηρία της σύγχρονης αστικής οικονομικής επιστήμης. Ας ξεχάσουμε, λένε όλα αυτά, την εργασία, την αξία κλπ και ας εστιάσουμε απλά στα φαινόμενα της αγοράς. Για την ακρίβεια τα πράγματα είναι ακόμα χειρότερα. Αυτό που λένε είναι ας εστιάσουμε στις μαθηματικές μας φαντασιώσεις, τις προσομοιώσεις των φαινομένων της αγοράς.

Παρεμπιπτόντως ο Ρικάρντο είχε κατά βάση δίκιο. Εκτιμούσε ότι η τιμή ενός προϊόντος εξαρτάται κατά 93% από την εργασία που απαιτείται για να παραχθεί. Οι σύγχρονες εμπειρικές μελέτες δείχνουν ότι ήταν κατά βάση σωστή η εκτίμησή του αυτή. Υπάρχει μια μικρή απόκλιση 7% μόνο ανάμεσα στην τιμή ενός προϊόντος στην αγορά και την αξία, σύμφωνα με τον εργασιακό νόμο της αξίας του Ρικάρντο ή του Μαρξ.

Ο Μαρξ προσπάθησε να ξεπεράσει τη βασική αδυναμία του Ρικάρντο. Και για να το πετύχει αυτό γύρισε πίσω στον Χέγκελ. Η Επιστήμη της Λογικής, ένα από τα σημαντικότερα έργα του Χέγκελ, περιέχει μια πολύ εκλεπτυσμένη αντίληψη για την επιστημονική μέθοδο. Ο Μαρξ δανείστηκε αυτή την προσέγγιση καθώς άρχισε να δουλεύει πάνω στην κριτική της πολιτικής οικονομίας στα τέλη της δεκαετίας του 1850. Στα διαδοχικά του χειρόγραφα, όμως, απομακρύνεται ολοένα και πιο πολύ από τον Χέγκελ. Χρησιμοποίησε τον Χέγκελ σαν μια σκάλα για να φτάσει εκεί όπου ήθελε - και όταν έφτασε η σκάλα του ήταν πλέον άχρηστη.

Αυτή η τελευταία φράση συνοψίζει και το πιο δύσκολο κομμάτι στο "Αποκρυπτογραφώντας το Κεφάλαιο".

Ο ίδιος ο Μαρξ περιγράφει αυτή την πορεία στο πρώτο από αυτά τα χειρόγραφα σαν τη ανάδυση από το αφηρημένο στο συγκεκριμένο. Αυτό σημαίνει ότι αρχίζει από την αφαίρεση της εργασιακής θεωρίας της αξίας για να εντοπίσει διάφορες θεμελιακές σχέσεις κλειδιά.

Και ύστερα βήμα το βήμα αρχίζει να εισαγάγει ολοένα και περισσότερα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά του καπιταλισμού. Έτσι στον πρώτο τόμο του Κεφαλαίου χρησιμοποιεί την εργασιακή θεωρία της αξίας κύρια για να μελετήσει την εκμετάλλευση στην παραγωγή. Στον δεύτερο τόμο παρουσιάζει τη διαδικασία της κυκλοφορίας, τη διακίνηση των εμπορευμάτων και των κεφαλαίων στην αγορά. Στον τρίτο τόμο συνδυάζει τις διαδικασίες της παραγωγής και της

κυκλοφορίας για να μελετήσει αυτό που ονομάζει στα χειρόγραφα του: η ολική διαδικασία.

Και έτσι έχουμε όλες τις ιδιαιτερότητες και τις παραξενιές των χρηματοπιστωτικών αγορών, της ιδιοκτησίας της γης και του ενοικίου. Και αυτή η κίνηση προσέγγισης ολοένα και περισσότερο στις συγκεκριμένες λειτουργίες του καπιταλισμού μας φέρνει, λέει ο Μαρξ, ολοένα και πιο κοντά στην καθημερινή συνείδηση των ανθρώπων που ζούνε και δουλεύουν μέσα στον καπιταλισμό.

Είναι δύσκολο να συνοψίσουμε εδώ στην πολυπλοκότητα των επιχειρημάτων του Μαρξ. Ούτε θα προσπαθήσω να το κάνω αυτή τη στιγμή. Αλλά αυτό που μπορούμε να πούμε είναι ότι ο Μαρξ εντοπίζει δυο βασικούς ανταγωνισμούς που καθορίζουν τον καπιταλισμό.

Ο ανταγωνισμός ανάμεσα στο κεφάλαιο και τη μισθωτή εργασία από τη μια και ο ανταγωνισμός ανάμεσα στα διαφορετικά κεφάλαια από την άλλη.

Στον πρώτο τόμο του Κεφαλαίου ο Μαρξ εξηγεί πως το κεφάλαιο εξαρτάται από την εκμετάλλευση της μισθωτής εργασίας. Με άλλα λόγια τα κέρδη που είναι το καύσιμο και το μέτρο της επιτυχίας για το κεφάλαιο, προέρχεται από την υπεραξία, δηλαδή από αξία που έχει δημιουργηθεί από τη ζωντανή εργασία των εργατών. Ο Μαρξ μελετάει με μεγάλη ακρίβεια τους διάφορους τρόπους μέσα από τους οποίους είναι οργανωμένη η εκμετάλλευση μέσα στην παραγωγή.

Ταυτόχρονα, όμως, μελετάει και τις συνθήκες έξω από την ίδια την παραγωγή που επηρεάζουν αυτή την εκμετάλλευση. Η ανεργία, για παράδειγμα. Η ανεργία δεν είναι απλά και μόνο κάτι που εμφανίζεται όταν κάτι πάει στραβά στον καπιταλισμό, είναι κάτι το οποίο ο καπιταλισμός χρειάζεται για να μπορεί να υπάρχει εκμετάλλευση. Ο Μαρξ εξετάζει με μεγάλη επιμονή διάφορες μορφές ανεργίας ή υποαπασχόλησης που προλαμβάνουν σε μεγάλο βαθμό τη συζήτηση που γίνεται σήμερα για την εργασιακή επισφάλεια.

Από αυτόν τον πιο βασικό ανταγωνισμό ξεπηδάει ένας δεύτερος, ο ανταγωνισμός ανάμεσα στα διαφορετικά κεφάλαια. Ο Μαρξ λέει ότι το κεφάλαιο μπορεί να υπάρχει μόνο με τη μορφή πολλών κεφαλαίων. Με άλλα λόγια η αστική τάξη δεν είναι μια ομογενής ενότητα. Όπως λέει είναι μια συμμορία εχθρικών αδελφών. Η αστική τάξη είναι εσωτερικά διαιρεμένη και κατακερματισμένη. Έχουν ένα κοινό συμφέρον στην εκμετάλλευση των εργατών αλλά στη συνέχεια πολεμούν μεταξύ τους για τη μοιρασιά της υπεραξίας. Η μορφή που παίρνει αυτός ο πόλεμος είναι ο οικονομικός ανταγωνισμός.

Ο οικονομικός ανταγωνισμός οδηγεί στον καπιταλισμό τη συσσώρευση. Στη φυσιολογική λειτουργία του συστήματος (όχι στις περιόδους της κρίσης, σαν τη σημερινή) ο κύριος όγκος των κερδών επανεπενδύεται με στόχο την επέκταση και τη βελτίωση της παραγωγής. Ο κάθε μεμονωμένος καπιταλιστής αναγκάζεται να επενδύει για να μπορεί να μειώσει το κόστος σε σχέση με τους ανταγωνιστές του. Αυτή η διαδικασία της ανταγωνιστικής συσσώρευσης δίνει στον καπιταλισμό τον δυναμισμό του, τον κάνει να επαναστατικοποιεί συνεχώς, όπως έλεγε ο Μαρξ, τις παραγωγικές δυνάμεις.

Οι αστοί οικονομολόγοι θριαμβολογούν για αυτόν το δυναμισμό. Όπως αυτή η διαδικασία της ανταγωνιστικής συσσώρευσης είναι ταυτόχρονα υπεύθυνη και για τις κρίσεις. Γιατί αυτή η διαδικασία της συνεχούς τεχνολογικής βελτίωσης σημαίνει ότι με την πάροδο του χρόνου το ποσό του κεφαλαίου ανά εργάτη τείνει να αυξάνει. Το πρόβλημα, όμως, είναι ότι είναι η ζωντανή εργασία των εργατών αυτή που δημιουργεί υπεραξία πάνω στην οποία στηρίζεται το κέρδος. Αυτό σημαίνει, όπως λέει ο Μαρξ, το ποσοστό κέρδους έχει την τάση να πέφτει. Το ποσοστό κέρδους είναι ο λόγος της συνολικής υπεραξίας προς το επενδεδυμένο κεφάλαιο. Είναι με τον ένα ή τον άλλο τρόπο το μέτρο της επιτυχίας, τόσο για τον μεμονωμένο καπιταλιστή όσο και για τον καπιταλισμό συνολικά.

Αυτή η τάση του ποσοστού κέρδους να πέφτει είναι ο βασικός παράγοντας πίσω από τις κρίσεις της άνθησης και της ύφεσης που βλέπουμε στην ιστορία του καπιταλισμού. Στα χειρόγραφά του για τον Τρίτο Τόμο του Κεφαλαίου ο Μαρξ αναλύει την πτωτική τάση του ποσοστού κέρδους, τη σχέση της με τις κρίσεις σε μεγάλη λεπτομέρεια. Ενδιαφέρεται ιδιαίτερα στη σχέση ανάμεσα στην πτωτική τάση του ποσοστού κέρδους και τις φούσκες που σχηματίζονται στις χρηματοπιστωτικές αγορές. Οι φούσκες δίνουν τη δυνατότητα στον καπιταλισμό να επεκτείνει, σε μεγαλύτερη κλίμακα, τη διαδικασία συσσώρευσης στο χρόνο και το χώρο.

Όταν όμως οι φούσκες μετατρέπονται σε πανικό ο καπιταλισμός ολόκληρος βυθίζεται σε σοβαρές κρίσεις.

Οι τελευταίες λέξεις στο χειρόγραφο του Μαρξ για την πτωτική τάση του ποσοστού κέρδους είναι "όθεν κρίση". Και αυτό δείχνει πόσο σημαντική είναι η πτωτική τάση του ποσοστού κέρδους στη θεωρία του Μαρξ για τις κρίσεις.

Το μας λέει αυτό για την ταξική πάλη σήμερα; Σε ένα πρώτο επίπεδο μας λέει ότι η κρίση που ζούμε σήμερα δεν είναι απλά ένα ατύχημα ή προϊόν ανικανότητας ή απληστίας από την πλευρά της άρχουσας τάξης.

Μη με παρεξηγήσετε. Είναι και ανίκανοι και άπληστοι. Αλλά υπάρχει κάτι πολύ πιο συστημικό σε δράση. Οι μαρξιστές οικονομολόγοι, σαν τον Μάικλ Ρόμπερτς που μίλησε στο περσινό Μαρξισμό έχουν δείξει ότι πίσω από τη σημερινή κρίση κρύβονται πολύ σοβαρά προβλήματα κερδοφορίας στις σημαντικότερες καπιταλιστικές οικονομίες.

Αυτό που ζούμε είναι μια από τις μεγάλες, συστημικές, ιστορικές κρίσεις του καπιταλισμού. Σαν τη Μακρά Ύφεση στα τέλη του 19ου αιώνα ή τη Μεγάλη Ύφεση της δεκαετίας του 1930. Υπάρχουν πολλών ειδών διαφορές ανάμεσα στη σημερινή κρίση και τις προηγούμενες. Αλλά υπάρχουν και βασικές ομοιότητες. Ιδιαίτερα η δύσκολη εξόδου από την κρίση. Η σημερινή κρίση ξεκίνησε περίπου μια δεκαετία πριν από τα στεγαστικά δάνεια των αμερικανικών τραπεζών. Αυτό όμως που καθορίζει την τροχιά και την πορεία της κρίσης είναι το τι γίνεται σε σχέση με τον πρώτο από τους δυο ανταγωνισμούς που ανέφερα προηγούμενα. Με άλλα λόγια ο ανταγωνισμός ανάμεσα στο κεφάλαιο και τη μισθωτή εργασία και η ταξική πάλη που γεννάει.

Δεν πρόκειται να σας κάνω μάθημα για την ταξική πάλη γιατί με την Αθήνα ακινητοποιημένη από τις απεργίες δεν χρειαζόσαστε μαθήματα.

Ο Μαρξ δεν τέλειωσε ποτέ το Κεφάλαιο. Έδωσε όμως οδηγίες στον Ένγκελς για το πως να το τελειώσει. Έλεγε ότι θα πρέπει να κλείσει με την ταξική πάλη και τη διάλυση αυτού του σκατοσυστήματος. Αυτό υπογραμμίζει το γεγονός ότι το Κεφάλαιο δεν είναι μια ακαδημαϊκή μελέτη. Είναι ένα επιστημονικό έργο, αλλά ταυτόχρονα και ένα πολιτικό όπλο. Είναι όπλο ακριβώς γιατί είναι ένα τέτοιο επιστημονικό έργο. Αλλά δεν πρέπει ποτέ να ξεχνάμε ότι είναι ένα όπλο. n

Λένιν, Λούκατς, Γκράμσι

Τάξη και ταξική συνείδηση

Το κείμενο που ακολουθεί είναι βασισμένο στην εισήγηση του Θανάση Καμπαγιάννη στον Μαρξισμό 2016 με θέμα την ταξική συνείδηση.

Ο τίτλος του κύκλου, κομμάτι του οποίου είναι η σημερινή συζήτηση, είναι "αν η εργατική τάξη έχει πάει στον παράδεισο". Πρόκειται δηλαδή για το κλασικό ερώτημα του αν υπάρχει εργατική τάξη σήμερα και αν μπορεί να είναι ο φορέας της κοινωνικής αλλαγής. Ο θάνατος της εργατικής τάξης, ο "αποχαιρετισμός στο προλεταριάτο", έχει επαναληφθεί σαν ιδεολογικό μοτίβο πολλές φορές από πλήθος διανοούμενων σε όλη τη διάρκεια του 20ού αιώνα.

Σήμερα έχουμε την τύχη να κάνουμε τη συζήτηση σε μία μέρα απεργίας στα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς, λόγω της ψήφισης του τρίτου μνημονίου από την κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ. Δεν θα είχε κανείς παρά να περιμένει σήμερα το τρόλευ ή το λεωφορείο σε μια στάση για να διαπιστώσει ο ίδιος το αν υπάρχει εργατική τάξη και το αν έχει τη συλλογική δύναμη μέσα από τη θέση της στην παραγωγή να ακινητοποιήσει τη ζωή και την κίνηση μιας ολόκληρης πόλης. Πρόκειται για μια καθαρή επιβεβαίωση της μαρξιστικής θέσης ότι ο καπιταλισμός παράγει μια τάξη, την εργατική τάξη, που λόγω της θέσης της στην παραγωγή έχει τη δύναμη να τον παραλύσει.

Αυτό όμως είναι μονάχα το μισό κομμάτι της εικόνας και ίσως και το πιο εύκολο. Η εργατική τάξη είναι σήμερα, αντικειμενικά, πολυπληθέστερη, πιο πολυεθνική, πιο μορφωμένη και γεωγραφικά πιο εξαπλωμένη από ποτέ στην ιστορία της. Τι συμβαίνει όμως υποκειμενικά; Η εργατική τάξη μπορεί να ανατρέψει το υπάρχον κοινωνικο-οικονομικό σύστημα. Θέλει όμως να το κάνει; Έχει τις ιδέες, την απαραίτητη συνείδηση προκειμένου να παίξει σήμερα το ρόλο που έπαιξε η αστική τάξη πριν από κάποιους αιώνες, να ανατρέψει δηλαδή τους βασιλιάδες, τους ευγενείς και τους φεουδάρχες;

Όταν θέτουμε αυτό το ερώτημα, οι απαντήσεις που δίνονται είναι αντιφατικές, κι αυτό γιατί η ίδια η κατάσταση είναι αντιφατική. Υπάρχουν στιγμές στην ιστορία που η εργατική τάξη είναι πρωτοπόρα, επιδεικνύει φοβερή αγωνιστικότητα και μαχητικότητα, όπως επίσης υπάρχουν και καταστάσεις (με πιο χαρακτηριστικές στιγμές αυτές των πολέμων) όπου οι εργατικές τάξεις των αντιμαχόμενων χωρών σέρνονται στο πεδίο της μάχης και μακελεύονται για τα συμφέροντα των αφεντικών. Αυτή δεν είναι μια αντίφαση που την βλέπουμε μόνο στην ιστορία, αλλά και στη σημερινή συγκυρία: στο δημοψήφισμα του Ιούλη του 2015, όλα τα ΜΜΕ και όλοι οι θεσμοί της κυρίαρχης τάξης δώσανε τα ρέστα τους για να καθορίσουν το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος. Κι όμως, η εργατική ταξη κατόρθωσε να αψηφήσει και να σπάσει την ιδεολογική τρομοκρατία δίνοντας – ειδικά στις εργατικές γειτονιές – σαρωτικά ποσοστά

Ο αγώνας της ΕΡΤ συγκλόνισε μαζικά συνειδήσεις

για το "Όχι".

Για να καταλάβουμε λοιπόν αυτή την αντιφατική κατάσταση, πρέπει να πάμε βαθύτερα από τις εντυπώσεις και να μπούμε στην ουσία του ζητήματος: τι είναι αυτό που καθορίζει τις ιδέες της εργατικής τάξης και πώς αυτές μπορούν να αλλάξουν. Για να το κάνουμε αυτό χρειάζεται να στραφούμε στις εμπειρίες και τις θεωρητικοποιήσεις των επαναστατών μαρξιστών των αρχών του 20ού αιώνα. Όλοι οι μαρξιστές επιχείρησαν να αναμετρηθούν με την αντίφαση τού ότι η εργατική τάξη είναι το υποκείμενο της ιστορίας και της ανατροπής του καπιταλισμού, αλλά την ίδια στιγμή, για να θυμηθούμε τον Μαρξ και τον Ένγκελς, "οι ιδέες της κυρίαρχης τάξης είναι σε κάθε εποχή οι κυρίαρχες ιδέες".

Η παρέμβαση του Λούκατς

Ο Γκέοργκ Λούκατς (1885-1971) ήταν ένας νεαρός διανοούμενος που γεννήθηκε και μεγάλωσε στην Ουγγαρία στις αρχές του 20ού αιώνα. Εβραϊκής καταγωγής ο ίδιος, με κύρια ασχολία τα ζητήματα της τέχνης, της φιλοσοφίας και του πολιτισμού, έπαιξε ρόλο στο επαναστατικό κίνημα της χωρας του, διατέλεσε μάλιστα Κομισάριος Κουλτούρας στη βραχύβια κυβέρνηση του Μπέλα Κουν το 1919. Μετά την ήττα της ουγγρικής επανάστασης και το τσάκισμα του εργατικού κράτους, διέφυγε από τη χώρα του και έζησε σε άλλες πόλεις της Ευρώπης, τη Βιέννη, τη Μόσχα, κλπ, επιχειρώντας να θεωρητικοποιήσει την εμπειρία του επαναστατικού κινήματος της Ουγγαρίας.

Κομμάτι αυτής της προσπάθειας είναι το βιβλίο του "Τάξη και Ταξική Συνείδηση", που είναι στην πραγματικότητα μια συλλογή άρθρων που δεν γράφτηκαν μονομιάς, αλλά μέσω των οποίων μπορεί κανείς να παρακολουθήσει την ίδια την εξέλιξη της σκέψης του Λούκατς. Το βασικότερο κείμενο στο βιβλίο αυτό είναι "Η πραγμοποίηση της συνείδησης του προλεταριάτου".

Ο Λούκατς ξεκινάει θέτοντας το ερώτημα γιατί η εργατική τάξη αποδέχεται τις κυρίαρχες ιδέες. Και για να το απαντήσει συνδέει την συνείδηση της εργατικής τάξης με τη θέση της μέσα στην καπιταλιστικη παραγωγή. Το καπιταλιστικό σύστημα μετατρέπει την εργατική τάξη σε ένα γρανάζι για την παραγωγή εμπορευμάτων και την υλοποίηση του κέρδους. Πρόκειται για μια θεωρητική σύλληψη που ανάγεται στο έργο του νεαρού Μαρξ για την αλλοτρίωση, αν και θα πρέπει να πούμε εδώ ότι ο Λούκατς δεν είχε τη δυνατότητα να γνωρίζει όταν έγραφε την "Πραγμοποίηση" κρίσιμα έργα του νεαρού Μαρξ.

Η ιδιαιτερότητα του καπιταλισμού για τον Λούκατς είναι ότι μετατρέπει όχι μόνο όλα τα υλικά αντικείμενα σε εμπορεύματα, τις αξίες χρήσης σε ανταλλακτικές αξίες, αλλα ακόμα και την ίδια την εργατική δύναμη. Οι "ελεύθεροι" στον καπιταλισμό εργάτες πρέπει να διαθέσουν το εμπόρευμα "εργατική δύναμη" προκειμένου να τραφούν και να ζήσουν. Αυτή η πραγματικότητα μετατρέπει τους εργάτες σε αντικείμενο της καπιταλιστικής παραγωγής, που εξελίσσεται έξω από τον έλεγχό τους, με συνέπεια η συνείδηση της εργατικής τάξης να "πραγμοποιείται", να γίνεται "ψευδής συνείδηση", να αντιλαμβάνεται δηλαδή ψευδώς τις κοινωνικές σχέσεις μεταξύ ανθρώπων ως σχέσεις μεταξύ εμπορευματοποιημένων πραγμάτων.

Αν περιοριζόταν σ' αυτή την εικόνα, ο Λούκατς θα έμενε σε μια πολυ απαισιόδοξη θεώρηση των απελευθερωτικών δυνατοτήτων της εργατικής τάξης. Όμως, για τον Λούκατς η εργατική τάξη δεν ήταν μόνο το αντικείμενο, αλλά ταυτόχρονα και το υποκείμενο της παραγωγής και της κοινωνικής αλλαγής. Εξαιτίας ακριβώς της θέσης της στην παραγωγή, η εργατική τάξη είναι μοναδικά τοποθετημένη προκειμένου να ανακαλύψει τον τρόπο της λειτουργίας του συστήματος και να πρωταγωνιστήσει στην ανατροπή του. Αυτό είναι ένα στοιχείο που μάλιστα, κατά τον Λούκατς, λείπει από την αστική τάξη, της οποίας η κατανόηση των νόμων της λειτουργίας της κοινωνίας περιορίζεται αντικειμενικά από το γεγονός ότι επιδιώκει να διαιωνίσει την κυριαρχία της, γι' αυτό και τελικά τείνει να αναγεννάει τον ανορθολογισμό εναντίον του οποίου είχε τόσο στραφεί όταν η ίδια ήταν τάξη κοινωνικά ανερχόμενη.

Μέσα από αυτή τη διαδικασία, η εργατική τάξη μπορεί να ξεπεράσει την πραγμοποιημένη συνείδηση, μπορεί να πάψει να είναι μια τάξη "καθ' εαυτήν", μια οικονομική κατηγορία στο πλαίσιο της καπιταλιστικής παραγωγής, και να μετατραπεί σε τάξη "δι' εαυτήν", σε μια τάξη για τον εαυτό της, μια τάξη με συνείδηση των ιστορικών της συμφερόντων.

Η συμβολή του Γκράμσι

Ο Αντόνιο Γκράμσι (1891-1937) ήταν ένας επαναστάτης που έδρασε στις γραμμές του εργατικού κινήματος την ίδια περίοδο με τον Λούκατς και έπαιξε πρωταγωνιστικό ρόλο στη συγκρότηση του Κομμουνιστικού Κόμματος Ιταλίας. Για τον Γκράμσι, η εικόνα της αντιφατικής συνείδησης της εργατικής τάξης είναι αφετηριακή, όπως και για τους υπόλοιπους μαρξιστές. Μάλιστα σύμφωνα με μια περίφημη διατύπωσή του, σε κάθε εργάτη υπάρχουν δύο αντιφατικές συνειδήσεις:

"Ο ενεργός άνθρωπος των μαζών δουλεύει πρακτικά, αλλά δεν έχει μια καθαρή θεωρητική συνείδηση των πράξεών του, που είναι ταυτόχρονα και μια γνώση του κόσμου στο βαθμό που τον αλλάζει. Μπορεί μάλιστα η θεωρητική του συνείδηση να έρχεται σε αντίθεση με τις πράξεις του. Μπορούμε σχεδόν να πούμε ότι αυτός έχει δύο θεωρητικές συνειδήσεις (ή μία αντιφατική συνείδηση), μία που υπονοείται στη δραστηριότητά του και τον ενώνει με όλους τους συναδέλφους του στον πρακτικό μετασχηματισμό της πραγματικότητας, και μία εκφραζόμενη επιφανειακά ή φραστικά που έχει κληρονομήσει από το παρελθόν και που την αποδέχεται άκριτα...".

Η φυλάκισή του από το 1926 και μετά σήμανε ότι μέσα στη φυλακή ο Γκράμσι αφιέρωσε όλη του την πνευματική ενέργεια στο να μελετήσει αυτο ακριβώς το ζήτημα: το επίπεδο συνείδησης των λαϊκών μαζών και την οργανωμένη προσπάθεια να μετασχηματιστεί σε επαναστατική κατεύθυνση. Για τον Γκράμσι, η εργατική συνείδηση δεν ειναι "πραγμοποιημένη" αποκλειστικά εξαιτίας της κυριαρχούμενης θέσης των εργατών στην παραγωγή. Κρίσιμο ρόλο στην αποδοχή των κυρίαρχων ιδεών παίζουν μια σειρά από μηχανισμοί – το σχολείο, η εκκλησία, τα μέσα ενημέρωσης, μέχρι και οι ανοιχτά κατασταλτικοί μηχανισμοί – που εξασφαλίζουν με την ενεργητική τους παρέμβαση ότι η "ψεύτικη συνείδηση" δεν πρόκειται να αλλάξει.

Τα ρεφορμιστικά κόμματα, για τον Γκράμσι, είναι μηχανισμοί που δεν θέλουν να λύσουν αυτή την αντίφαση της εργατικής συνείδησης. Το Σοσιαλιστικό Κόμμα, απέναντι στο οποίο μια ολόκληρη πτέρυγα αγωνιστών της εποχής άρχισε να αναπτύσσει πολιτική και ιδεολογική κριτική, λειτουργούσε ως μηχανισμός περιορισμού της δράσης των πιο πρωτοπόρων κομματιών της εργατικής ταξης, υποτάσσοντάς έτσι τις εργατικές πρωτοπορίες στα πιο οπισθοδρομικά κομμάτια της τάξης και τελικά στις ίδιες τις κυρίαρχες ιδέες της αστικής τάξης. Ο Γκράμσι αντίθετα έβλεπε το επαναστατικό κόμμα σαν τον «σύγχρονο ηγεμόνα», σαν το θεσμό που μπορεί να γίνει συλλογικά ο πραγματικός ηγέτης των

μαζών, χρησιμοποιώντας τη «μαιευτική μέθοδο» όπως έλεγε ο ίδιος: ξεκινώντας δηλαδή από το επίπεδο συνείδησης των μαζών, αλλά ταυτόχρονα αναδεικνύοντας και γενικεύοντας τις καλύτερες εμπειρίες από την αυθόρμητη δράση του ίδιου του κόσμου. Με αυτόν τον τρόπο, η ίδια η εργατική τάξη θα παραξει τους δικούς της "οργανικούς διανοούμενους", που θα τη βοηθήσουν να υπερβεί τις κυρίαρχες ιδέες στην πορεία της προς την εξουσία.

Αυτή είναι μια εμπειρία που βγήκε μέσα από τη φωτιά της ταξικής πάλης, ιδιαίτερα της Κόκκινης Διετίας το 1919-1920, όταν το Σοσιαλιστικό Κόμμα (του οποίου ο Γκράμσι ήταν ακόμα ηγετικό στέλεχος) απέτυχε συντριπτικά στη δοκιμασία της εργατικής και αγροτικής εξέγερσης και στα καθήκοντα της διεκδίκησης της εξουσίας. Τα εργοστασιακά συμβούλια που δημιούργησαν αυθόρμητα οι εργάτες μέσα από τη δράση τους δεν επιχειρήθηκε ποτέ να εξελιχθούν σε έμβρυα μιας καινούργιας εργατικής εξουσίας, τουναντίον το Σοσιαλιστικό Κόμμα βοήθησε στην ανασυγκρότηση του ιταλικού αστικού κράτους. Μέσα από αυτή την πορεία, δημιουργήθηκε από την αριστερή πτέρυγα του Σοσιαλιστικού Κόμματος, το Κομμουνιστικό Κόμμα το 1921.

Η τομή του Λένιν

Είναι μέσα από τις πρακτικές εμπειρίες τους, αλλά και την προσπάθειά τους να τις θεωρητικοποιήσουν που τόσο ο Λούκατς όσο και ο Γκράμσι στράφηκαν προς το θεωρητικό και πολιτικό παράδειγμα του Λένιν, του επαναστάτη μαρξιστή που κατόρθωσε να ηγηθεί μιας πετυχημένης εργατικης επανάστασης στη Ρωσία το 1917.

Ο Βλαντιμίρ Λένιν (1870-1924) δεν χρειάζεται συστάσεις. Είναι όμως ο επαναστάτης μαρξιστής που έχει δεχτεί την πιο θηριώδη ιδεολογική επίθεση – δεν είναι τυχαίο εξάλλου ότι ο Λούκατς και ο Γκράμσι αγκαλιάστηκαν από την Ακαδημία, ενώ κάτι τέτοιο δεν συνέβη ποτέ με τον Λένιν. Κορωνίδα των επιθέσεων στη σκέψη και την πρακτική του Λένιν είναι ο υποτιθέμενος "ελιτισμός" του, η "υποτίμηση" της εργατικής τάξης και των αυθόρμητων δυνατοτήτων της, ο προνομιακός ρόλος των "επαγγελματιών επαναστατών" και του επαναστατικού κόμματος που φέρνει τη συνείδηση στην εργατική τάξη "από τα έξω", σύμφωνα με την πολυσυζητημένη διατύπωση του "Τι να κάνουμε". Πρόκειται για μια ψεύτικη κριτική.

Ο Λένιν, όπως και οι υπόλοιποι επαναστάτες μαρξιστές, αντιλαμβανόταν την αντιφατική συνείδηση της εργατικής τάξης. Κομμάτι αυτής της αντίληψης ήταν η βαθιά πίστη του στα αυθόρμητα επαναστατικά ξεσπάσματα της εργατικής τάξης που μπορούν να καταπλήξουν τους οργανωμένους επαναστάτες: η επιμονή του Λένιν για άνοιγμα του Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος στους ριζοσπαστικοποιημένους εργάτες των οδοφραγμάτων του 1905, απέναντι στον συντηρητισμό των κομματικών οργανώσεων, ήταν μνημειώδης. Ωστόσο, ο Λένιν είναι ο επαναστάτης που περισσότερο από όλους επέμεινε στο ότι η νίκη μιας εργατικής επανάστασης δεν θα είναι συνέπεια ενός αυθόρμητου κινήματος, αλλά θα απαιτήσει μεθοδική προετοιμασία και ξεχωριστή οργάνωση εκείνων των πρωτοπόρων κομματιών της τάξης που αντιλαμβάνονται τα ιστορικά της καθήκοντα. Αυτή ειναι η ιδιαίτερη θεωρητική και πρακτική συμβολή του Λένιν στο επαναστατικό κίνημα.

Εδώ αξίζει να θέσουμε ιδιαίτερα δύο σημεία: το ένα είναι ότι η βάση του επιχειρήματος του Λένιν βρίσκεται στην ανισομέρεια της εργατικής ταξης και της εργατικής συνείδησης. Όσο και αν η εργατική τάξη κάνει προχωρήματα μέσα από τις εμπειρίες της, πάντα θα υπάρχουν κομμάτια που θα μένουν πιο πίσω. Το να αρκείται κανεις στο αυθόρμητο, σημαίνει ότι αποδέχεται τον τυχαίο μέσο όρο συνείδησης που γεννιέται από την εκάστοτε παροδική κατάσταση. Έτσι όμως το πρόβλημα της αντιφατικής συνείδησης δεν λύνεται, αλλά αναπαράγεται. Το "σοσιαλδημοκρατικό κόμμα" (όπως λεγόντουσαν τα επαναστατικά κόμματα της εποχής) πρέπει να αποτελεί την πολιτική έκφραση όχι του συνόλου της εργατικής τάξης, αλλά της πρωτοπορίας της.

Το δεύτερο σημείο είναι ότι η εργατική πρωτοπορία που, σύμφωνα με τον Λένιν, πρέπει να οργανωθεί αυτοτελώς για να επιλύσει την αντίφαση, δεν είναι απλώς συνδικαλιστική, δεν προκύπτει μέσα από τη δράση στο εργοστάσιο για τα οικονομικά ζητήματα, αλλά αναμετριέται με το σύνολο των πολιτικών ζητημάτων που απασχολούν την κοινωνία. Γι' αυτό το λόγο ο Λένιν – στη σύγκρουσή του με τους "οικονομιστές" – έλεγε ότι η καλύτερη εικόνα ενός επαναστάτη δεν είναι αυτή ενός γραμματέα ενός συνδικάτου, αλλά ενός μεγάφωνου των καταπιεσμένων. Αυτός ειναι ο μοναδικός τρόπος η εργατική τάξη να κατακτήσει την ηγεμονία σε ολόκληρη την κοινωνία και να κατακτήσει την εξουσία.

Η πετυχημένη δοκιμασία της Ρώσικης Επανάστασης

Η Ρώσικη επανάσταση επιβεβαίωσε τους μαρξιστές στην εκτίμησή τους ότι η εργατική τάξη μπορεί να είναι ο φορέας της επαναστατικής αλλαγής, ταυτόχρονα όμως έθεσε με οξύτητα το ζήτημα που εντόπισε ο Λένιν. Ότι δηλαδή ένα αυθόρμητο ξέσπασμα δεν αρκεί για να υπάρξει μεταβίβαση της εξουσίας από μία τάξη σε μια άλλη, αν δεν υπάρχει ένα οργανωμένο επαναστατικό κόμμα που να παρέμβει ενεργητικά ώστε στη διάρκεια μιας επαναστατικής κρίσης η εργατική τάξη να ξεκαθαρίσει τις ιδέες της, να συγκροτηθεί σε "τάξη για τον εαυτό της", να τσακίσει τους κατασταλτικούς μηχανισμούς και να κατορθώσει να γίνει τάξη κυρίαρχη. Το κόμμα του Λένιν, το κόμμα των μπολσεβίκων, κατόρθωσε να κερδίσει αυτή τη μάχη μέσα στα συμβούλια των εργατών και να δώσει στην αυτενέργεια των πρωτοπόρων εργατών της Πετρούπολης και της Μόσχας το εργαλείο που της άξιζε, ώστε τα Σοβιέτ να πάρουν την εξουσία.

Αυτή η όχι μόνο ιδεολογική, αλλά ταυτόχρονα πολιτική και οργανωτική τοποθέτηση του Λένιν είναι που καθόρισε τη ριζοσπαστική πολιτικοποίηση της εποχής (γέννημα της οποίας ήταν η Γ' Διεθνής), με συνέπεια τόσο ο Γκράμσι να πρωτοστατήσει στην οικοδόμηση του Κομμουνιστικού Κόμματος της Ιταλίας όσο και ο Λούκατς να γράψει τη "Σκέψη του Λένιν", μια καταπληκτική συστηματοποίηση της ιδιαίτερης συμβολής του Λένιν στα ζητήματα που απασχόλησαν τους επαναστάτες μαρξιστές τις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα.

Το τελευταίο σημείο που θα ήθελα να θίξω είναι ότι, αν κάνουμε αυτή τη συζήτηση σήμερα, δεν είναι γιατί πιστεύουμε ότι θα βρούμε στο παρελθόν έτοιμες φόρμουλες για τα ζητήματα που μας απασχολούν στο σήμερα. Αυτό που βρίσκουμε στις συζητήσεις ανάμεσα στους μαρξιστές του πρώτου μισού του 20ού αιώνα, είναι ένα πλούσιο απόθεμα εμπειρίας και θεωρίας, γέννημα των υψηλότερων κορυφών της ταξικής πάλης και της δράσης του εργατικού κινήματος, που το εργατικό κίνημα και η Αριστερά στο σήμερα μπορεί και πρέπει να αξιοποιήσει. Όχι ως ένα μνημείο του παρελθόντος, αλλά ως μια πυξίδα για τα πρωτότυπα ερωτήματα που μας απασχολούν στη σημερινή συγκυρία. n

Θεωρία της σχετικότητας και βαρυτικά κύματα

Η **Αφροδίτη Φραγκου** γράφει για την επιβεβαίωση του Αϊνστάιν και τους ορίζοντες που ανοίγει.

Νεύτωνας

Αϊνστάιν

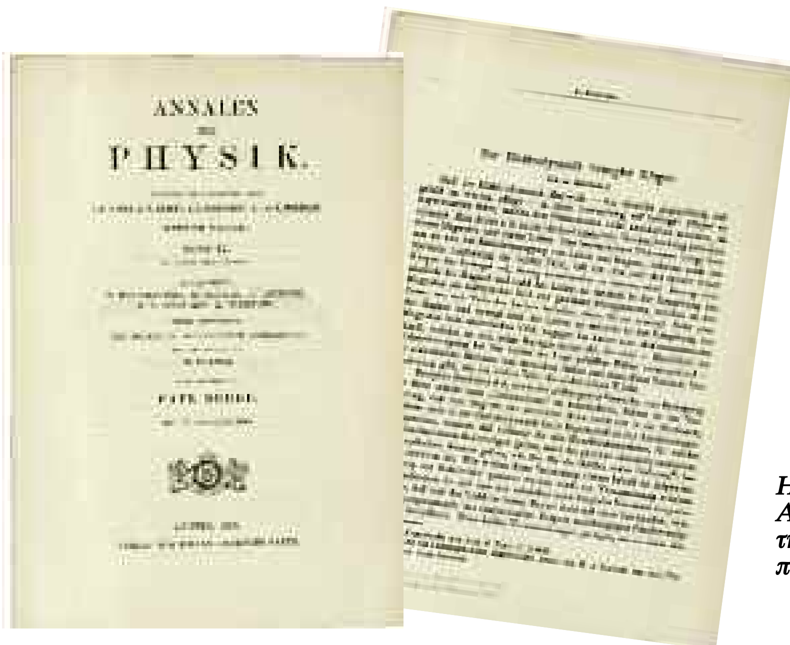
Φέτος ξαναθυμηθήκαμε τη θεωρία της σχετικότητας με την είδηση ότι ανιχνεύθηκαν για πρώτη φορά τα βαρυτικά κύματα, που αποτελούν πόρισμά της. Για να κατανοήσουμε τη σημασία της είδησης, χρειάζεται να δούμε τρία πράγματα πρώτα: τι έλεγε η φυσική για τον κόσμο γύρω μας πριν τη θεωρία της σχετικότητας, τι είναι η σχετικότητα και τι σχέση έχουν τα βαρυτικά κύματα με τη θεωρία αυτή.

Πριν τον 20ο αιώνα η κατανόηση του φυσικού κόσμου περνούσε μέσα από τη Νευτώνεια φυσική. Η δουλειά του Νεύτωνα ήταν ο ακρογωνιαίος λίθος της φυσικής του 17ου αιώνα, αποτέλεσμα όχι ενός μήλου που έπεσε πάνω στο κεφάλι μιας ιδιοφυΐας, αλλά μιας ολόκληρης κοινωνίας που έψαχνε τρόπους να εξηγήσει, να τιθασεύσει και να εκμεταλλευτεί τη φύση προς το συμφέρον της και ιδίως προς το συμφέρον της ανερχόμενης άρχουσας τάξης που ήθελε να αυξήσει το εμπόριο και την παραγωγή.

Για πρώτη φορά ο επιστημονικός κόσμος είχε στα χέρια του τους οικουμενικούς νόμους της κίνησης. Ο Νεύτωνας παρείχε εργαλεία, τις εξισώσεις της κίνησης, που εξηγούσαν την πτώση των αντικειμένων με τα οποία έκανε πειράματα στην επιφάνεια της γης. Οι εξισώσεις αυτές, για να εξηγήσουν τις τροχιές γνωστών μέχρι τότε πλανητών με όλες τους τις αποκλίσεις από το προβλεπόμενο, υποδείκνυαν ότι πρέπει να υπάρχουν πλανήτες σε σημεία που μέχρι τότε η ανθρωπότητα δεν είχε δει κανένα ουράνιο σώμα. Πράγματι, τα σημεία αυτά ήταν οι θέσεις του Ουρανού, του Ποσειδώνα και του Πλούτωνα.

Εκτός από οικουμενικότητα, η Νευτώνεια φυσική μας δίνει ντετερμινισμό και αναστρεψιμότητα. Ντετερμινισμός σημαίνει ότι για κάθε σώμα μπορούμε να πούμε ότι αν δεχτεί τις ίδιες ακριβώς δυνάμεις, θα συμπεριφερθεί με τον ίδιο ακριβώς τρόπο. Αναστρεψιμότητα θα πει ότι γνωρίζοντας πού βρίσκεται ένα σώμα και πώς κινείται, μπορούμε να πούμε πού βρισκόταν πριν, τι δυνάμεις δέχτηκε κλπ.

Αυτά τα τρία πράγματα (οικουμενικότητα, ντετερμινισμός, αναστρεψιμότητα) σημαίνουν, όπως το έθεσε ο Λαπλάς, ότι, αν ήμασταν σε θέση να κάνουμε όλους τους απαραίτητους υπολογισμούς για όλα τα σώματα του σύμπαντος, όσο μεγάλα ή μικρά κι αν είναι, όλο το παρελθόν και το μέλλον θα βρισκόταν μπροστά στα μάτια μας. Η πλήρης εξήγηση του κόσμου με μία θεωρία μας πε-

ANNALEN

PHYSIK.

Η επιθεώρηση στην οποία δημοσίευσε ο Αϊνστάιν το δοκίμιο στο οποίο διατύπωνε τη θεωρία της σχετικότητας, καθώς και η πρώτη σελίδα του δοκιμίου

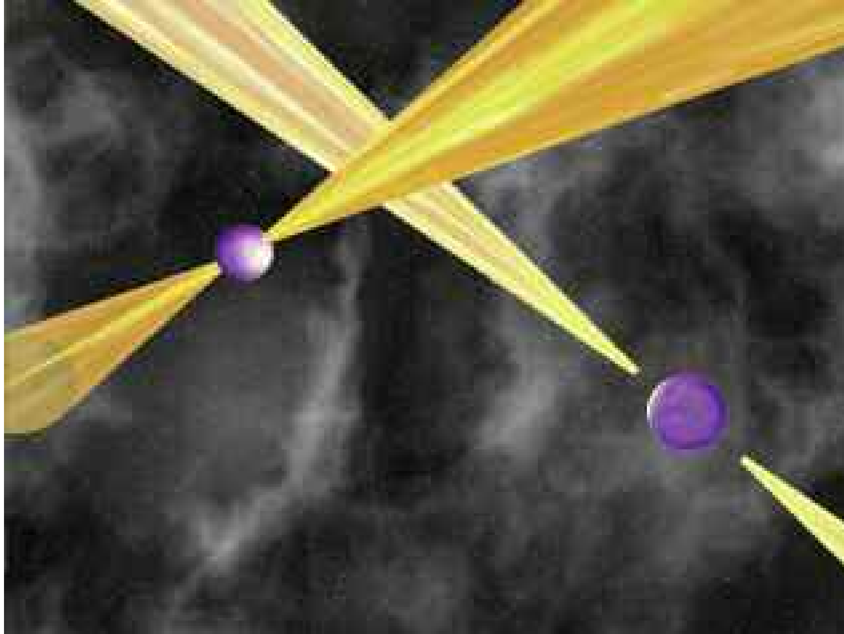
ρίμενε στη γωνία.

Ωστόσο, το 19ο αιώνα οι φυσικοί βρέθηκαν κολλημένοι σε ένα αδιέξοδο. Έχοντας μόλις ανακαλύψει ότι το φως είναι κύμα, πίστευαν ότι πρέπει να διαδίδεται σε ένα μέσο, όπως συμβαίνει με τα άλλα κύματα, και όχι στο κενό, όπως φαινόταν ότι συνέβαινε. Έκαναν πολλές και αφοσιωμένες προσπάθειες να ανακαλύψουν αυτό το μέσο, που ονόμαζαν προκαταβολικά αιθέρα και πίστευαν ότι γεμίζει όλο το σύμπαν. Τα πειράματα τους διέψευδαν, έδειχναν ότι η ταχύτητα του φωτός μετριέται πάντα η ίδια, σαν να μην κινείται η γη μέσα στον αιθέρα, ενώ οι θεωρίες που έβγαζαν για να το εξηγήσουν αυτό, γίνονταν όλο και πιο περίπλοκες.

Ο Αϊνστάιν ξεπέρασε αυτό το αδιέξοδο επειδή τόλμησε να δεχτεί τα αποτελέσματα των πειραμάτων αυτών και να ακολουθήσει το μονοπάτι στο οποίο οδηγούσε η παραδοχή ότι δεν υπάρχει αιθέρας. Δηλαδή τόλμησε να δεχτεί ότι η διαίσθηση της επιστημονικής κοινότητας ήταν λανθασμένη για δεκαετίες και σπαταλούσε χρόνο στο να ψάχνει κάτι που πίστευαν ότι "έπρεπε" να υπάρχει.

Το γεγονός ότι δεν υπάρχει "κάτι" μέσα στο οποίο διαδίδεται το φως κάνει αξίωμα το ότι η ταχύτητα του φωτός είναι πάντα ίδια, ανεξάρτητα από το αν κινούμαστε σε σχέση με αυτό[1]. Αυτή ήταν η αφετηρία της θεωρίας της σχετικότητας, και είχε τεράστιες συνέπειες: πέρα από την ταχύτητα του φωτός, δεν υπάρχουν απόλυτα μεγέθη. Αυτά που θεωρούμε "αντικειμενικά" και "οικουμενικά", όπως η μάζα, το μήκος, ο χρόνος, αλλάζουν ανάλογα με το αν κινούμαστε.

Η βαρύτητα πλέον είναι ιδιότητα του χώρου και όχι της ύλης. Δηλαδή το μήλο κατευθύνθηκε στο κεφάλι του Νεύτωνα όχι γιατί το "τράβηξε" η γη, αλλά γιατί εκεί το "έσπρωξε" ο χώρος γύρω από τη γη. Κι αυτό γιατί ακόμη και ο χώρος, που οι άνθρωποι αντιλαμβανόμαστε σαν μια τεράστια εκδοχή του ορθογώνιου δωματίου μας, με τοίχους που δεν αλλάζουν ποτέ και που έχουν ύψος, πλάτος και μήκος, δεν είναι έτσι: μπορεί να παραμορφώνεται. Επίσης ο χρόνος, που τον αντιλαμβανόμαστε σαν μια αιώνια εκδοχή του ρολογιού στον τοίχο του δωματίου μας που ό,τι και να γίνει θα συνεχίσει να κυλάει με τον ίδιο ρυθμό, έχει την ικανότητα να παραμορφώνεται κι αυτός, μαζί με το χώρο. Ο χώρος και ο χρόνος είναι ένα τετραδιάστατο "ελαστικό πλέγμα".

Καλλιτεχνική αναπαράσταση του ζεύγους άστρων που μελέτησε το παρατηρητήριο Arecibo

Η θεωρία της σχετικότητας λοιπόν δίνει μια εικόνα του κόσμου τελείως διαφορετική από αυτή που έδινε η Νευτώνεια φυσική[2]. Ωστόσο, οι εξισώσεις του Νεύτωνα εξακολουθούν να ανταποκρίνονται στις καθημερινές ανάγκες της μηχανικής. Τα προβλήματα που θέλουμε να λύσουμε, τα φαινόμενα που θέλουμε να εξηγήσουμε και τα ερεθίσματα με τα οποία τροφοδοτούν οι αισθήσεις μας το μυαλό μας, είναι όλα "χαμηλής" ταχύτητας και μάζας. Οι ανθρώπινες αισθήσεις και ανάγκες δεν έχουν έρθει και δε θα έρθουν ποτέ αντιμέτωπες με τα φαινόμενα που εξηγεί η θεωρία της σχετικότητας. Έχουμε την πολυτέλεια να θεωρούμε το χώρο τρισδιάστατο, το χρόνο ανεξάρτητο του χώρου, τα μεγέθη απόλυτα, χωρίς καμία πρακτική συνέπεια.

Η ανάγκη της γενίκευσης προκύπτει σε πολύ μεγαλύτερες ταχύτητες και μάζες: όταν μιλάμε για τα ηλεκτρομαγνητικά κύματα ή για άστρα και άλλα τεράστια σώματα. Ή σε θεωρητικά πειράματα, μια τακτική που ο Αϊνστάιν χρησιμοποιούσε. Ένα παράδειγμα θεωρητικού πειράματος που δείχνει τη σχετικότητα του χρόνου: έστω ότι έχουμε δύο παρατηρήτριες, την Α και την Β. Η Α βρίσκεται μέσα σε ένα βαγόνι του τρένου, που κινείται από τη Λάρισα στη Λαμία. Η Β στέκεται έξω από το τρένο, ακριβώς στο ενδιάμεσο των δύο πόλεων. Τη χρονική στιγμή που η Α περνάει από αυτό το ενδιάμεσο σημείο (και άρα και οι δύο παρατηρήτριες έχουν ίση απόσταση από Λάρισα και Λαμία), πέφτουν δύο κεραυνοί, ένας στη Λάρισα και ένας στη Λαμία. Είναι προφανές ότι και οι δύο παρατηρήτριες θα δουν τους κεραυνούς ταυτόχρονα και θα συμφωνήσουν ότι οι κεραυνοί έπεσαν ταυτόχρονα.

Αν όμως υποθέσουμε ότι το τρένο κινείται με μια ταχύτητα συγκρίσιμη με την ταχύτητα του φωτός, τότε ο χρόνος που κάνει το φως των κεραυνών να φτάσει στην παρατηρήτρια Α, παίζει ρόλο στην παρατήρηση. Εφ όσον η Α κινείται προς τη Λαμία, το φως από τον κεραυνό που έπεσε στη Λαμία θα φτάσει σε αυτήν αισθητά νωρίτερα από το φως από τον κεραυνό που έπεσε στη Λάρισα κι έτσι η Α θα θεωρήσει ότι έπεσε ένας κεραυνός πρώτα στη Λαμία και αργότερα έπεσε ένας δεύτερος κεραυνός στη Λάρισα. Η Β θα θεωρήσει ότι οι δύο κεραυνοί έπεσαν ταυτόχρονα. Ποια έχει δίκιο; Η απάντηση είναι "και οι δύο", η κάθε μια για το δικό της σύστημα αναφοράς (τρένο ή έδαφος)[3]. Η έννοια του "ταυτόχρονου" δεν είναι παρά μια σύμβαση που έχουμε κάνει για να συνεννοούμαστε και την οποία η εμπειρία μας δε θα αμφισβητήσει ποτέ, μια και κινούμαστε σε ταχύτητες εξωφρενικά μικρότερες από αυτήν του φωτός.

Για να μιλήσουμε για τα βαρυτικά κύματα, αυτό που μας ενδιαφέρει από τη θεωρία της σχετικότητας είναι το πώς περιγράφει τη βαρύτητα. Τι σημαίνει το ότι βαρύτητα δεν είναι ιδιότητα της ύλης, όπως την περιέγραφε ο Νεύτωνας, αλλά ιδιότητα του χώρου; Σημαίνει ότι οι μεγάλες μάζες παραμορφώνουν το "πλέγμα" που περιγράψαμε πιο πριν. Μπορούμε το πλέγμα αυτό να το φανταστούμε σαν ένα τεντωμένο σεντόνι. Στο σεντόνι τοποθετούμε μια μεγάλη βαριά μπάλα, και βλέπουμε ότι βουλιάζει γύρω από αυτήν. Αν λοιπόν αφήσουμε ή

Σχηματική αναπαράσταση της περιστροφής άστρων και της εκπομπής δυϊκών βαρυτικών κυμάτων

πετάξουμε μια μικρή γυάλινη μπίλια, η κίνησή της πάνω στο σεντόνι θα επηρεάζεται από το βαθούλωμα που έχει προκαλέσει η μεγάλη μπάλα: η μπίλια με την κίνησή της θα την πλησιάζει και στο τέλος θα πέσει πάνω της.

Το ότι η μάζα παραμορφώνει το χώρο έχει σαν αποτέλεσμα, όταν συμβαίνουν βίαια γεγονότα με μεγάλες μάζες, ο χωροχρόνος να παραμορφώνεται το ίδιο βίαια, δηλαδή να παράγονται βαρυτικά κύματα, Αυτό σημαίνει ότι οι παραμορφώσεις διαδίδονται προς πάσα κατεύθυνση. Τέτοια γεγονότα μπορεί να είναι μια σύγκρουση άστρων, μια έκρηξη, η επιτάχυνση μιας πολύ μεγάλης μάζας, μια συγχώνευση μαύρων τρυπών. Τα βαρυτικά κύματα διαδίδονται στο χώρο με την ταχύτητα του φωτός[4].

Έχουν προβλεφθεί διαφορετικά είδη βαρυτικών κυμάτων, ανάλογα με την πηγή που τα προκάλεσε. Τα συνεχή κύματα προκαλούνται όταν ένα άστρο περιστρέφεται γύρω από τον εαυτό του. Τα δυϊκά προκαλούνται όταν δύο μεγάλα και πυκνά σώματα περιστρέφονται το ένα γύρω από το άλλο. Τα στοχαστικά (τυχαία) κύματα, είναι το μείγμα διάφορων γεγονότων. Τέλος, τα κύματα - έκρηξη: οι επιστήμονες δεν έχουν ορίσει συγκεκριμένες ιδιότητες γι' αυτά, και τα ορίζουν ως το αποτέλεσμα γεγονότων που δε γνωρίζουμε ακόμα[5]. Τα χαρακτηρίζουν "άσκηση απόλυτης ανοιχτομυαλιάς" και, παρά το ότι είναι τα δυσκολότερα να ανιχνευθούν (είναι δύσκολο να βρεις κάτι του οποίου δε γνωρίζεις καν τη μορφή), πιστεύουν ότι θα μας δώσουν τις πιο ανατρεπτικές πληροφορίες που είχαμε ποτέ για το σύμπαν.

Πράγματι, τα βαρυτικά κύματα μεταδίδουν με τη διάδοσή τους πληροφορίες για τα γεγονότα που τα προκαλούν αλλά και πληροφορίες για τη φύση της βαρύτητας. Η δυνατότητα ανίχνευσης των κυμάτων ανοίγει τεράστια πεδία έρευνας στην επιστήμη. Δεν αποτελούν ακτινοβολία, άρα δεν παρεμποδίζονται από την ύλη στο δρόμο τους προς εμάς. Επίσης, η ακτινοβολία εμφανίστηκε στο σύμπαν μετά την ύλη, άρα μελετώντας τα βαρυτικά κύματα, μπορούμε να μάθουμε την ιστορία του σύμπαντος πολύ προτού εμφανιστεί φως, να φτάσουμε όσο ποτέ βαθιά στο παρελθόν.

Ένδείξεις για την ύπαρξη των βαρυτικών κυμάτων υπάρχουν εδώ και τουλάχιστον 40 χρόνια. Το παρατηρητήριο Arecibo στο Πουέρτο Ρίκο παρατήρησε ένα ζεύγος άστρων για 8 χρόνια, ξεκινώντας το 1974: ο χρόνος περιστροφής του κάθε άστρου γύρω από το άλλο άλλαζε ακριβώς όπως προέβλεπε η θεωρία της σχετικότητας. Την αλλαγή δικαιολογεί η ύπαρξη βαρυτικών κυμάτων[6]. Δεν ανιχνεύθηκαν καθαυτά τα κύματα, γι' αυτό και η συγκεκριμένη έρευνα αποτελεί έμμεση απόδειξη και όχι άμεση. Σήμερα τα δύο αυτά άστρα παρατηρώνται ακόμα και ακόμα δίνουν τα μεγέθη που προβλέπονται από τη θεωρία της σχετικότητας και το πόρισμά της για τα βαρυτικά κύματα. Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία για την ύπαρξη των βαρυτικών κυμάτων ήδη από αυτή τη μελέτη και άλλες παρόμοιες.

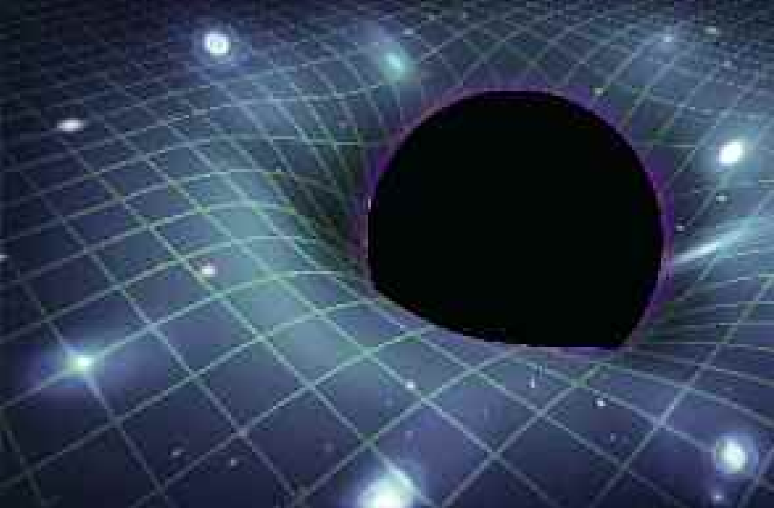
Ωστόσο, πρόσφατα ανιχνεύθηκαν για πρώτη φορά άμεσα τα βαρυτικά κύματα. Η ανίχνευση έγινε από τον αισθητήρα LIGO στις Ηνωμένες Πολιτείες. Ο αισθητήρας LIGO περιέχει σωλήνες μέσα στους οποίους τρέχει μια δέσμη λέιζερ. Θα μπορούσαμε να πούμε κάπως απλουστευτικά ότι η παρατήρηση που πρέπει να γίνει είναι να "αλλάζει" η ένταση της φωτεινότητας του λέιζερ: αυτό σημαίνει ότι ένα βαρυτικό κύμα παραμόρφωσε τους σωλήνες[7].

Ο ίδιος ο αισθητήρας αυτός είναι μια επιστημονική επιτυχία: συνδυάζει τεχνολογία αιχμής μέσα στους σωλήνες (για να είναι όσο πιο ακριβής γίνεται) και αρχιτεκτονικές καινοτομίες απ' έξω (για να είναι όσο πιο προστατευμένος από γήινες παρεμβολές γίνεται), με τη συστηματική μελέτη δεκάδων επιστημόνων, προς την κατεύθυνση της βελτίωσής του. Έχει ήδη διακόψει τη λειτουργία του δύο φορές για να ξαναχτιστεί με βάση τα ευρήματα της ερευνητικής ομάδας που τον πλαισιώνει.

Ο αισθητήρας LIGO έκανε την πρώτη ανίχνευση βαρυτικών κυμάτων το Σεπτέμβρη του 2015, λίγο μετά την τελευταία εγκαινίασή του, και τη δεύτερη το Δεκέμβρη του 2015. Τα αίτια και των δύο βαρυτικών κυμάτων που ανίχνευσε ήταν συγχωνεύσεις μαύρων τρυπών που συνέβησαν 1.3 και 1.4 δις έτη φωτός πριν αντίστοιχα. Τα αποτελέσματα των δύο αυτών συγκλονιστικών ανακαλύψεων δημοσιεύθηκαν το Φλεβάρη και τον Ιούνη του 2016 αντίστοιχα.

Η ιστορία της θεωρίας της σχετικότητας αλλά και το πιο πρόσφατο επεισόδιό της, τα βαρυτικά κύματα, ξεδιπλώνουν μια πολύ ενδιαφέρουσα συζήτηση για την επιστημονική σκέψη και τον τρόπο που αντιλαμβάνεται ο άνθρωπος τον κόσμο γύρω του με τη βοήθεια της φιλοσοφίας και της επιστήμης, την αλληλεπίδραση επιστήμης, κοινωνίας και ιδεολογίας, αλλά και τη σχέση επιστήμης – καπιταλισμού.

Γιατί μπορεί το ζήτημα των βαρυτικών κυμάτων και γενικότερα η επιστημονική παράδοση του Αϊνστάιν να ενδιαφέρει τους επαναστάτες σοσιαλιστές; Η απάντηση είναι ότι, θέλοντας να αλλάξουν την κοινωνία, οι επαναστάτες σοσιαλιστές έχουν το μαρξισμό σαν εργαλείο επιστημονικής κατανόησής της. Η κατανόηση του φυσικού κόσμου και της κοινωνίας είναι δύο πράγματα αλληλένδετα, αν και όχι ταυτόσημα. Από αυτήν την άποψη, οι μαρξιστές δεν μπορούν ούτε να αγνοούν, αλλά ούτε να δέχονται άκριτα τα συμπεράσματα των επιστημόνων. Οι μαρξιστές και οι επαναστάτες σοσιαλιστές πρέπει να μπορούν να καλωσορίζουν κάθε πρόοδο στην επιστημονική σκέψη, και ταυτόχρονα να μπορούν να την ξεχωρίζουν από τα ιδεολογικά περιτυλίγματα με τα οποία συνήθως έρχεται. Απολογητές του συστήματος, αλλά και σοσιαλιστές, έχουν κατά καιρούς χρησιμοποιήσει με διαστρεβλωμένο τρόπο την επιστήμη για να στηρίξουν τις θέσεις τους. Είναι χα-

Η παραμόρφωση του χώρου

Πείραμα που οπτικοποιεί την παραμόρφωση του χώρου

ρακτηρηστικό παράδειγμα η θεωρία του χάους και το ιδεολογικό σοκ που προκάλεσε[8].

Ενώ είναι λάθος να πούμε ότι ο καπιταλισμός χαράζει την πορεία της επιστήμης, το γεγονός ότι η ανίχνευση των βαρυτικών κυμάτων ήρθε μέσα στις τόσο απαιτητικές υλικές συνθήκες που περιγράφθηκαν, έναν αιώνα μετά τη διατύπωση της θεωρίας της σχετικότητας, δείχνει γλαφυρά ότι η έρευνα επηρεάζεται από τις προτεραιότητες που θέτει η αγορά. Ο ίδιος ο Αϊνστάιν επωφελούνταν από το γεγονός ότι δούλευε σε επιτροπή ευρεσιτεχνιών για να μπορεί να είναι κοντά στον τομέα που τον ενδιέφερε, αλλά ταυτόχρονα να μην είναι πολύ βαριά η δουλειά και να τον αποσπά από το πραγματικό του ενδιαφέρον. Το σύστημα στο οποίο ζούμε με τις ιδεολογίες που παράγει επηρεάζει επίσης το πόσο εύκολα και με ποιο τρόπο μπορούμε να δεχτούμε κάθε νέο εύρημα, αλλά και το τι πρόσβαση έχει στα ευρήματα ένα μεγάλο κομμάτι κόσμου: κατακερματισμένη, αποστασιοποιημένη και επιφανειακή, στην καλύτερη περίπτωση διαβάζοντας ένα δημοσιογραφικό άρθρο για την ανίχνευση, ή μαθαίνοντας στο πανεπιστήμιο τις εξισώσεις που διέπουν τις κινήσεις των σωμάτων.

Η θεωρία της σχετικότητας τάραξε τα νερά όσον αφορά στην αντίληψη του κόσμου σαν τον καλοκουρδισμένο μηχανισμό που περιέγραφε η Νευτώνεια φυσική και η παράδοση που αυτή ξεκίνησε. Το απόλυτο σύστημα αναφοράς που κάθε επιστήμονας πίστευε πως όφειλε να υπάρχει (και το έψαχνε στη συγκεκριμένη περίπτωση στον "αιθέρα"), ανατράπηκε από τη θεωρία της σχετικότητας. Την ίδια περίπου περίοδο αναπτύχθηκε και η κβαντομηχανική, ο άλλος μεγάλος κλάδος σύγχρονης φυσικής που επιχειρεί να εξηγήσει συνολικά τον κόσμο. Οι δύο αυτές θεωρίες παραμένουν οι δύο απλούστερες (και άρα ισχυρότερες) θεωρίες που επιβεβαιώνονται από όλα τα πειραματικά δεδομένα, όμως είναι ασύμβατες μεταξύ τους[9]. Το όραμα της "θεωρίας των πάντων", μιας θεωρίας που να εξηγεί με συνεκτικό τρόπο όλο το σύμπαν, φαντάζει πιο δύσκολο απ' ό,τι στην εποχή μετά το Νεύτωνα.

Δεν είναι τυχαία η περίοδος μέσα στην οποία η φυσική πέρασε στη σύγχρονή της φάση, μαζί με όλους τους τομείς της ανθρώπινης διανόησης, για παράδειγμα η τέχνη, όπως δεν ήταν τυχαία η εποχή στην οποία είχε κάνει ο Νεύτωνας τη δική του μεγάλη τομή στη φυσική. Εκτός από τα ερωτήματα που πραγματεύεται η σύγχρονη φυσική καθ' αυτά, θέτει σε αμφισβήτηση αλήθειες μέχρι πρότινος πολύτιμες και αδιαμφισβήτητες, όπως ο ντετερμινισμός και η αναστρεψιμότητα, αλλά πιο κύρια το κατά πόσον μπορούμε να βασιζόμαστε μόνο σε πειραματικά δεδομένα, με άλλα λόγια μόνο στο πεδίο των αισθήσεών μας (έστω με τη βοήθεια ισχυρών εργαλείων).

Ο Αϊνστάιν χρειάστηκε να χρησιμοποιήσει τη διαίσθησή του, όχι όμως σαν επέκταση των φυσικών αισθήσεων, αλλά σαν επέκταση των πιο τολμηρών προχωρημάτων που είχαν γίνει την εποχή εκείνη: δε φοβήθηκε να τα δεχτεί και να δει πού μπορούν να οδηγήσουν. Στη συνέχεια δε φοβήθηκε τα ίδια του τα συμπεράσματα, και προσπάθησε να δει τη μορφή του κόσμου στην οποία αυτά οδηγούσαν, μια μορφή που ερχόταν σε ρήξη με την μέχρι τότε εικόνα που είχε η φυσική, αλλά και σε ρήξη με τη διαίσθηση όλων των ανθρώπων επειδή κινούνται σε τρισδιάστατους χώρους με χαμηλές ταχύτητες. Με άλλα λόγια, αντιμετώπισε την επιστήμη του και τα συμπεράσματά του διαλεκτικά[10].

Τέλος, ο Αϊνστάιν έδειξε πως η μηχανιστική αντίληψη του κόσμου οδηγούσε και σε μια παρόμοια αντίληψη για την επιστήμη: αρκούσε να τη σπάσουμε σε μικρά κομματάκια, ο κάθε επιστήμονας να φέρνει σε πέρας την υπερεξειδικευμένη αποστολή του και, εν τέλει, κάθε νέο εύρημα θα προσέθετε στη μεγάλη εικόνα. Ο τρόπος με τον οποίο επεξεργάστηκε τη γνώση που είχε στα χέρια του και διατύπωσε τη θεωρία της σχετικότητας, απέδειξε το ακριβώς αντίθετο: χρειάστηκε να γυρίσει πίσω και να δει τη μεγάλη εικόνα, αποφεύγοντας έτσι τα αδιέξοδα στα οποία κλείνονταν οι συνάδελφοί του ακολουθώντας τα δαιδαλώδη παρακλάδια της υπερεξειδίκευσης. n

Σημειώσεις

1. Η ταχύτητα του φωτός δεν είναι ένα μέγεθος που έχει απλά παρατηρηθεί: έχει υπολογιστεί με τις εξισώσεις του Maxwell, άρα είναι φυσικός νόμος. Στην πραγματικότητα από αυτό ξεκίνησε ο Αϊνστάιν για να απορρίψει την αναγκαιότητα του αιθέρα.
2. http://www.space.com/17661-theory-general-relativity.html
3. Hugh D. Young, Πανεπιστημιακή Φυσική, κεφ. 39, σελ 1075.
4. Δεν είναι τυχαίο ότι η ταχύτητα του βαρυτικού κύματος είναι ίδια με την ταχύτητα του φωτός. Στη θεωρία της σχετικότητας η ταχύτητα αυτή είναι η μεγαλύτερη δυνατή ταχύτητα κάθε αλληλεπίδρασης: στην ουσία, είναι μια σταθερά μετατροπής του χώρου σε χρόνο. Επομένως είναι η ταχύτητα οποιουδήποτε "αντικειμένου" που δεν έχει μάζα.
5. Και τα δύο κύματα που ανιχνεύθηκαν ανήκουν στο είδος των δυϊκών. https://www.ligo.caltech.edu/page/gw-sources
6. http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/physics/laureates/1993/illpres/discovery.html
7. https://www.ligo.caltech.edu/page/what-is-interferometer
8. Paul Mc Garr, International Socialism no 48, Order out of Chaos
9. Οι δύο αυτές θεωρίες ασχολούνται με διαφορετικές τάξεις μεγέθους: η κβαντομηχανική ασχολείται με το σωματιδιακό επίπεδο, ενώ η θεωρία της σχετικότητας με το σύμπαν και τα μεγάλα μεγέθη. Κάθε μία επιβεβαιώνεται στο δικό της πεδίο, αλλά προσφέρουν διαφορετικές εξηγήσεις για τη φύση των δυνάμεων. https://en.wikipedia.org/wiki/Quantum_mechanics#General_relativity_and_quantum_mechanics
10. Arthur Miller, Αϊνστάιν Πικάσο, κεφ. 6

Ενάντια στην κρίση

Λένα Βερδέ, Στέλιος Μιχαηλίδης

Η εργατική αντίσταση στα μνημόνια

Χρονικό των αγώνων μιας εξαετίας

Τιμή 6€, 120 σελίδες

Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, 2016

Το βιβλίο "Η εργατική αντίσταση στα μνημόνια " που κυκλοφόρησε από το Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο τον Απρίλιο του 2016 αποτελεί μία πολύτιμη συνεισφορά στη συζήτηση που είναι ανοικτή μέσα στην Αριστερά για το εργατικό κίνημα, για τον ρόλο που έπαιξε και συνεχίζει να παίζει στις πολιτικές εξελίξεις. Η κυρίαρχη ιδεολογία προσπαθεί να υποβαθμίσει την καθοριστική σημασία του εργατικού κινήματος και αυτό δεν αφήνει ανεπηρέαστα και τμήματα της αριστεράς. Είναι αντίστοιχη της επίθεσης η εργατική αντίσταση; Υπάρχουν οι όροι και οι προϋποθέσεις για τον τερματισμό των μνημονίων και την αντικαπιταλιστική ανατροπή;

Οι συγγραφείς του βιβλίου, που επιχειρούν να δώσουν απαντήσεις σε αυτά τα κρίσιμα ερωτήματα, είναι η Λένα Βερδέ και ο Στέλιος Μιχαηλίδης, δημοσιογράφοι στο εργατικό ρεπορτάζ της εφημερίδας Εργατική Αλληλεγγύη και μέλη του Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος που έχουν ζήσει από κοντά τους αγώνες του εργατικού κινήματος την τελευταία εξαετία.

Στις 120 σελίδες του βιβλίου ξετυλίγεται η πρόσφατη ιστορία του εργατικού κινήματος και μία εντυπωσιακή καταγραφή των μαχών που έδωσε η εργατική τάξη, από την εκλογή του ΓΑΠ έως τις μάχες με την κυβέρνηση της ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ για το ασφαλιστικό, τις ιδιωτικοποιήσεις και τον δημοσιονομικό κόφτη στο σήμερα. Καθοριστικό ρόλο σε αυτό παίζει το χρονολόγιο μέρα-μέρα που εξελίσσεται δίπλα στην αφήγηση του κειμένου και τονίζει την συνέχεια και την διάρκεια των αγώνων για όλη την αναφερόμενη περίοδο.

Η 5 Μάη 2010 ήταν η στιγμή της κορύφωση της αντεπίθεσης του εργατικού κινήματος στην επίθεση που κήρυξαν ο ΓΑΠ και το ΠΑΣΟΚ στην εργατική τάξη και τα συνδικάτα. Είχαν προηγηθεί η πρώτη απεργία που έμεινε ως πανεργατική «από τα κάτω» στις 17 Δεκέμβρη 2009 που ανάγκασε τις συνδικαλιστικές ηγεσίες να προχωρήσουν στην προκήρυξη ακόμα δύο πανεργατικών μέχρι να φτάσουμε στην *«Από άποψη αριθμών πιο μεγάλη εργατική διαδήλωση από την πτώση της χούντας το 1974.Το BBC μιλούσε για μισό εκατομμύριο διαδηλωτές στους δρόμους»*.

Όσοι έστρεφαν τις ελπίδες τους στην εκτόνωση των αντιδράσεων, είδαν τις προσδοκίες τους να διαψεύδονται τους επόμενους μήνες καθώς η 5 Μάη πυροδότησε έναν νέο απεργιακό γύρο.

«Η συχνότητα των γενικών απεργιών το Μάη-Ιούνη του 2010 ξεπέρασε τότε οποιαδήποτε άλλη στιγμή στην ιστορία του εργατικού κινήματος. Όσο για την διάθεση, την δυναμική, την μαχητικότητα της 5 Μάη εκφράστηκε ξανά και ξανά πανεργατικά διαψεύδοντας όσους προεξοφλούσαν ένα γρήγορο απεργιακό «κύκνειο άσμα».

Η μετατροπή της κρίσης σε πολιτική θα επισφραγιστεί στις τοπικές εκλογές του Νοέμβρη του 2010 όπου ΠΑΣΟΚ-ΝΔ-ΛΑΟΣ έχασαν 2 εκατομμύρια ψήφους και η Αριστερά κατέγραψε συνολικά άνοδο μεγαλύτερη από 20%, δείχνοντας την κατεύθυνση του κόσμου που διερρήγνυε τους δεσμούς του με τους πολιτικούς πυλώνες του συστήματος.

Στο κεφάλαιο του βιβλίου «Απεργίες Διαρκείας και καταλήψεις» σκιαγραφούνται με τον πιο γλαφυρό τρόπο τα ποιοτικά προχωρήματα της εργατικής τάξης στην οργάνωση των αγώνων της. *«Ο πολλαπλασιασμός των χώρων που μπήκαν στην μάχη, η διάρκεια των κινητοποιήσεων, ο συντονισμός ανάμεσα σε κλάδους, οι μορφές πάλης είχαν άμεση σχέση με το ότι, αυτούς τους μήνες, οι απεργίες έγιναν πιο έντονα από τα κάτω. Η κήρυξή τους, η οργάνωση τους, η εξωστρέφεια και η κλιμάκωσή τους ήταν αποτέλεσμα της ενεργητικής προσπάθειας της βάσης των εργαζόμενων»*.

Οι εργαζόμενοι στα ΜΜΜ, τον ΟΣΕ και τα ΜΜΕ ακολουθώντας αυτά τα βήματα κατάφεραν να πάρουν τον έλεγχο από τις συμβιβασμένες συνδικαλιστικές γραφειοκρατίες ενώ η μάχη των συμβασιούχων στον δήμο της Αθήνας *«έγινε σημείο αναφοράς για ολόκληρο το εργατικό κίνημα αλλά και το πρώτο παράδειγμα ότι κουμάντο μέσα στους χώρους κάνουν οι καταληψίες»*.

Η αραβική άνοιξη, το σαρωτικό κύμα των επαναστάσεων που άλλαξε τον πολιτικό χάρτη στον αραβικό κόσμο μετά από δεκαετίας, αποτέλεσε πηγή έμπνευσης για το εργατικό κίνημα και στην ελλάδα που συνέχισε να δίνει τις δικές του μάχες ενάντια στα μνημόνια, επαναφέροντας στην ημερήσια διάταξη και την επαναστατική προοπτική.

«Όταν οι καταληψίες του υπουργείου Υγείας έκαναν κεντρικό τους σύνθημα τον Φλεβάρη του 2011 «Αυτό το Υπουργείο δεν είναι της υγείας, εδώ θα γίνει της Τυνησίας ή οι απεργοί το ίδιο διάστημα φώναζαν σε όλες τις διαδηλώσεις «Κάιρο παντού» και ότι ο

Γιωργάκης θα έχει την τύχη του Μπέν Αλί, έστελναν το μήνυμα ότι οι εργατικές επαναστάσεις είναι κάτι παραπάνω από έμπνευση. Αντίστοιχα το σύνθημα «Διαγραφή του χρέους οριστική αυτή είναι η απάντηση η εργατική» άρχισε να απλώνεται από τα μπλόκ της ΑΝΤΑΡΣΥΑ και του ΣΕΚ σε ευρύτερα κομμάτια απεργών, να γίνεται πανό σωματείων και ομοσπονδιών».

Αυτό το εκρηκτικό μίγμα που «έδεσε» με το κίνημα των πλατειών είναι που θα αναγκάσει μετά από 24 μήνες τον Παπανδρέου σε παραίτηση, τον «άνθρωπό τους στην Αθήνα» όπως υπενθύμιζαν οι Financial Times. Ήταν κάθε άλλο παρά ένα σύνηθες ή αμελητέο πολιτικά φαινόμενο, η πρώτη πτώση κυβέρνησης τα χρόνια της μεταπολίτευσης, μετά την πτώση της κυβέρνησης Μητσοτάκη το 1993 και πύκνωνε τα σύννεφα προβληματισμού πάνω από την κυρίαρχη τάξη. Θα ακολουθούσε η πτώση ακόμα δύο κυβερνήσεων τα επόμενα χρόνια κάτω από την πίεση του ανεξάντλητου απεργιακού κύματος.

Για την τρικομματική κυβέρνηση Παπαδήμου που προβλήθηκε ως το νέο μοντέλο συναινετικών κυβερνήσεων συνεργασίας πήρε έξι μήνες μέχρι να καταρρεύσει. Σε αυτό το σύντομο χρονικό διάστημα πρόλαβαν να απλωθούν οι απεργίες διαρκείας από τον αγώνα εννέα μηνών στην Χαλυβουργία έως την αλουμινοβιομηχανία του Λουκίσα στο Περιστέρι και να εμφανιστούν τα πρώτα βήματα εργατικού ελέγχου, όπως έμπαινε στο αντικαπιταλιστικό πρόγραμμα της ΑΝΤΑΡΣΥΑ, από τα απεργιακά δελτία του Alter στα απεργιακά φύλλα της Ελευθεροτυπίας.

Ο Λουκάς Παπαδήμος θα οδηγηθεί σε παραίτηση μετά την έκρηξη της 12 Φεβρουαρίου 2012 και ενώ την ίδια εβδομάδα είχαν προηγηθεί τρείς ημέρες γενικών απεργιών. Στο κεφάλαιο «Από την κάλπη στις απεργίες» υπογραμμίζεται η έκταση της πολιτικής κρίσης που ακολούθησε τον διπλό «εκλογικό σεισμό» και με την σειρά του τροφοδότησε νέο γύρω απεργιών. Στις εργατογειτονιές της Αθήνας και του Πειραιά, εκεί που είχαν ξετυλιχτεί και ξετυλίγονταν οι πιο μεγάλοι αγώνες από τις Πανεργατικές μέχρι την Χαλυβουργία, το άθροισμα ΣΥΡΙΖΑ,ΚΚΕ και ΑΝΤΑΡΣΥΑ κυμαίνονταν από 37 μέχρι 43%.

Η μάχη της ΕΡΤ το 2013 ήρθε να γκρεμίσει το success story του Σαμαρά να τσακίσει την τρικοματική κυβέρνηση, αναγκάζοντας την ΔΗΜΑΡ του Κουβέλη στην έξοδο από αυτήν και μετέπειτα στην διάλυση. Περισσότερο απ'όλα αυτά όμως έγινε το πιο τρανταχτό παράδειγμα ότι η εργατική τάξη μπορεί όχι μόνο να αποκρούσει τις επιθέσεις των από πάνω αλλά να οργανώσει την δική της κοινωνία. Μέσα από αυτήν την μάχη χτίστηκε ο Συντονισμός Ενάντια στα Μνημόνια μετά την εισβολή των ΜΑΤ στο ραδιομέγαρο.

Ταυτόχρονα η ΕΡΤ έδωσε το πιο ισχυρό χτύπημα στην κυβέρνηση από οποίο δεν κατάφερε να συνέλθει. Η πτώση των Σαμαροβενιζέλων ήταν θέμα μηνών πλέον κάτω από το βάρος των αγώνων των εργαζομένων στα νοσοκομεία,των καθαριστριών του Υπουργείου Οικονομικών και της απεργίας διαρκείας των Διοικητικών στα Πανεπιστήμια.

Η μαζική στροφή Αριστερά βρήκε έκφραση ξανά στις κάλπες με τις Ευρωεκλογές και τις δημοτικές εκλογές του 2014. Οι εκλογές του Γενάρη του 2015 έφεραν τον ΣΥΡΙΖΑ πρώτο κόμμα να σχηματίζει κυβέρνηση και ανέδειξαν μία μεγάλη αντίφαση. Η προσδοκία των εργατών για τερματισμό των μνημονίων ήρθε σε σύγκρουση με τους συμβιβασμούς του ΣΥΡΙΖΑ αναδεικνύοντας νέους αγώνες και απελευθερώνοντας μία τεράστια δυναμική. Από την πιο πολωμένη ταξική σύγκρουση μετά την μεταπολίτευση, την μάχη για το ΟΧΙ στο δημοψήφισμα της 5 Ιούλη 2015 μέχρι την απεργία της 4 Φλεβάρη 2016 και την πρόσφατη τριήμερη απεργία για το ασφαλιστικό νομοσχέδιο και τις ιδιωτικοποιήσεις 6-7-8 Μαΐου έγινε αντιληπτό ότι η εργατική αντίσταση δεν έχει κοπάσει.

Λίγες εβδομάδες μετά την υπερψήφιση όλων των προαπαιτούμενων από την βουλή η κυέρνηση ΣΥΡΙΖΑ προσπαθεί να οργανώσει την επίθεση των αφεντικών στην εργατική τάξη. Την ίδια στιγμή έχει να βρεθεί αντιμέτωπη με την απεργία διαρκείας των λιμενεργατών για να μην ξεπουληθούν τα λιμάνια, τις κινητοποιήσεις στα ΜΜΜ για να μην περάσουν οι ιδιωτικοποιήσεις και τις νέες απεργίες στα νοσοκομεία. Το βιβλίο του Στέλιου και της Λένας, αξίζει να διαβαστεί πλατιά, ειδικά απ' αυτούς τους ανθρώπους που είναι οι πρωταγωνιστές των εξελίξεων στην περίοδο που διανύουμε.

Κώστας Πολύδωρος

Το μεγάλο δημοψήφισμα

Συλλογικό έργο. Επιμέλεια: Χρήστος Λάσκος, Δημοσθένης Παπαδάτος - Αναγνωστόπουλος

Το ΟΧΙ που έγινε ΝΑΙ

Τιμή 14€, 296 σελίδες

Εκδόσεις ΚΨΜ, 2016

Το "Όχι που έγινε Ναι" είναι μια συλλογή κειμένων γραμμένων από πρώην στελέχη του ΣΥΡΙΖΑ την περίοδο 2012-2015. Το βιβλίο χωρίζεται σε τέσσερα κεφάλαια. Το πρώτο καλύπτει την περίοδο της πορείας του ΣΥΡΙΖΑ προς την εκλογική νίκη (2012-2014). Το δεύτερο τους πρώτους μήνες της διακυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ, από τον Γενάρη ως το δημοψήφισμα. Το τρίτο τις ημέρες του Ιούλη του 2015, "από το θρίαμβο του δημοψηφίσματος στο πραξικόπημα των θεσμών". Και το τέταρτο την περίοδο που άνοιξε με τη διάσπαση του ΣΥΡΙΖΑ, τη δημιουργία της Λαϊκής Ενότητας και την επανεκλογή του Τσίπρα τον περασμένο Σεπτέμβρη.

Το βιβλίο προσπαθεί να δώσει απαντήσεις στο βασικό ερώτημα της εποχής: τι πήγε στραβά; Γιατί απέτυχε η κυβέρνηση της "πρώτη φορά αριστερά"; Πως έγινε το Όχι Ναι; Όπως γράφουν οι Χρήστος Λάσκος και Δημοσθένης Παπαδάτος-Αναγνωστόπουλος, οι επιμελητές της έκδοσης, στην

εισαγωγή τους *"ήταν άραγε η συστημική προσαρμογή του ΣΥΡΙΖΑ κεραυνός εν αιθρία -ένα είδος επιβεβαίωσης ότι η εξουσία αντικειμενικά (δια)φθείρει; ... Η μήπως έχουν δίκιο αυτοί που κάνουν λόγο για προδοσία"*;

Το πρώτο πράγμα που απορρίπτει το βιβλίο είναι η αφήγηση της ίδιας της κυβέρνησης: *"τι άλλο μπορούσαν να κάνουν στις 12 Ιουλίου η κυβέρνηση και ο πρωθυπουργός μιας μικρής χώρας μπροστά στους ωμούς εκβιασμούς των δανειστών;"* Το Τρίτο Μνημόνιο ήταν το μικρότερο κακό...

"Η θέση μας είναι ότι ούτε το κλείσιμο της 'αριστερής παρένθεσης' με την υπογραφή του Τρίτου Μνημονίου... ούτε πολύ περισσότερο η αποδοχή του ως πρόγραμμα του ΣΥΡΙΖΑ, ερήμην του 61,3% ... είχαν οτιδήποτε το νομοτελειακό".

"Την επαύριο του νικηφόρου δημοψηφίσματος η κυβέρνηση θα μπορούσε να είχε απευθυνθεί στην ελληνική κοινωνία παρουσιάζοντάς της την κατάσταση ως είχε - χωρίς εξιδανικεύσεις, εφησυχασμούς και δημαγωγίες... Θα μπορούσε να είχε παραιτηθεί, διασφαλίζοντας την ενότητα του ΣΥΡΙΖΑ, άρα και τις προϋποθέσεις επανόδου του χωρίς πλέον τις αυταπάτες ενός απλοϊκού αντιμνημονιακού κυβερνητισμού. Αντί για αυτό προτιμήθηκε η εξιδανίκευση της ήττας στη διαπραγμάτευση, η παραμονή στην εξουσία πάση θυσία ... η προσχώρηση τελικά σε έναν μνημονιακό κυβερνητισμό...". (Λάσκος και Παπαδάτος-Αναγνωστόπουλος στην εισαγωγή).

Αυτό δεν σημαίνει ότι ασπάζονται την απλοϊκή θεωρία της προδοσίας. Κάθε άλλο. Αν υπάρχει κάτι που διαπερνάει όλα σχεδόν τα κείμενα είναι η πεποίθηση ότι τα προβλήματα δεν ξεκίνησαν ούτε στις 20 Φλεβάρη (με την πρώτη υποχώρηση της κυβέρνησης Τσίπρα απέναντι στην Τρόικα) ούτε στις 12 Ιούλη (με την υπογραφή του Τρίτου Μνημονίου). *"Στην πραγματικότητα η μετάλλαξη έχει ξεκινήσει νωρίτερα, αν και με λιγότερο ορατό τρόπο. Έχει ρίζες στον τρόπο που δομήθηκε το κόμμα ΣΥΡΙΖΑ..."* (Πέτρος Σταύρου 24.8.2015).

"Αν έχει κάποια αξία η αναδρομή στο πως φτάσαμε στη συνθηκολόγηση της 12ης Ιουλίου, είναι ότι μας επιτρέπει να πάμε ένα βήμα παραπέρα απ' όλη αυτή τη σχεδιολογία που κατακλύζει το δημόσιο λόγο των αριστερών: να δούμε ότι το εκάστοτε 'σχέδιο' ρήξης πριν απ' όλα απαιτεί ένα υποκείμενο -αυτό που ο ΣΥΡΙΖΑ, ήδη από τη θέση της αξιωματικής αντιπολίτευσης δεν ανέλαβε να οικοδομήσει." (Δημοσθένης Παπαδάτος-Αναγνωστόπουλος, 8.8.2015).

Ποιο ήταν λοιπόν το πρόβλημα του ΣΥΡΙΖΑ; Πρώτα και κύρια η έλλειψη εσωτερικής δημοκρατίας, σύμφωνα με τον ίδιο τον Χρήστο Λάσκο (22.8.2015):

"Δεν είναι λοιπόν αυτές οι εξηγήσεις (που επικαλείται η κυβέρνηση για την συνθηκολόγηση με τους δανειστές). Είναι πολλές άλλες. Αν κάτι, δε, τις διατρέχει είναι πως στη βάση τους εμφανίζεται πάντοτε ως σταθερά η παραβίαση της δημοκρατίας. Και ένα πολύ καλό παράδειγμα είχαμε πριν από δυο μόλις μέρες με την προκήρυξη των εκλογών. Δεν είναι μόνο πως τα κομματικά αγρόν ηγόραζον... Είναι, κυρίως, η απόλυτη και επιδεικτική περιφρόνηση του αρχηγικού κέντρου (απέναντι στις αποφάσεις των κομματικών οργάνων)...".

Και το ίδιο συμπέρασμα επαναλαμβάνουν, σε διάφορους τόνους, όλα σχεδόν τα κείμενα του τρίτου και του τέταρτου (η περίοδος μετά τη 12 Ιούλη) μέρους του βιβλίου.

Η έλλειψη δημοκρατίας ήταν πράγματι ένα από τα προβλήματα του ΣΥΡΙΖΑ. Ο κόσμος έκφρασε μαζικά την αντίθεσή του στις προτάσεις της Τρόικας και με τη μαζική του συμμετοχή στα συλλαλητήρια για το Όχι και με το 61% στην κάλπη. Αλλά δεν είχε κανένα μηχανισμό για να ελέγξει στη συνέχεια πως θα χρησιμοποιούσε η κυβέρνησή "του" αυτό το Όχι.

Αλλά αυτό είναι ένα πρόβλημα που μόνο πρωτόγνωρο δεν είναι. Οι εργάτες της Χιλής δεν είχαν το 1973 κανένα μηχανισμό για εμποδίσουν την κυβέρνηση του Αλιέντε να παραδώσει τον έλεγχο του στρατού στον στρατηγό Πινοτσέτ (που χρησιμοποίησε στη συνέχεια τη δύναμή του για να οργανώσει πραξικόπημα, να ανατρέψει την κυβέρνηση και να δολοφονήσει τον Αλιέντε μαζί με δεκάδες χιλιάδες εργάτες). Ο ΣΥΡΙΖΑ ήταν (και είναι) από την αρχή ένα ρεφορμιστικό κόμμα: ένα κόμμα που πίστευε ότι θα μπορούσε να αξιοποιήσει το αστικό κράτος προς όφελος των *"λαϊκών στρωμάτων"*. Το αποτέλεσμα ήταν, όπως έχει συμβεί πάντα στην ιστορία, η συνθηκολόγηση και η καταστροφή.

Τι μπορεί να γίνει σήμερα; Ενιαία απάντηση σε αυτό το ερώτημα δεν έχει να προσφέρει το βιβλίο. Ο Ανδρέας Καρίτζης (22.12.2015) υποστηρίζει ότι *"αντί να επικεντρωνόμαστε αποκλειστικά στην πολιτική εκπροσώπηση των λαϊκών τάξεων, πρέπει να συμβάλουμε στη διαμόρφωση αυτόνομων ανθεκτικών και δυναμικών δικτύων συνεταιριστικών παραγωγικών μονάδων"*. Η μεθοδολογία της αριστεράς, γράφει στηριζόταν ως τώρα στην παραδοχή ότι οι "ελίτ δεσμεύεται από τους κανόνες της δημοκρατικής αντιπροσωπευτικής λειτουργίας... Εδώ και καιρό, όμως, οι ελίτ δεν δεσμεύονται από αυτούς τους κανόνες". Το εύλογο ερώτημα, βέβαια, είναι πότε ακριβώς δεσμεύονταν;

Άλλοι πάλι πιστεύουν ότι η λύση είναι η δημιουργία ενός νέου ΣΥΡΙΖΑ - χωρίς όμως τις "δυσλειτουργίες" που τον οδήγησαν στη "μετάλλαξη". "Στο ΣΥΡΙΖΑ υπήρχαν τρία, αν όχι τέσσερα κόμματα, με διαφορετική στρατηγική αντίληψη το καθένα, και στο τέλος έκανε ότι ήθελε η ηγετική ομάδα". (Ηλίας Ιωακείμογλου, 17.10.2015). *"Για αυτό νομίζω ότι αυτό που χρειαζόμαστε είναι η μορφή του μετώπου... Σε ένα μέτωπο, ένα αριστερό αντιμνημονιακό μέτωπο, δεν θα χρειαστεί να λύσουμε τα μεγάλα ζητήματα της στρατηγικής"*.

Η απάντηση, όμως, βρίσκεται σε αντιδιαμετρικά αντίθετη κατεύθυνση. Πρώτον οι εργάτες (και οι φτωχοί) δεν μπορούν να αλώσουν "από τα μέσα" τον καπιταλισμό, όπως έκανε η αστική τάξη την εποχή της φεουδαρχίας - όπως λέει ο Καρίτζης. Η απελευθέρωση της εργατικής τάξης ξεκινάει -δεν τελειώνει- με την κατάληψη της πολιτικής εξουσίας. Δεύτερον η ταχτική δεν είναι ποτέ ανεξάρτητη από την στρατηγική. Δεν υπάρχουν διαφορετικές ταχτικές που υπακούν στον ίδιο στόχο: εξυπηρετούν διαφορετικούς στόχους.

Ο ΣΥΡΙΖΑ απέτυχε για έναν πολύ απλό λόγο: γιατί η στρατηγική του "Σοσιαλισμού από τα πάνω" είναι αποτυχημένη. Και αυτό δεν πρόκειται να αλλάξει όσες οργανωτικές ή προγραμματικές "διορθώσεις" και αν κάνουμε. Αυτό που χρειαζόμαστε δεν είναι μια διαφορετική εκδοχή του ΣΥΡΙΖΑ αλλά μια δυνατή αντικαπιταλιστική αριστερά που θα μπορεί να στηρίζει τον πραγματικό πρωταγωνιστή της ιστορίας, το εργατικό κίνημα.

Σωτήρης Κοντογιάννης